

Türkiye’de Gençlik Şiddeti

Nedenler, Mekanizmalar ve
Politika Önerileri

tepav

**Türkiye’de Gençlik Şiddeti
Nedenler, Mekanizmalar ve Politika
Önerileri**

Mayıs 2026

H. Ekrem CUNEDİOĞLU
TEPAV Kalkınma Programı Direktörü

Yusuf Tuna ALEMDAR
TEPAV Araştırmacısı

Bu çalışmada ifade edilen bulgular, yorumlar, sonuçlar, öneriler ve görüşler tamamen yazar(lar)ına aittir. TEPAV’ın resmi görüşü değildir. © TEPAV, aksi belirtilmedikçe her hakkı saklıdır.

İÇİNDEKİLER

YÖNETİCİ ÖZETİ	4
GİRİŞ	6
TEORİK ÇERÇEVE	8
DİJİTAL EKOSİSTEMİN YATAY ROLÜ	9
1 NEDEN ARTIYOR?	10
1.1 GENEL GERİTİM: ÜÇ KAYNAK, BİR BİRİKİM.....	10
1.2 GÖRELİ YOKSUNLUĞUN DİJİTAL GÜNCELLEMESİ.....	14
1.3 SOSYAL DIŞLANMA VE KURUMSAL KOPUŞ.....	16
1.4 KURUMSAL KOPUŞUN SOMUT BOYUTU: ÇOCUK-ERGEN RUH SAĞLIĞI ALTYAPISININ DARALMASI . 21	
2 NASIL DÜŞÜNÜLEBİLİR HÂLE GELİYOR?	25
2.1 AHLAKİ ÇÖZÜLME.....	25
2.2 NORMATİF EROZYON VE CEZASIZLIK ALGISI.....	27
2.3 KİMLİK BOŞLUĞU VE ŞİDDETİN STATÜ ARACINA DÖNÜŞMESİ.....	32
3 NASIL UYGULANABİLİR HÂLE GELİYOR?	35
4 POLİTİKA ÖNERİLERİ	45
4.1 YAPISAL EKONOMİK MÜDAHALELER.....	45
4.2 DİJİTAL OKURYAZARLIK: KIYAS MEKANİZMASI FARKINDALIĞI.....	46
4.3 ÇOK KURUMLU ERKEN UYARI VE MÜDAHALE.....	46
4.4 ONARICI ADALET.....	48
4.5 ADALET REFORMU VE SORUMLU HABERCİLİK PROTOKOLLERİ.....	49
4.6 KİMLİK KANALLARINI AÇMAK.....	50
4.7 FIRSATI KISITLAMAK.....	50
SONUÇ	51
KAYNAKÇA	52

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Türkiye'de okul saldırıları, 2000 - 2026.....	6
Şekil 2. Türkiye ve ABD'de normalize okul saldırısı oranı, 100 bin okul çağı çocuğu başına, 2000–2026.....	7
Şekil 3. Türkiye'de 18–24 yaş gençlerde gelecek umudu ve mutluluk skorları, 2003–2025.....	11
Şekil 4. Türkiye'de suça sürüklenen çocuk sayısı ve 100.000 çocuk başına oran, 2015-2024.....	12
Şekil 5. Türkiye'de suça sürüklenen çocukların suç türüne göre dağılımı, %, 2015–2024.....	13
Şekil 6. Türkiye'de öznel yoksunluk: zaman serisi ve hane tipine göre dağılım, 2014–2024	14
Şekil 7. Türkiye'de 15–17 ve 18–24 yaş gençlerde maddi sosyal yoksunluk, %, 2014–2024	18
Şekil 8. Türkiye'de güvenlik birimlerine gelen veya getirilen çocuk olay sayısı, bin çocuk, 2015–2024.....	19
Şekil 9. Türkiye'de İBBS-1 düzeyine göre çocuklu hanelerde mahalle güvensizliği algısı, %, 2024.....	21
Şekil 10. Türkiye'de ruh sağlığı talep-arz makası, indeks (2014 = 100), 2014–2023.....	22
Şekil 11. Türkiye'de genç nüfusta ruh sağlığı riski ve sağlık sistemiyle ilişki.....	24
Şekil 12. Türkiye'de hukukun üstünlüğü: üç kaynaklı karşılaştırma, 1990–2024.....	28
Şekil 13. Türkiye'de yargıdaki aksaklık: hesap verebilirlik ve yolsuzluk kararı, 1990–2024.....	29
Şekil 14. Türkiye'de 18–24 yaş gençlerde adli hizmet memnuniyeti ve yasaların adil uygulanması algısı, 2003–2025.....	30
Şekil 15. Türkiye'de suça sürüklenen çocukların cinsiyete göre dağılımı, %, 2015–2024.....	33
Şekil 16. Türkiye'de 15–24 yaş genç nüfusta NEET oranının cinsiyete göre dağılımı, %, 2014–2024.....	34
Şekil 17. Türkiye'de çocuk suçluluğunda ağırlaşma: yargı akışının iki ucunda dönemsel değişim, 2009–2024.....	36
Şekil 18. Türkiye'de okul saldırılarında kullanılan silah türüne göre dağılım, %, 2000–2026	37
Şekil 19. Türkiye'de silahlı şiddet olay sayısı ve ateşli silah payı, 2015–2024.....	38
Şekil 20. Türkiye'de silahlı şiddete bağlı günlük ortalama ölüm, kişi, 2015–2024.....	38
Şekil 21. Türkiye'de silahlı şiddetin coğrafi bölgelere göre dağılımı, %, 2022–2024.....	39
Şekil 22. Türkiye'de silahla ilgili Google arama trendleri: ruhsat/poligon ve marka aramaları, 2004–2026.....	40
Şekil 23. Türkiye'de silah kaçakçılığı istatistikleri, faaliyet türüne göre, 2017–2021.....	41
Şekil 24. Seçilmiş ülkelerde yıllık ortalama okul saldırısı sayısı, 2000–2026 & 2024 - 2026	43
Şekil 25. Seçilmiş ülkelerde okul saldırılarının ölümcüllük oranı, olay başına ortalama kayıp, 2000-2026 & 2024-2026.....	44

YÖNETİCİ ÖZETİ

14–15 Nisan 2026'da Şanlıurfa-Siverek ve Kahramanmaraş'ta yirmi dört saat içinde gerçekleşen iki okul saldırısı, biri on dokuz yaşında bir gencin daha önce öğrencisi olduğu okulda on altı kişiyi yaralamasıyla, diğeri on dört yaşında bir öğrencinin babasından aldığı silahlarla en az on kişinin hayatını kaybetmesine yol açmasıyla sonuçlanmıştır. Bu rapor, söz konusu olayları münferit trajediler olarak değil, aynı yapısal baskı ortamının farklı tezahürleri olarak ele almakta ve gençlik şiddetinin neden arttığı, nasıl düşünülebilir olduğu ve nasıl uygulanabilir hâle geldiği sorularına yedi mekanizmadan oluşan bir analitik çerçeveye yanıt vermektedir.

Birinci soru, şiddetin neden arttığıdır ve üç mekanizmayla yanıtlanmaktadır: gerilim birikimi, görelî yoksunluk ve toplumsal-kurumsal bağın çözülmesi. İkinci soru, şiddetin nasıl düşünülebilir olduğudur. Ahlakî çözümme, normatif erozyon ve kimlik boşluğu mekanizmaları bu düzlemi açıklamaktadır. Üçüncü soru, şiddetin nasıl uygulanabilir hâle geldiğidir; silaha erişim ve örgütsel ağları kapsayan fırsat yapıları bu boyutu yapılandırmaktadır. Dijital ekosistem ayrı bir mekanizma değil, yedisinin tamamında devreye giren yatay bir güçlendirici unsur olarak iş görmektedir.

Türkiye'ye özgü ampirik kanıtlar çerçeveyi büyük ölçüde desteklemektedir. 18–24 yaş gençlerde umut ve mutluluk skorları 2011–2012 zirvelerinden 2021'de tarihsel diplerine inmiş, sonraki kısmi toparlanma zirve seviyelerinin yarısının altında kalmıştır. Suça sürüklenen çocuk sayısı 2024'te 202.785'e ulaşmış, 100.000 çocuk başına oran 929 ile son yirmi yılın zirvesine çıkmıştır. Bu çocukların %82'si erkek, en yaygın suç türü %40,4 ile yaralamadır. Görelî yoksunluk hisseden hane oranı %84 düzeyinde seyretmekte, çocuk-ergen ruh sağlığında talep-arz makası açılmaya devam etmektedir. V-Dem hesap verebilirlik skoru 2016 sonrası gerileyerek 2024'te 0,18'e inmiştir. Adli hizmet kalitesinden alınan memnuniyet son yirmi yılda yükseliş gösterse de yasaların adil ve tarafsız uygulandığına ilişkin gençlerin inancı düşük seyretmektedir. Birlikte değerlendirildiğinde bu iki gösterge arasındaki yaklaşık 36 puanlık makas, sistemik meşruiyet sorununun hizmet kalitesi sorunundan farklı bir kanaldan beslendiğini ortaya koymaktadır. Okul saldırıları 2015 sonrası belirgin biçimde ivmelenmiş, ateşli silah kullanım payı %75'in üzerine çıkmıştır.

Yapılan bu detaylı çalışmalar kapsamında yedi mekanizmanın her birine karşılık gelen yedi politika önerisi geliştirilmiştir. Yapısal Ekonomik Müdahaleler (4.1), gerilimin kaynağına yönelik en uzun vadeli politika setidir. NEET (eğitim, istihdam ve mesleki eğitim dışında kalan gençler) kategorisindeki gençler ve iç göçle büyük şehirlere taşınan haneler için ekonomik ve mesleki entegrasyon kanallarını açmayı amaçlamaktadır. Dijital Okuryazarlık (4.2), gençlerin kıyas dinamiklerini ve algoritmik içerik seçimini anlama kapasitesini geliştirmeye yöneliktir. Çok

Kurumlu Erken Uyarı ve Müdahale (4.3), mevcut tarama altyapısını – 74.040 okul, 28.845 aile hekimliği birimi ve 238 Rehberlik ve Araştırma Merkezi – ortak protokollerle çalışır hâle getirirken çocuk-ergen ruh sağlığı tedavi ağını beş pilot ilden başlayarak inşa etmeyi önermektedir. Onarıcı Adalet (4.4), okul disiplin uygulamalarının cezalandırma yerine sorumluluk ve restorasyon eksenine kaydırılmasını içermektedir. Adalet Reformu ve Sorumlu Habercilik Protokolleri (4.5), bir yandan caydırıcılık inancını güçlendirmeye, diğer yandan medya pratiğindeki bulaşma penceresini daraltmaya yöneliktir. Kimlik Kanallarını Açmak (4.6), çevrim içi manosphere kültürünün (kadın düşmanlığını besleyen radikal erkeklik söyleminin yayıldığı çevrim içi alt kültür) sunduğu güç anlatılarının yerini doldurmak üzere genç erkeklere yapısal başarı ve aidiyet deneyimi sunan programları kapsamaktadır. Fırsatı Kısıtlamak (4.7) ise hem hane içi silah erişiminin sıkılaştırılmasını hem de çocukları suça araçsallaştıran örgütsel ağlara karşı cezai yaptırımların güçlendirilmesini hedeflemektedir.

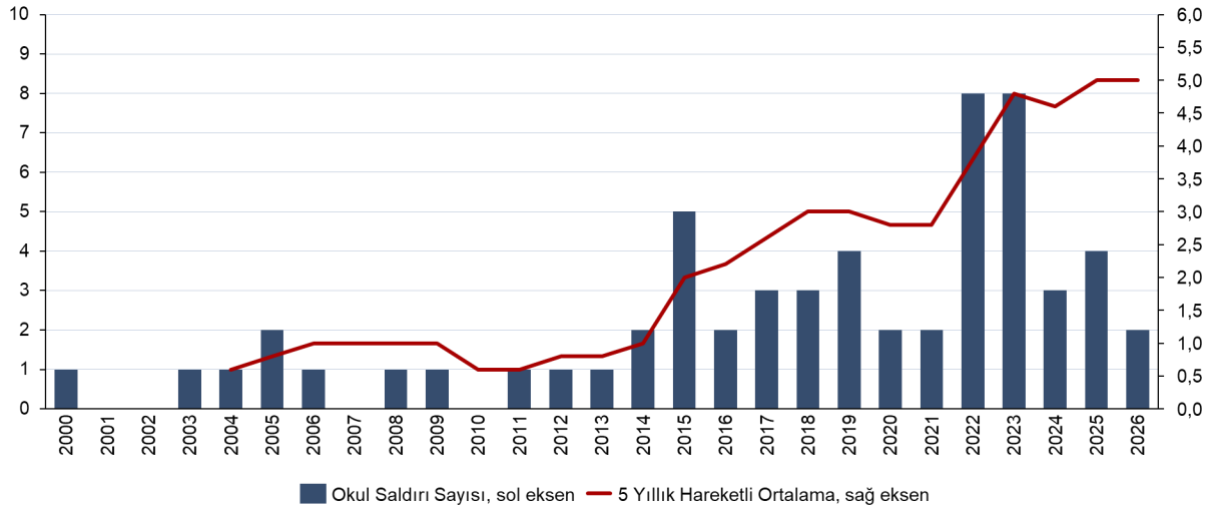
Yedi mekanizma yaşam seyri boyunca kademeli biçimde birikmekte, hiçbiri tek bir olayın ürünü olmamaktadır. Bu birikim doğası, önleme penceresinin dar ama açık olduğunu ve tek bir politika kanalına yapılan müdahalenin yetersiz kalacağını göstermektedir. Önerilerin sıralı, eş zamanlı ve sürekli uygulanması, gençlik şiddetinin yapısal nedenlerine yönelik etkili bir politika tasarımının önkoşuludur.

GİRİŞ

Nisan 2026'nın iki günü, Türkiye'de gençlik şiddetinin neden arttığı ve hangi koşulların şiddeti genç bireyler için düşünülebilir hâle getirdiği sorularını yeniden ve acil biçimde gündeme taşıdı. 14 Nisan'da Şanlıurfa'nın Siverek ilçesinde on dokuz yaşında bir genç, daha önce öğrencisi olduğu okula girerek ateş açtı. On altı kişi yaralandı, fail olay yerinde yaşamına son verdi. Ertesi gün Kahramanmaraş'ta on dört yaşında bir sekizinci sınıf öğrencisi, babasından aldığı beş ateşli silah ve yedi şarjörle okuluna geldi. En az on kişi hayatını kaybetti, on üçü aşkın kişi yaralandı, fail yine olay yerinde hayatını kaybetti (Anadolu Ajansı, 2026a; Anadolu Ajansı, 2026b; Hürriyet, 2026).

İki olay arasında yirmi dört saat vardı. Her iki fail de okulla doğrudan bağlantılıydı. Her ikisi de silaha hane içinden ulaştı. Her iki fail de olay yerinde hayatını kaybetti. Siverek failinin intiharı kısa sürede kesinleşirken Kahramanmaraş failinin ölüm nedeni otopsi raporu sonucunda olay yerindeki bir veli tarafından bıçaklanması olarak tespit edildi. Bu iki olay, son dönemde gerçekleşen ve sıklıkları artan diğer şiddet vakaları ile birlikte değerlendirildiğinde rastlantının ötesinde sistemik sorunlara işaret etmektedir.

Şekil 1. Türkiye'de okul saldırıları, 2000 - 2026

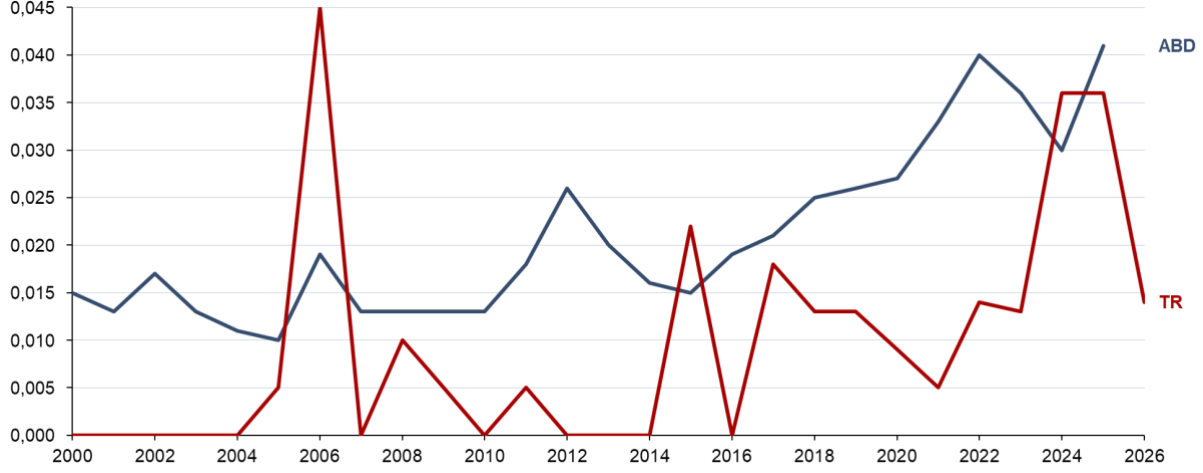
Kaynak: TEPAV hesaplamaları

Not: Okul saldırıları TEPAV araştırmacıları tarafından yapılan medya ve web taramaları sonucunda hesaplanmıştır.

Uzun dönemli veriler, 2000–2014 döneminde yılda ortalama bir saldırının altında seyreden okul şiddetinin 2015 sonrasında belirgin biçimde arttığını, 2022 ve 2023 yıllarında sekiz olayla zirveye ulaştığını göstermektedir. 14–15 Nisan 2026'da yirmi dört saat içinde gerçekleşen iki saldırı, bu yükseliş eğiliminin süregeldiğine işaret etmektedir. Okul saldırılarının 2015 sonrası ivmelenmesi, bir yandan fırsat yapılarındaki dönüşümle diğer yandan kurumsal güvensizlik ve kimlik boşluğu boyutlarında yaşanan eş zamanlı erozyonla örtüşmektedir.

Saldırı hacmindeki bu kademeli yükseliş, tek bir nedensel faktöre değil, birbirini besleyen yapısal dönüşümlere işaret etmektedir.

Şekil 2. Türkiye ve ABD'de normalize okul saldırısı oranı, 100 bin okul çağı çocuğu başına, 2000–2026

Kaynak: The Violence Project, TEPAV hesaplamaları

Şekil 2, Türkiye ve ABD için 100.000 okul çağı çocuğu başına hesaplanan normalize okul saldırısı oranlarını 2000–2026 döneminde karşılaştırmaktadır. 2000'li yılların başında iki ülke arasındaki belirgin fark, 2010'lardan itibaren kademeli biçimde kapanmış; 2024–2025 döneminde Türkiye'nin oranı ABD'nin son dönem ortalama seviyesini yakalamıştır. Yakınsamanın kaynağı ABD oranlarının gerilemesinden değil, Türkiye'deki oranların ciddi anlamda yükselmesinden kaynaklanmaktadır. Bu da Şekil 1'de gözlenen ulusal yükseliş eğiliminin nüfus düzeltilmesi yapıldıktan sonra da güçlü kaldığını ortaya koymaktadır.

Türkiye, nüfus büyüklüğü farkı dikkate alındığında dahi, küresel literatürde okul şiddetinin en sistematik biçimde belgelenen vakası olan ABD ile aynı yoğunluk düzeyinde seyretmektedir. Son iki yıllık gözlemin kalıcı bir eğilime dönüşüp dönüşmeyeceği ek veriyle test edilmesi gereken bir sorudur; ancak okul saldırıları oranlarında ulaşılan seviye ve Türkiye'nin ABD'deki oranlara yakınsaması sorunun ulusal sınırlar içinde değil uluslararası bir karşılaştırma çerçevesinde değerlendirilmesini gerektirmektedir. Bu çerçevede ABD'de geliştirilmiş önleme yaklaşımları – tehdit değerlendirme ekipleri, çok kurumlu koordinasyon protokolleri ve hane içi silah depolama standartları – Türkiye için somut bir referans noktası oluşturmaktadır.

Bu rapor, söz konusu olayları birbirinden kopuk bireysel trajediler olarak değil, aynı yapısal baskı ortamının farklı biçimlerdeki tezahürleri olarak ele almaktadır. Olayların ardındaki dinamikleri anlamak için üç soruya yanıt aranmaktadır: Türkiye'de gençlerde ve çocuklarda şiddet eğilimi neden artıyor? Şiddeti bu toplumsal kesimde düşünülebilir hâle getiren faktörler neler? Ve düşünülebilir hâle gelen şiddet hangi fırsat yapıları üzerinden uygulanabilir bir

eyleme dönüşüyor? Rapor dört bölümden oluşmaktadır. Birinci Bölüm, "neden artıyor?" sorusunu gerilim birikimi, görelî yoksunluk ve kurumsal kopuş mekanizmaları aracılığıyla yanıtlamaktadır. Her mekanizma teorik çerçevesiyle açıklandıktan sonra Türkiye'ye özgü ampirik veriyle desteklenmektedir. İkinci Bölüm, "nasıl düşünülebilir hâle geliyor?" sorusunu ahlaki çözülme, normatif erozyon ve kimlik boşluğu mekanizmaları aracılığıyla yanıtlamaktadır. Üçüncü Bölüm, "nasıl uygulanabilir hâle geliyor?" sorusunu fırsat yapıları çerçevesinde incelemektedir. Dördüncü Bölüm ise her mekanizmaya karşılık gelen ve uygulama sorumlusu ile zaman ufku belirtilmiş yedi politika önerisini sunmaktadır. Rapor, açık araştırma gündemini saptayan bir sonuç bölümüyle tamamlanmaktadır.

Teorik Çerçeve

Yukarıda bahsedilen çerçeve kapsamındaki temel soruları yanıtlamak için çalışmada birbiriyle bağlantılı yedi açıklayıcı mekanizma üzerine kurulu bir teorik yapı sunulmaktadır.

Birinci soruyu, yani şiddet eğiliminin neden arttığını, üç mekanizma birlikte yanıtlamaktadır. Birincisi gerilim birikimidir: bireyler hedeflerine ulaşamadıklarında, değer verdiklerini yitirdiklerinde ya da kronik olumsuz koşullara maruz kaldıklarında şiddete yönelme olasılıkları artmaktadır (Agnew, 1992). İkincisi görelî yoksunluktur: önemli olan salt yoksulluk değil, bireyin kendisini başkalarıyla kıyasladığında hissettiği yetersizlik duygusudur. Sosyal medya, bu kıyasın ölçeğini ve yoğunluğunu kökten dönüştürmüştür (Gurr, 1970). Üçüncüsü toplumsal ve kurumsal bağın çözülmesidir: aile, okul, topluluk ve normatif inanç sistemleriyle bağın zayıflaması, bireyi şiddete karşı koruyan tamponları ortadan kaldırmaktadır (Hirschi, 1969; Merton, 1938).

İkinci soruyu, yani şiddetin nasıl düşünülebilir hâle geldiğini, birbirini izleyen üç mekanizma yanıtlamaktadır. Birincisi ahlaki çözülmedir. Bireyler şiddeti zihinsel olarak meşrulaştıran çeşitli düşünce kalıplarını devreye sokarak şiddet uygulamayı vicdanen kabul edilebilir kılmaktadırlar (Bandura, 1999). İkincisi normatif erozyondur. Hangi davranışın kabul edilebilir olduğuna dair toplumsal uzlaşının çözüldüğü ve cezanın gerçekleşmeyeceğine dair inancın yerleştiği ortamlarda şiddetin eşiği düşmektedir (Sykes ve Matza, 1957; Durkheim, 1897/1951). Üçüncüsü kimlik boşluğudur. Toplumsal tanınma kanalları kapandığında şiddet, özellikle genç erkekler için güç ve statü gösterisi işlevi üstlenebilmektedir (Madfis, 2014; Gottzén, 2025).

Yedinci mekanizma ise ilk ikisinin ötesinde üçüncü bir boyutu yanıtlamaktadır: şiddet nasıl uygulanabilir hâle gelir? Bu çerçeve, fırsat yapılarını incelemektedir. Bir suçun gerçekleşmesi için salt istekten fazlası gerekmektedir. Eş zamanlı olarak uygun bir hedef ve yeterli bir denetim eksikliği de bulunmalıdır (Cohen ve Felson, 1979). Silaha erişim ve örgütsel ağlar bu boyutun iki temel kanalını oluşturmaktadır.

Bu yedi mekanizmanın ortak bir zamansal özelliği bulunmaktadır: hiçbiri tek bir olayın değil, yaşam seyri boyunca biriken risk faktörlerinin kademeli etkileşiminin (cascading interplay) sonucu olarak iş görmektedir. Buka ve Earls'ün (1993) "erken belirleyiciler" çerçevesinin de ortaya koyduğu üzere, şiddeti bir anlık fotoğraf olarak değil yaşam boyu ilerleyen bir hareketli görüntü olarak okumak, hem nedensel analizin hem de müdahale tasarımının doğru zemine oturması için kritiktir.

Dijital Ekosistemin Yatay Rolü

Yedi mekanizmanın hiçbiri dijital ekosistemden bağımsız işlememektedir. Ancak dijital ekosistem ayrı bir mekanizma değil, her birinde farklı biçimde devreye giren yatay bir güçlendirici unsurdur.

Gerilim birikimi mekanizmasında sosyal medya, başarısızlık anlarını kamuya açık biçimde sergileyerek ve ekonomik hayal kırıklıklarını görünmez kılınması güç bir aşikârlıkla sunarak gerilimi yükseltmektedir. Görelî yoksunluk mekanizmasında algoritmik içerik, kıyas uzayını küreselleştirmektedir. Birey artık kendisini yalnızca mahalle ya da okul çevresiyle değil, dünyanın her köşesinden özenle seçilmiş yaşam standartlarıyla kıyaslamaktadır. Kurumsal kopuş mekanizmasında çevrim içi topluluklar, resmî kurumların dolduramadığı aidiyet boşluğuna yerleşmektedir. Ahlaki çözülme mekanizmasında dijital platformlar, meşruiyet kalıplarını kolektifleştirmekte ve hızlandırmaktadır. Birey bu kalıpları bizzat üretmek yerine hazır bulduğu içerikten devşirmektedir. Normatif erozyon mekanizmasında sosyal medya, şiddeti cezasız ve kimi zaman ödüllendirici biçimde sunarak caydırıcılığı işlevsizleştirmektedir. Kimlik boşluğu mekanizmasında çevrim içi manosphere kültürü, şiddeti güç ve statü kanıtı olarak çerçeveleyen bozuk alt kültürlerle aidiyet zemini oluşturmaktadır. Fırsat yapıları mekanizmasında ise dijital ağlar, silah erişim kanallarını ve çete yapılanmalarını görünür ve ulaşılabilir kılmaktadır. Dijital ekosistemin bu yatay rolünün davranışsal yansıması Türkiye örneğinde ampirik olarak belgelenmiştir: Yılmaz ve Özkan'ın (2025) Türk ergenler üzerinde yürüttüğü araştırma, aşırı teknoloji kullanımı ile sosyal medya bağımlılığının dürtüsel problem çözme davranışını güçlendiren bir aracılık işlevi üstlendiğini göstermektedir. Bu bulgu, dijital güçlendiricinin teorik bir önerme olmanın ötesinde Türkiye gençliğinde ölçülebilir bir örüntü oluşturduğuna işaret etmektedir.

Dijital ekosistemin yedi mekanizma genelindeki bu yatay etkisi, Türkiye'ye özgü ampirik kanıtlarla da desteklenmektedir. Yılmaz ve Özkan'ın (2025) Türk ergenler üzerinde yürüttüğü bütüncül araştırma, aşırı teknoloji kullanımının tek bir psikososyal kaynağın değil, birden fazla zeminin eş zamanlı ürünü olduğunu belgelemektedir. Aile ve okul bağlılığındaki zayıflık, dürtüsel düzenleme güçlüğü ve sosyal medya bağımlılığı eğilimi birbirini karşılıklı beslemekte, nedensellik yönü iki taraflı işlemektedir. Bulgu, dijital ekosistemin raporda teorik düzeyde

tanımlanan yatay güçlendirici rolünün – tek bir mekanizmaya indirgenemez, her birinin üzerine binen kümülatif bir etki olarak – Türkiye ergen nüfusunda ampirik izini sunmaktadır.

1 NEDEN ARTIYOR?

1.1 Genel Gerilim: Üç Kaynak, Bir Birikim

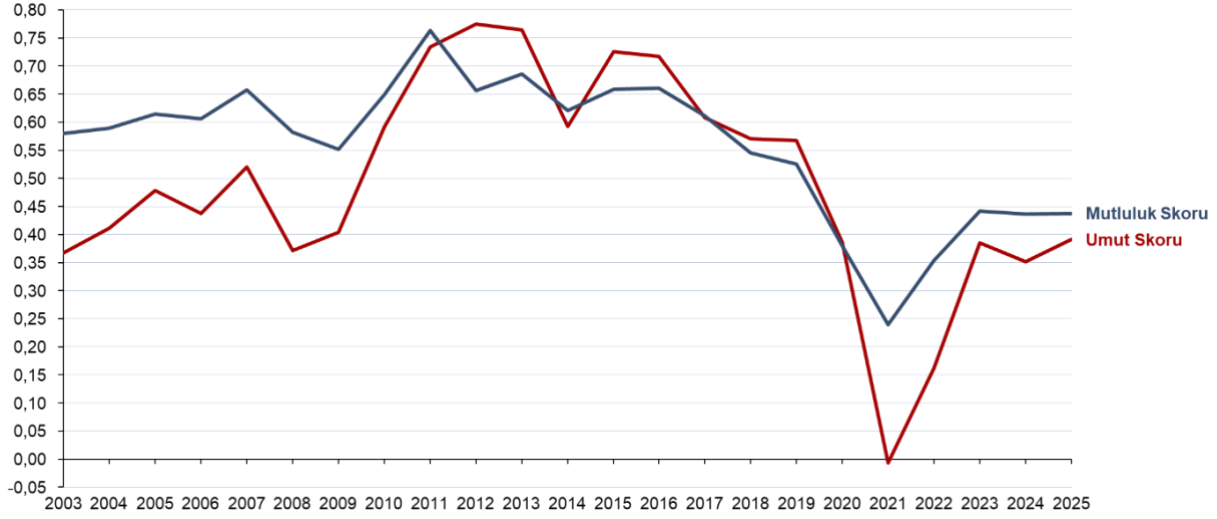
Robert Agnew'ün (1992) genel gerilim teorisi, şiddetin neden belirli dönemlerde ve belirli toplumsal kesimlerde yoğunlaştığını anlamamızı sağlayan güçlü bir çerçeve sunar. Teorinin özü şudur: bireyler belirli baskılarla karşılaştıklarında olumsuz duygular – özellikle öfke ve hayal kırıklığı – biriktirir. Bu birikim yeterince iyi yönetilemediğinde şiddet dâhil antisosyal davranışlara zemin hazırlar. Agnew, bu baskıları üç kaynaktan toplamaktadır.

Birincisi, olumlu hedeflere ulaşamamadır. Birey toplumun vaat ettiği ekonomik başarı, statü ve tanınmaya erişemediğinde ve bu başarısızlığı kendi yetersizliğiyle yerine yapısal engellerle açıkladığında öfke kaçınılmaz hâle gelir. İkincisi, değer verilen koşulların yitirilmesidir. Aile bütünlüğünün bozulması, ekonomik kayıp ve topluluktan kopuş, bireyin varoluşsal güvenliğini sarsmaktadır. Üçüncüsü, olumsuz uyarılara kronik maruziyettir. Süreğen ekonomik baskı, toplumsal aşağılanma ve güvensiz yaşam koşulları, zamanla duygusal düzenleme kapasitesini aşındıran kronik stres kaynaklarıdır. Bu üç kaynağın eş zamanlı aktif olması, şiddet riskini tek tek toplamalarından çok daha güçlü biçimde artırmaktadır (Aazami ve arkadaşları, 2023).

Türkiye'de bu üç kaynağın eş zamanlı aktif olduğuna dair kanıtlar güçlüdür. Hedeflere ulaşma boyutunda FES Türkiye'nin (2024) gençlik araştırması, Türkiye gençliğini bölgenin en kötümser gençliği olarak tanımlamaktadır. İşsizlik ve ekonomik eşitsizliği gençlerin en çok dile getirdiği kaygıların başında saymaktadır. Genel yaşam memnuniyeti verileri de bu tabloyu doğrulamaktadır: 2024 yılında mutlu olduğunu beyan eden bireylerin oranı %49,6'ya gerilemiş, tarihte ilk kez %50'nin altına düşmüştür (TÜİK, 2025).

23 Araştırma'nın (2024) Türkiye'nin 26 İBBS-2 bölgesinden 2.157 gençle yürüttüğü Gençlerin Gelecek Perspektifleri araştırması, bu tabloya kritik bir ayırım eklemektedir: 18–30 yaş grubunda ülkenin geleceğinden umutsuz olanların oranı %58, umutlu olanların oranı ise yalnızca %19 iken aynı grupta kendi geleceklerinden umutlu olanların oranı %55, umutsuz olanların oranı %23'tür. Bu asimetri – kurumsal güvensizlik ile bireysel umut arasındaki derin kopukluk – Agnew'ün gerilim kaynaklarının hangi düzeyde yoğunlaştığını göstermektedir: gerilim birey düzeyinde değil, kurumsal ve kolektif düzeyde birikmektedir. Aynı araştırma, son bir yılda psikolojik olarak kötü hissettiğini belirten gençlerde ülkenin geleceğinden umutsuzluk oranının %69'a, kendi geleceğinden umutsuzluk oranının ise %34'e yükseldiğini ortaya koymaktadır. Bu durum, bireysel duygu durumunun kurumsal umut algısını geniş bir çarpanla büyüttüğünü göstermektedir.

Şekil 3. Türkiye'de 18–24 yaş gençlerde gelecek umudu ve mutluluk skorları, 2003–2025

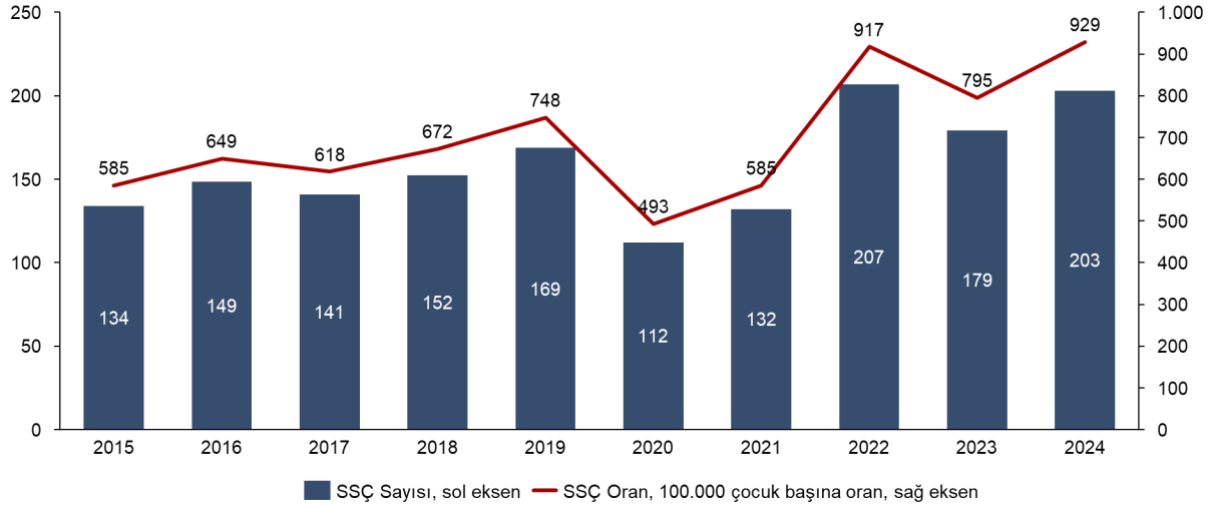
Kaynak: TÜİK, TEPAV hesaplamaları

Not: TÜİK Yaşam Memnuniyeti Araştırması verileri kullanılarak 18–24 yaş grubu için ağırlıklı skorlar hesaplanmıştır: “çok mutluyum / çok umutluyum” $\times 2$, “mutluyum / umutluyum” $\times 1$, “orta” $\times 0$, “mutsuzum / umutsuzum” $\times -1$, “çok mutsuzum / çok umutsuzum” $\times -2$ ile çarpılıp oranlar toplanmış, gelecek umudu ve mutluluk skorları bu şekilde türetilmiştir.

Şekil 3, Agnew'ün gerilim teorisinde tanımladığı kronik baskı dinamiğinin Türkiye gençliğindeki zamansal boyutunu somutlaştırmaktadır. 18–24 yaş grubunda TÜİK Yaşam Memnuniyeti Araştırması verilerinden hesaplanan ağırlıklı umut skoru 2012'deki 0,78 zirvesinden 2021'de sıfır eşliğine gerilemiş; mutluluk skoru ise 2011'deki 0,76 zirvesinden 2021'de 0,24 ile tarihsel dibine inmiştir. 2025 itibarıyla iki skor da kısmi bir toparlanma sergilemekle birlikte (umut 0,38, mutluluk 0,44) zirve seviyelerinin yarısından daha düşük bir bantta kalmaya devam etmektedir. Teorinin öngördüğü birikim örüntüsüyle uyumlu biçimde, eğilim ani bir krize değil on yıla yayılan kademeli bir erozyona işaret etmektedir. Umut ve mutluluk düzeylerindeki bu sürekli aşınma, öznel duygu durumunun kolektif bir koşula dönüştüğü ve bireysel başa çıkma kapasitesinin bir kuşak ölçeğinde yetersiz kaldığı bir tabloyu ortaya koymaktadır.

Kronik baskı boyutunu ise suç istatistikleri somutlaştırmaktadır: 2024 yılında suça sürüklenen çocuk (SSÇ) sayısı 202.785'e ulaşmış, bir önceki yıla kıyasla %13 artmıştır. Bu çocukların %82'si erkek (2015–2024 döneminde %80–85 bandında sabit seyreden bir pay), en yaygın suç türü ise %40,4 oranıyla yaralamadır (TÜİK, 2025).

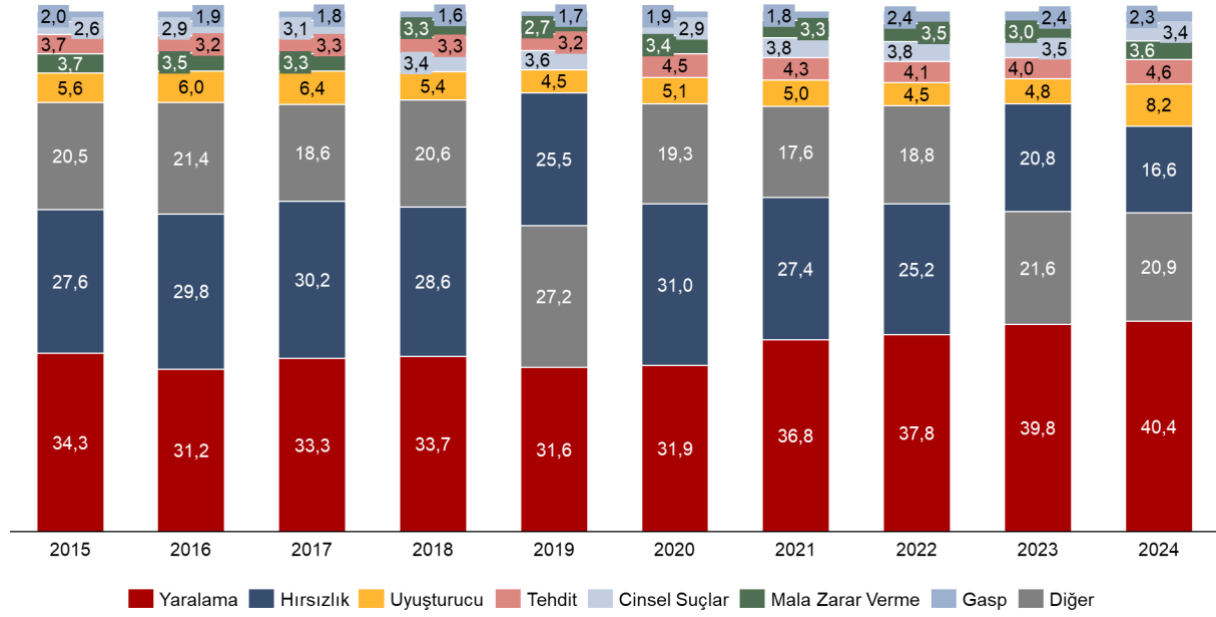
Şekil 4. Türkiye'de suça sürüklenen çocuk sayısı ve 100.000 çocuk başına oran, 2015-2024

Kaynak: TÜİK, TEPAV hesaplamaları

Tutum düzeyinde gözlenen bu erozyonun davranışsal karşılığı SSÇ verilerinde belirginleşmektedir. SSÇ sayısı 2015'te 134 bin düzeyindeyken 2020 pandemi koşullarında 112 bine gerilemiş, ardından hızla toparlanarak 2022'de 207 bin ile sayısal olarak tarihin zirvesine ulaşmıştır. 2024'te ise 203 bin düzeyinde seyreden SSÇ sayısı, 100.000 çocuk başına oran açısından 929 ile tarihsel zirveye ulaşmıştır. Pandemi kesintisi dışında tutulduğunda son on yılda istikrarlı bir yükseliş eğilimi görülmektedir. Belgelenen eğilim, Şekil 3'te gözlenen duygusal erozyon ile suç istatistiklerinin eş zamanlı seyrederek bu iki boyutun birlikte işlediğini düşündürmektedir.

Şekil 5. Türkiye'de suça sürüklenen çocukların suç türüne göre dağılımı, %, 2015–2024

Kaynak: TÜİK, TEPAV hesaplamaları

Not: "Uyuşturucu suçları" uyuşturucu madde imalatı ve ticareti ile uyuşturucu madde satın almak, kabul etmek veya bulundurmamak suçlarının toplamından hesaplanmıştır.

SSÇ hacminin niceliksel büyümesine içeriksel bir ağırlaşma da eşlik etmektedir. 2024 yılında suça sürüklenen çocuklarda başlıca suç kategorileri arasında yaralama %40,4 ile açık ara ilk sırada yer almış, bunu %16,6 ile hırsızlık ve %8,2 ile uyuşturucu suçları izlemiştir. Yaralama kategorisinin 2015'teki %34,3 düzeyinden kademeli biçimde yükselerek bu baskınlığa ulaşması şiddetin doğrudan bedensel bir boyut taşıdığını, uyuşturucu suçlarındaki payın ise Bölüm 3'te ele alınacak olan örgütsel ağ kanalının sayısal bir öncülü olduğunu göstermektedir. Suç kompozisyonundaki bu iki kategori birlikte değerlendirildiğinde gençlik şiddetinin hem bireysel hem de örgütlü boyutlarının eş zamanlı işlediği anlaşılmaktadır.

Agnew'ün teorisi tek başına bir patlamayı değil, bir birikim sürecini açıklamaktadır. Wang ve Niu'nun (2026) Çin örneğinde yürüttüğü güncel çalışma, bu birikimin nasıl şiddete dönüştüğünü göstermektedir. Görelî yoksunluk ile şiddet eğilimi arasında orta-güçlü pozitif bir ilişki saptanmış, sosyal adalet algısının bu zincirde arabulucu işlev gördüğü ortaya konmuştur. Başka bir deyişle, gerilimi şiddet olmayan kanallardan boşaltma kapasitesi, sistemin adaletli işleyip işlemediğine dair bireysel inançla doğrudan bağlantılıdır.

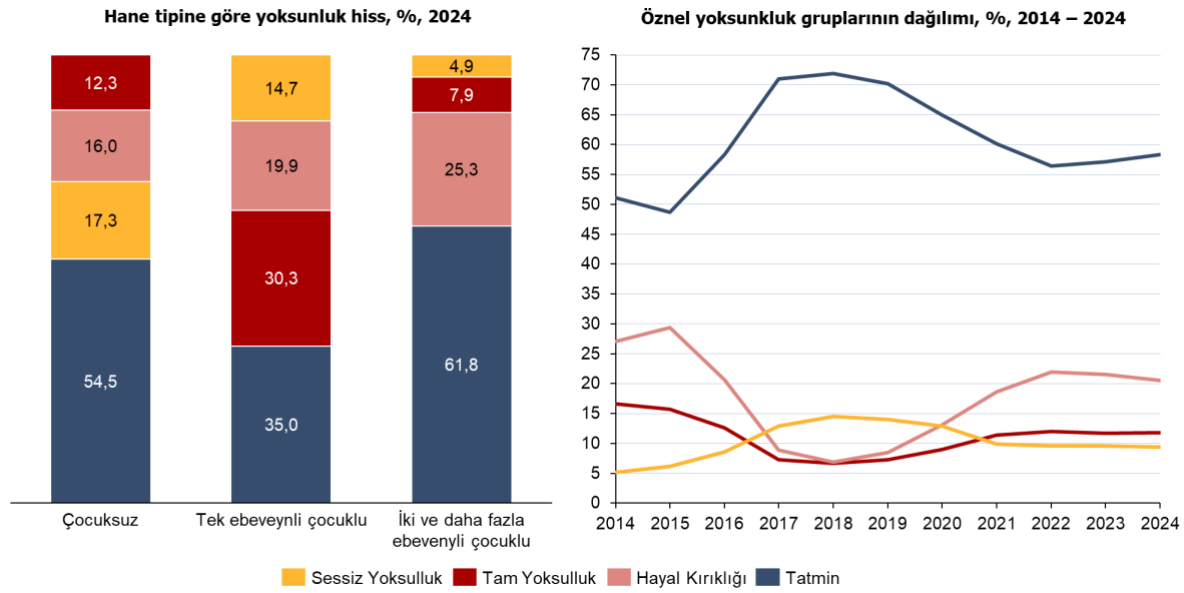
Dijital ekosistemin bu birikim sürecindeki rolü bağımsız bir değişken olarak değil güçlendirici bir mekanizma olarak ele alınmalıdır. Sosyal medya platformları, başarısızlık anlarını ve ekonomik hayal kırıklıklarını hem bireysel hem de kolektif düzeyde görünür kılmaktadır. Gerilimi çözmeye değil pekiştirmeye hizmet etmektedir.

1.2 Görelî Yoksunluğun Dijital Güncellemesi

Gerilim teorisi bireyin yapısal baskılarla nesnel düzeyde nasıl yüzleştiğini anlatmaktadır. Görelî yoksunluk teorisi ise bu tabloya kritik bir boyut ekler: aynı nesnel koşullar altında farklı bireyler farklı tepkiler göstermektedir. Belirleyici olan, nesnel koşuldaki çok kıyas noktasıdır.

Ted Robert Gurr (1970), görelî yoksunluğu bireyin neye layık olduğuna dair inancıyla gerçekte sahip olduklarının arasındaki algılanan uçurum olarak tanımlamaktadır. Bu kavramın kökeni, Samuel Stouffer ve arkadaşlarının (1949) İkinci Dünya Savaşı döneminde Amerikan askerleri üzerinde yürüttüğü araştırmaya dayanmaktadır. Terfi oranı daha yüksek olan birliklerdeki askerler, terfi konusunda paradoks biçimde daha az memnundu çünkü kıyas grubu daha başarılıydı. Yoksunluk, nesnel koşuldaki değil kıyas dinamiğinden doğuyordu. Bu formülasyonun günümüz için taşıdığı önem, kıyas grubunun artık mahalle ya da sınıf sınırlarıyla değil algoritmik içerik akışıyla belirlenmesinden kaynaklanmaktadır.

Şekil 6. Türkiye’de öznel yoksunluk: zaman serisi ve hane tipine göre dağılımı, 2014–2024

Kaynak: TÜİK, TEPAV hesaplamaları.

Gurr’un görelî yoksunluk teorisinin Türkiye’deki ampirik izi iki boyutta çizilebilmektedir. Sağ panelde 2014–2024 döneminde öznel yoksunluk gruplarının dağılımı, “Tatmin” grubunun 2014’teki %51 düzeyinden 2018’deki %72 zirvesine yükselip, 2024’te %58’e gerileyerek istikrara oturduğunu; “Hayal Kırıklığı” kategorisinin ise simetrik biçimde 2014–2017 arasında %27’den %7’ye düştükten sonra 2022’den itibaren tekrar %22’ye çıktığını göstermektedir. Aynı dönemde “Tam Yoksulluk” kategorisi %17’den %12’ye ancak gerileyebilmiştir. Sol panelde 2024 kesitinde hane tipine göre dağılım, görelî yoksunluk hissini hane tipiyle doğrudan ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Çocuksuz hanelerin %54,5’i “Tatmin” grubunda iken iki ve daha

fazla ebeveynli çocuklu hanelerde bu oran %61,8'e yükselmekte, tek ebeveynli çocuklu hanelerde ise %35'e düşmektedir. Tek ebeveynli çocuklu hanelerde "Tam Yoksulluk" kategorisi %30,3 ile tüm gruplar içinde en yüksek değeri almaktadır. Bu hane tipinde beklenti-gerçeklik makası gelir yetersizliğinden çok ebeveyn sayısı ile ilişkilendirilmektedir. Sağ ve sol panel birlikte okunduğunda, nesnel koşullardaki iyileşmeye rağmen öznel yoksunluğun belirli hane tipleri üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir.

Sosyal medya çağında birey, deneyimini kendisiyle benzer koşullardaki kişilerle değil dünyanın her köşesinden özenle seçilmiş ve düzenlenmiş yaşam standartlarıyla kıyaslamaktadır. Xu ve Li (2024), bu "yukarı sosyal kıyaslama" sürecinin görece yoksunluk duygusunu tetiklediğini, bunun ruminasyona, yani içe kapanık ve tekrarlayan düşünce örüntülerine yol açtığını, bu zincirin ise saldırganlıkla anlamlı biçimde ilişkili olduğunu göstermiştir. Yu ve arkadaşları (2025) sosyal dışlanma, görece yoksunluk ve saldırgan davranış zincirinin üç halkasını da ampirik olarak doğrulayarak yukarı sosyal kıyaslamadan bu zinciri güçlendirdiğini ortaya koymuştur. Lu ve arkadaşlarının (2025) 39 ülke/bölgeyi kapsayan çok düzeyli aracılık çalışması görece yoksunluk ile sorunlu sosyal medya kullanımı arasındaki ilişkiyi dört kişilerarası ilişki boyutu (öğretmen, sınıf arkadaşı, aile ve akran zorbalığı) üzerinden incelemiştir. Görece yoksunluk, bu ilişkilerin her birini olumsuz etkileyerek sorunlu sosyal medya kullanımını artırmaktadır.

Bu zincirin Türkiye özelindeki işleyişi 23 Araştırma'nın (2025) Haziran–Temmuz 2025'te 12 İBBS bölgesinden 2.010 gençle yürüttüğü Gençlik Barometresi verisiyle doğrulanmaktadır. Araştırmada "sosyal medya üzerimde olumsuz bir psikolojik etki yaratıyor – özgüven düşüklüğü, kıyaslama, kaygı" önermesine katıldığını belirten gençlerin oranı dikkat çekici biçimde yüksektir ve bu oran kadın gençlerde ve 23 yaş üstü grupta daha da belirgindir. Bulgunun kelime kelime formülasyonu – özgüven düşüklüğü, kıyaslama, kaygı – yukarıdaki uluslararası literatürün tanımladığı mekanizmanın üç bileşenini birebir içermektedir. Türkiye gençliği, teorinin öngördüğü kıyas-ruminasyon-kaygı zincirini kendi deneyimi üzerinden tanımlayabilmektedir.

Türkiye'de bu mekanizmanın işlediğine dair en güçlü ampirik kanıt, Habitat Derneği ve Infakto RW'nun Türkiye'de Gençlerin İyi Olma Hali Araştırması 6. Dalga verilerinden (2025) gelmektedir. Araştırma, görece yoksunluk algısını – yani bireyin ihtiyaç duyduğu gelirin altında yaşadığını ifade etmesini – Merton'un gerilim teorisinin temel kavramlarından biriyle birebir örtüşen bir operasyonel tanımla ölçmektedir. 2017'den 2025'e uzanan altı dalgalık zaman serisi belirgin bir kırılmayı belgelemektedir. Oran 2017'de %66,0 iken 2021'e kadar %60'lı bantta seyretmiş, 2023'te %79,9'a yükselmiş ve 2025'te %84,0'a ulaşmıştır. Son iki yıldaki on dokuz puanlık artış, görece yoksunluk algısının nesnel gelir hareketlerinden bağımsız bir hızla derinleştiğini göstermektedir.

Araştırmanın aktivite durumuna göre kırılımı, görelî yoksunluğun özellikle hangi alt gruplarda yoğunlaştığını da ortaya koymaktadır. İş arayan gençlerin %97,9'u, öğrencilerin %93,7'si, ev genci olarak tanımlananların %89,1'i bu algıya sahiptir. Çalışan gençlerde oran %74,6'ya düşmekle birlikte yine dört gençten üçünü kapsamaktadır. Aynı örüntü, 23 Araştırma'nın Gençlik Barometresi (2025) verilerinde gelir dilimi bazında kırılımlı biçimde görülmektedir. Türkiye'de gençlerin %63'ü aylık 30.000 TL'nin altında bir gelirle yaşamakta, bu grubun %58'i giderlerini dahi karşılayamadığını, yalnızca %8'i birikim yapabildiğini belirtmektedir. 30.001–60.000 TL arası grupta (%26) bu oranlar %44 ve %12'ye, 60.001 TL üzeri grupta (%12) ise %24 ve %29'a dönüşmektedir. Ağırlıklı ortalama hesaplandığında gençlerin yaklaşık %89'u birikim yapabilecek gelir düzeyinin altında bulunmaktadır. Bu kırılım, görelî yoksunluğun yalnızca bir algı olgusu olmadığını, hane düzeyindeki maddî sıkışmanın somut bir yansıması olduğunu göstermektedir.

Öznel yoksunluk algısının nesnel yoksulluk verileriyle tam örtüşmemesi – yani algının hem objektif yoksulluk oranlarından hem de gelir artışlarından bağımsız bir hızda tırmanması – kıyas mekanizmasının devrede olduğuna işaret etmektedir. Bu kıyasın altyapısı son derece genişlemiştir. Türk gençliğinin %92'si sosyal medya kullanmaktadır. Instagram %88, TikTok %31 penetrasyon oranına ulaşmıştır. Daha da kritik olanı, gençlerin %61'inin şiddet hakkındaki bilgiyi sosyal medyadan edinmesidir (UNFPA ve Hacettepe HÜNEE, 2024). Bu oran, dijital ekosistemin yalnızca kıyas uzayını genişletmekle kalmadığını, şiddetin anlamlandırılma biçimini de doğrudan şekillendirdiğini göstermektedir.

Bu çerçevede yapılan GYKA mikroveri analizi, yoksunluk hissinin hane yapısıyla yakın biçimde örtüşüğünü ortaya koymaktadır. Tek ebeveynli çocuklu hanelerin %50,2'sinde (hayal kırıklığı %19,9 + tam yoksulluk %30,3) öznel beklenti ile nesnel gelir arasındaki makas negatif seyretmektedir. Bu oran iki ve daha fazla ebeveynli çocuklu hanelerde %33,2'ye (hayal kırıklığı %25,3 + tam yoksulluk %7,9), çocuksuz hanelerde ise %28,3'e düşmektedir (Şekil 6, sol panel). Bulgu, çocuklu hanelerin görelî yoksunluk mekanizmasına diğer hanelere göre daha yüksek maruziyette olduğunu, bu maruziyetin özellikle tek ebeveynli çocuklu hanelerde doğrudan gelir yetersizliği biçiminde yoğunlaştığını göstermektedir. Çocuk yetiştirme getirdiği ekonomik beklenti ile Türkiye'de hane gelirlerinin karşılayabildiği düzey arasındaki uçurum, kıyas mekanizmasının özellikle bu hanelerde yapısal bir boyut kazandığını ima etmektedir.

1.3 Sosyal Dışlanma ve Kurumsal Kopuş

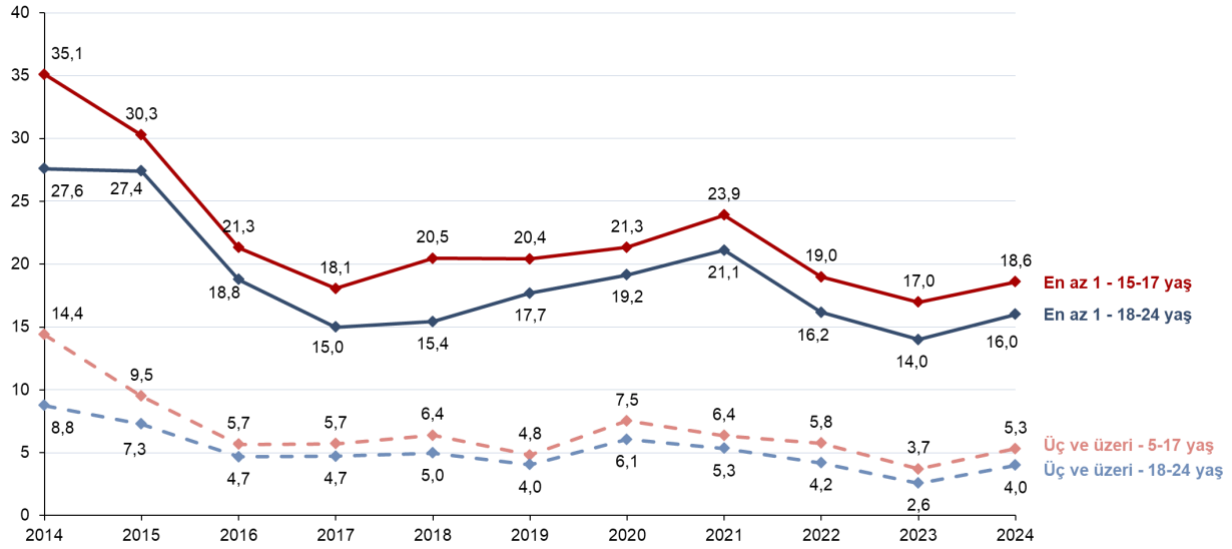
Görelî yoksunluk bireyin öznel konumunu şekillendirirken üçüncü mekanizma, bireyin içinde yaşadığı kurumsal dokuya odaklanmaktadır. Şiddet eğiliminin artmasını açıklayan bu mekanizma, bireyin toplumla kurduğu bağın zayıflamasıdır. Travis Hirschi (1969), bireyi

şiddetten alıkoyan dört koruyucu bağı tanımlamıştır: bağlılık (aile ve akranlar gibi değer verilen kişilere yakınlık ve onları kaybetme korkusu), yatırım (eğitim ve kariyer gibi uzun vadeli hedeflere harcanan çaba ve bu çabayı tehlikeye atmama güdüsü), katılım (okul, iş ve topluluk gibi meşru yapılara dâhil olma) ve inanç (toplumun kurallarını meşru ve bağlayıcı kabul etme). Bu dört bağdan herhangi biri zayıfladığında şiddet eşiği düşmektedir. Dördü birden zayıfladığında risk katlanmaktadır. Robert Merton (1938) bu tabloyu tamamlayan bir kavram sunmaktadır: anomi (toplumsal normsuzluk hâli, bireyleri yönlendiren kuralların ve değerlerin işlevsizleşmesi). Toplum bireylere belirli hedefleri empoze ederken bu hedeflere ulaşmak için meşru araçları herkese eşit biçimde sunmamaktadır. Bu yapısal çelişki, kuralların meşruiyetine dair inancı bütünüyle çözmektedir.

Türkiye'de bu dört bağı eş zamanlı erozyon geçirdiğine dair kanıtlar güçlüdür. Yatırım bağı boyutunda UNFPA ve Hacettepe HÜNEE'nin (2024) araştırması lise öğrencilerinin %31'inin ekonomik nedenle okulu bıraktığını ortaya koymaktadır. TÜİK (2025) ise gençlerin %20'sinin eğitimde ve istihdamda olmayan NEET kategorisinde olduğunu göstermektedir. Uzun vadeli hedeflere yatırım yapabilmek için önce bu hedeflerin erişilebilir görünmesi gerekmektedir. Erken okul terki bu inancın ne denli hızlı çözülebileceğini göstermektedir.

Gençlik Barometresi (23 Araştırma, 2025) bulguları bu erişilebilirlik algısının niceliksel boyutunu ortaya koymaktadır. 18–30 yaş grubundaki gençlerin yalnızca %31'i eğitim yolunda herhangi bir engelle karşılaşmadığını belirtmektedir. Geri kalan %69'un en sık dile getirdiği engeller sınırlı maddi imkânlar (%25), toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri (%12), aile desteğinin yetersizliği (%11) ve ailevi sorumluluklardır (%7). Bu dağılım, Merton'ın (1938) "meşru araçlara eşit erişim" yokluğunu soyut bir tez olmaktan çıkarıp gençlerin kendi ağzından somutlaştıran bir haritadır. Yatırım bağı erken yaşta değil, bireyin hedeflerine ulaşmak için kullanabileceği araçların daha ilk aşamada engellenmesiyle kopmaktadır.

Şekil 7. Türkiye'de 15–17 ve 18–24 yaş gençlerde maddi sosyal yoksunluk, %, 2014–2024

Kaynak: TÜİK, TEPAV hesaplamaları.

Not: Sosyal yoksunluk: dokuz maddi yoksunluk göstergesinden en az bir / üç ve daha fazlasına sahip olamama durumu.

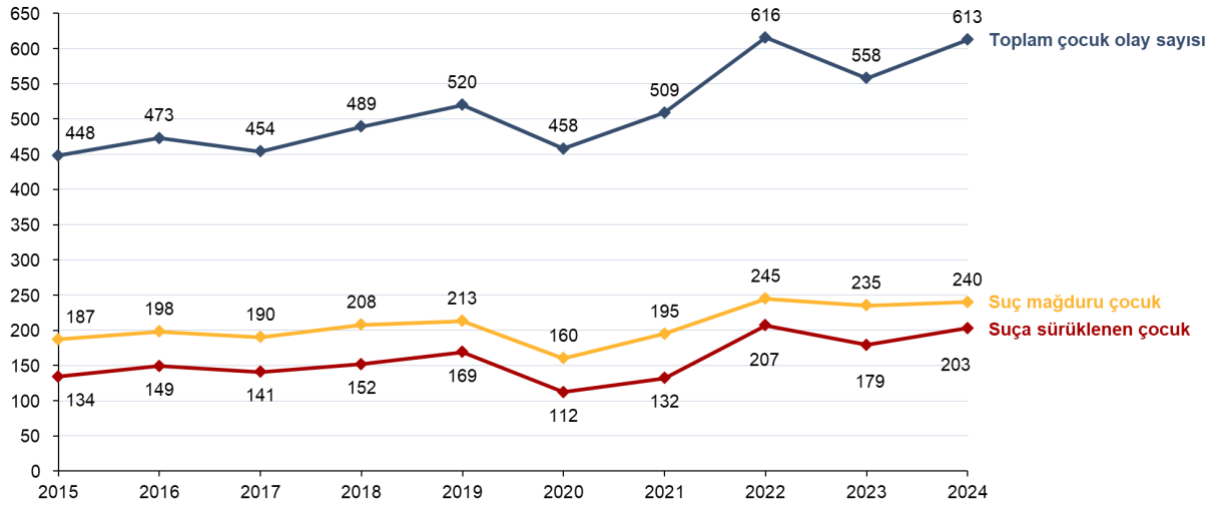
Şekil 7, yatırım bağının Türkiye'de nesnel ve öznel iki eksen üzerinde ters yönlü hareket ettiğini göstermektedir. 15–17 yaş grubunda maddi sosyal yoksunluk 2014'teki %35,1'den 2024'te %18,6'ya gerilerken aynı dönemde (bkz. Şekil 6) öznel hayal kırıklığı kategorisi 2017 dibindeki %7 düzeyinden 2022'de %22 zirvesine tırmanarak üçe katlanmış ve 2024 itibarıyla %20,5 bandında sabitlenmiştir. Bu açılan makas, nesnel yaşam koşulları iyileşen gençliğin kurumsal bağını materyal nedenlerle değil beklenti-gerçeklik arasındaki algısal uçurum nedeniyle kaybettiğini düşündürmektedir. Maddi koşullar düzeldikçe yatırım bağının güçlenmesi beklenirken tersi yönde işleyen bir dinamik, Hirschi'nin dört-bağ çerçevesinde yatırım ayağının meşruiyet ayağından önce çözüldüğüne işaret etmektedir.

Katılım ve inanç bağları boyutunda ise kurumsal güvensizlik kritik bir düzeye ulaşmıştır. Adalet sistemine güven 2006'daki %65'ten 2021'de %33'e gerilemiştir (OECD, 2024). FES Türkiye'nin (2024) araştırması, Türk gençlerinin bölgenin en düşük kurumsal güven düzeyine sahip olduğunu, siyasete ilgi bulunduğunu ancak bu ilginin kurumsal kanallara yönelmediğini ortaya koymaktadır. Bireysel düzeyde bu tablo daha çarpıcıdır: Cumhurbaşkanlığı'na güven %19,4, yargıya güven %11,9'da kalmaktadır. Bu güvensizlik ortamında Türk gençlerinin %72,9'u imkânı olsa başka ülkede yaşamak istediğini belirtmektedir (Euronews Türkçe, 2022).

Gençlik Barometresi (23 Araştırma, 2025), bu güvensizliğin davranışsal karşılığını göstermektedir. Son 12 ayda oy verme veya sosyal medya paylaşımı da dâhil olmak üzere

hiçbir toplumsal katılım biçimi göstermeyenlerin oranı %22 ile tüm kategoriler arasında en yüksek seyretmektedir. Katılımın önündeki en yaygın engeller ise sırasıyla güvenlik endişesi (%16), zaman kısıtı (%12), etki yaratacağına inanmama (%12) ve düşüncelerin bir şey değiştirmeyeceği inancıdır (%11). Bu son iki kategori – kurumsal kanalların etkisizliğine dair inanç – Merton'ın anomi kavramının ve Hirschi'nin inanç bağı erozyonunun birebir davranışsal belirtisidir.

Şekil 8. Türkiye'de güvenlik birimlerine gelen veya getirilen çocuk olay sayısı, bin çocuk, 2015–2024

Kaynak: TÜİK, TEPAV hesaplamaları

Batman ve arkadaşlarının (2025) devlet-çocuk ilişkisine dair niteliksel bulgusu niceliksel ölçekte de karşılık bulmaktadır. Toplam çocuk olay sayısı 2015'teki 448 binden 2024'te 613 bine yükselerek dokuz yılda %37 artış göstermiştir. Söz konusu artış, kurumsal temasın en yaygın biçiminin hâlâ güvenlik birimi üzerinden gerçekleştiğine ve koruyucu-önleyici temas kanallarının bu yükü dengeleyemediğine işaret etmektedir. Erken müdahale yapılarının gelişmediği bir tabloda çocuğun devletle karşılaşma deneyimi büyük ölçüde bir cezai kapıdan başlamaktadır. Bu örüntü, OECD'nin köklü güvensizlik kategorisinin Türkiye'deki kurumsal kaynağını ampirik olarak açıklamaktadır. Kurumsal aktörlerin güvensizliğe verdiği yanıtın davranışsal boyutu da belirginleşmektedir. Bu yanıt Kahramanmaraş saldırısının ardından kendini Eğitim-Sen, Eğitim-İş ve Türk Eğitim Sen sendikaları tarafından 15–17 Nisan 2026 tarihleri arasında yapılan ortak bir iş bırakma eylemi olarak kendini göstermiştir (Birgün / Mor Çatı, 2026).

Kurumsal kopuşun bireysel risk altyapısıyla nasıl iç içe geçtiğini Felitti ve arkadaşlarının (1998) Olumsuz Çocukluk Deneyimleri (OÇD) çerçevesi ortaya koymaktadır. Aile içi şiddet, ihmal, ebeveyn yokluğu ve psikolojik istismar gibi deneyimler doz bağımlı bir biçimde sonraki yaşamda şiddet ve antisosyal davranış riskini yükseltmektedir. Türkiye için Sofuoğlu ve

arkadaşlarının (2014) üç ilde 7.540 öğrenciyle yürüttüğü çalışma bu birikimin ölçeğini somutlaştırmaktadır. Çocukların %78,6'sı yaşam boyunca birden fazla OÇD kategorisine eş zamanlı maruz kalmaktadır. Bu oran, hane düzeyindeki erken risk birikiminin Türkiye'de istisna değil yaygın bir örüntü olduğunu göstermekte ve Bölüm 4.3'te ele alınacak erken müdahale gerekçesinin ampirik tabanını oluşturmaktadır.

Kurumsal kopuşun en ağır biçimde yaşandığı grup, iç göç deneyimi olan ailelerden gelen çocuklardır. Çağlar'ın (2025) araştırması, suça sürüklenen çocukların ağırlıklı olarak iç göçmen ailelerden ve gecekondu mahallelerinden geldiğini ortaya koymaktadır. Bu çocuklar hem köken yerleşim yerinin normlarından hem de yerleştikleri kentin normlarından eş zamanlı kopuktur. Çift normatif boşluk olarak tanımlanabilecek bu koşul Merton'ın anomisini bireysel değil yapısal bir zemine taşımaktadır. Batman ve arkadaşlarının (2025) bulguları bu tabloyu doğrulamakta, iç göç, aile parçalanması ve sosyal dışlanmanın suça sürüklenme sürecindeki merkezi rolünü göstermektedir.

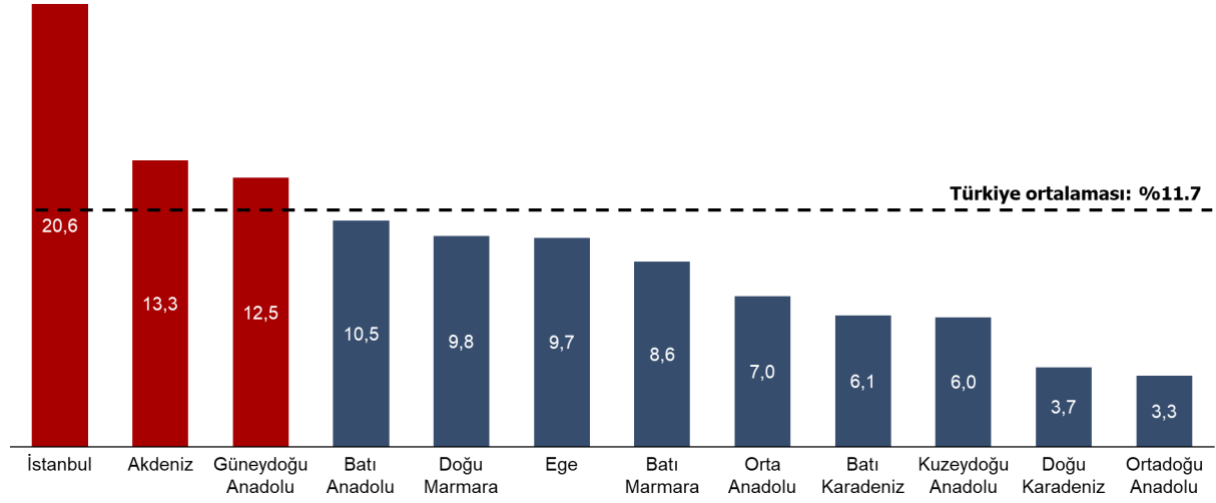
Bu kopuşun kökleri çoğu zaman ergenlikten çok önce, erken çocukluk döneminde atılmaktadır. Buka ve Earls (1993), şiddete yönelen risk faktörlerini üç katmanda toplamaktadır: bireysel düzeyde düşük sözel yetenek, dikkat güçlükleri ve erken antisosyal davranış örüntüleri. Ailevi düzeyde ebeveyn reddi, ihmal, sert disiplin ve aile içi çatışma; biyolojik düzeyde ise prenatal ve perinatal komplikasyonlar bu risk faktörlerini erken çocukluk dönemlerinde oluşturan faktörlerdir. Belirtilen bu faktörlerin ortak özelliği tek başına belirleyici olmamaları, ancak eş zamanlı ve kümülatif biçimde işlediklerinde bireyin ileri yaşlarda kurumsal bağları yeniden kurma kapasitesini ciddi biçimde aşındırmalarıdır. Türkiye'de iç göç ve aile parçalanması deneyimi yaşayan çocukların bu risk katmanlarıyla yoğun biçimde kesiştiği, ancak erken müdahale mekanizmalarının bu kesişim noktasında henüz sistematik olarak devrede olmadığı görülmektedir.

Dijital ekosistem bu kopuşu iki kanaldan derinleştirmektedir. Kurumsal meşruiyeti sorgulayan içerik akışı güvensizliği pekiştirmektedir. Öte yandan çevrim içi topluluklar, kurumsal bağın dolduramadığı aidiyet boşluğuna yerleşmektedir. Yılmaz ve Özkan'ın (2025) Türk ergenler üzerinde yürüttüğü araştırma bu mekanizmayı ampirik olarak belgelemiştir. Aile ve okul bağlılığı zayıfladıkça aşırı teknoloji kullanımı artmakta, bu kullanım ise dürtüsel problem çözme davranışını güçlendirmektedir. Dikkat çekici olan, nedensellik yönünün iki taraflı olmasıdır. Hem kopukluk dijital aşırı kullanımı beslemekte hem de dijital aşırı kullanım kopukluğu derinleştirmektedir.

Bu kısır döngünün kırılmasını güçleştiren ise çevrim içi toplulukların aidiyet boşluğuna yerleşme hızıdır. Kurumsal bağın çözüldüğü noktalarda, okulu bırakan, NEET kategorisine düşen ya da iç göçle yeni bir şehre gelen genç için çevrim içi topluluklar çoğu zaman ilk ve tek

aidiyet deneyimini sunmaktadır. Bu deneyim kendi başına sorunlu değildir. Ancak kurumsal güvensizliğin damgaladığı bir bağlamda hangi toplulukların bu boşluğa yerleşeceği kritik bir soru hâline gelmektedir. Bu sorunun yanıtı, ikinci bölümde ele alınan mekanizmalarla doğrudan kesişmektedir. Şiddetin nasıl düşünülebilir hâle geldiği, büyük ölçüde bu alternatif aidiyet yapılarının sunduğu anlatılar ve meşruiyet kalıpları tarafından belirlenmektedir.

Şekil 9. Türkiye'de İBBS-1 düzeyine göre çocuklu hanelerde mahalle güvensizliği algısı, %, 2024

Kaynak: TÜİK, TEPAV hesaplamaları

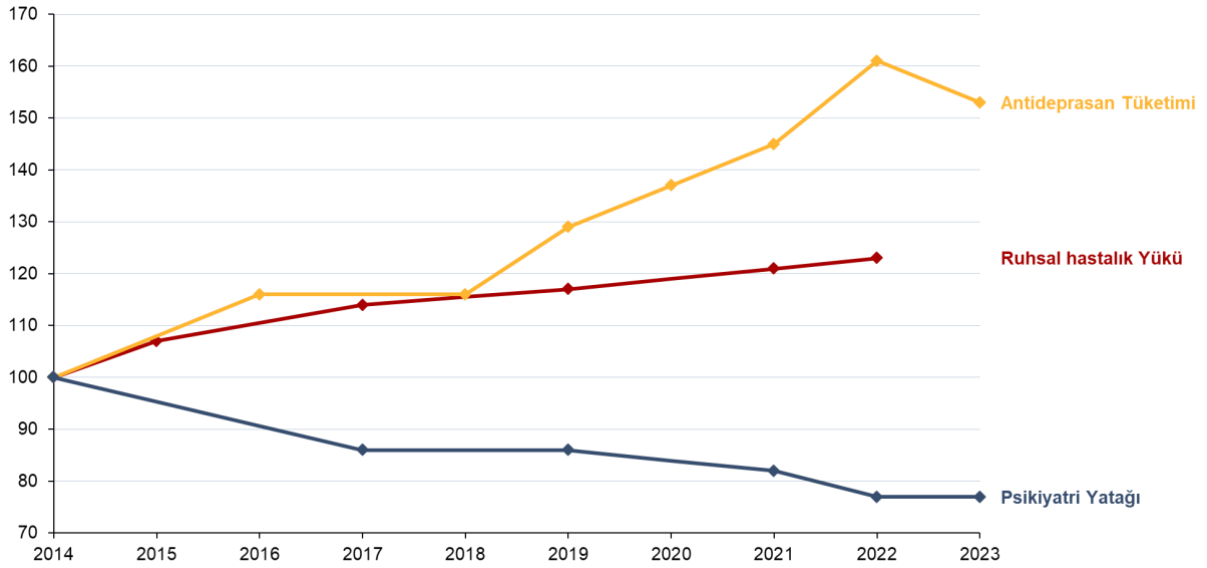
GYKA mikroveri analizi, mahalle güvensizliği algısının coğrafi dağılımının Türkiye genelinde ciddi bir eşitsizlik barındırdığını ortaya koymaktadır. HS070 değişkeni üzerinden ölçülen mahalle güvensizliği oranı ulusal düzeyde %11,7'de iken İBBS-1 bölgeleri arasında %3,3 (Ortadoğu Anadolu) ile %20,6 (İstanbul) arasında değişmektedir (Şekil 9). Bu 6,2 katlık bölgesel makas, kurumsal kopuşun coğrafi eşitsizliklerle örtüştüğünü ve şiddet riskinin ülke geneline homojen dağılmadığını göstermektedir. Güvensizlik algısının en yüksek olduğu bölgeler, ilerideki bölümlerde ele alınacak silahlı şiddet yoğunluğu ve örgütsel ağ haritasıyla da örtüştüğü için, politika müdahalelerinin bu coğrafi farkı hesaba katacak biçimde tasarlanması gerekmektedir.

1.4 Kurumsal Kopuşun Somut Boyutu: Çocuk-Ergen Ruh Sağlığı Altyapısının Daralması

Bölüm 1.3'te belirlenen kurumsal kopuş tablosu, büyük ölçüde öznel güven göstergeleri ve davranışsal kanıtlar üzerinden inşa edilmiştir. Ancak bu kopuşun somut bir kurumsal kapasite boyutu da bulunmaktadır. Şekil 8'in ortaya koyduğu güvenlik birimlerine temasın 2015–2024 döneminde yaşadığı %37'lik artışın karşısında, koruyucu-önleyici kurumsal kanalın ne durumda olduğunu belgelemek gerekmektedir. Bu sorunun en somut yanıtı çocuk-ergen ruh sağlığı alanında görülmektedir. Sağlık Bakanlığının 2008–2024 yıllarına ait on yedi Sağlık

İstatistikleri Yıllığı üzerinde yürütülen sistematik tarama, çarpıcı bir metodolojik bulgu ortaya koymaktadır: “Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı” kategorisi 2008–2022 arasında on beş yıl boyunca hiçbir yılda ayrı başlık altında yer almamış; ifade ilk kez 2023 yılına ve yalnızca tanım notunda – erişkin psikiyatri ile birleştirilmiş biçimde – geçmiştir. 2024 yılına 237. sayfasındaki tanımda “Psikiyatri Uzmanı” kategorisinin “Ruh Sağlığı ve Hastalıkları ile Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları uzmanlarının birleştirilmiş sayısı” olduğu açıkça belirtilmektedir (Sağlık Bakanlığı, 2025). Toplum Ruh Sağlığı Merkezi (TRSM) sayısı, klinik psikolog kadrosu ve okul temelli ruh sağlığı göstergeleri de resmi yılda sistematik olarak raporlanmamaktadır. Veri düzeyindeki bu görünmezlik, kurumsal kapasitenin kendisine dair ilk göstergedir. Bir alanın ayrı istatistikle izlenmemesi, o alanın politika yapım döngüsünde yapısal olarak görünmez kaldığına işaret etmektedir.

Şekil 10. Türkiye’de ruh sağlığı talep-arz makası, indeks (2014 = 100), 2014–2023

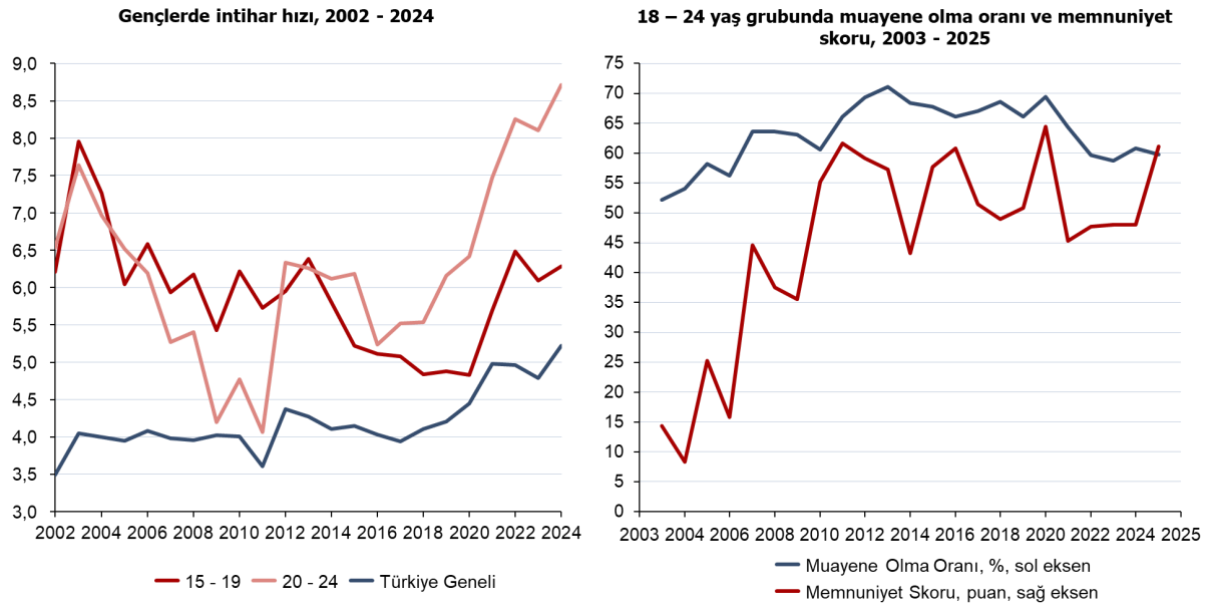
Kaynak: Sağlık Bakanlığı, IHME, Türkiye İlaç ve Tıbbi Cihaz Kurumu, TÜİK, TEPAV hesaplamaları
Not: Psikiyatri yatağı serisi 100.000 kişi başına düşen yatak sayısı üzerinden nüfus düzeltmesiyle indekslenmiştir.

Koruyucu kurumsal kapasitenin son on yıllık seyri, hastalık yükü ile fiziksel altyapı arasında giderek açılan bir makas ortaya koymaktadır. IHME Küresel Hastalık Yükü Çalışması (2024) verilerine göre Türkiye’de depresif bozuklukların neden olduğu Engellilikle Geçirilen Yaşam Yılı (YLD) 2002’deki 469.212’den 2023’te 841.927’ye yükselmiş, yirmi bir yılda %79 artmıştır. Bel ağrısının ardından ikinci sıradaki hastalık yükü nedeni hâline gelen depresif bozukluklar, kadın nüfusu özelinde birinci sıraya yerleşmiştir (594.006 YLD, 2023). Anksiyete bozukluklarının sıralaması da 2016’da 17. sıradan 2024’te 5. sıraya yükselmiştir. Hastalık yükündeki bu tırmanmanın ilaç tüketimindeki karşılığı paralel bir yöndedir. Türkiye İlaç ve Tıbbi Cihaz Kurumu verilerine göre antidepresan tüketimi 2008’deki 28 DDD/1.000 kişi düzeyinden

2023'te 61 DDD'ye çıkarak on beş yılda %118 artmıştır (Türkiye'nin bu düzeyi 2023 itibarıyla yaklaşık 78 DDD olan OECD ortalamasının hâlâ altındadır. Dolayısıyla artış talep tarafındaki büyümeyi kısmen yansıtmakla birlikte, mutlak erişim seviyesinin uluslararası karşılaştırmada düşük kaldığı tabloyu değiştirmemektedir). Buna karşılık fiziksel kapasite ters yönde hareket etmiştir. Psikiyatri yatak sayısı 2014'teki 4.259'dan 2024'te 3.612'ye gerilemiştir. Aynı dönemde Türkiye nüfusunun yaklaşık %10 arttığı gözetildiğinde, 100.000 kişi başına düşen yatak sayısı %23 değer kaybetmiştir. 2024 itibarıyla Türkiye'deki toplam 268.359 hastane yatağının yalnızca %1,35'i psikiyatri yataklarıdır (Sağlık Bakanlığı, 2025). Şekil 10'da 2014 = 100 baz yılı ile indekslenen üç göstergenin on yıllık seyrinde talep eğrilerinin yükselişi ile arz eğrisinin gerilemesi aynı zamansal düzlemde gerçekleşmektedir. Bu makasın açıklayıcı gücü tek bir kapasite boyutuyla sınırlı değildir. Sistemin hem tanı-tedavi hem de koruyucu müdahale kapasitesi aynı anda daralmaktadır.

Kurumsal kapasitedeki daralmanın yurttaş algısındaki karşılığı, Bölüm 2.2'de hukukun üstünlüğü ve yargı göstergeleri üzerinden belgelenen adalet güvensizliği örüntüsüyle birebir paraleldir. Gallup Dünya Anketi çerçevesinde “yaşadığınız bölgede kaliteli sağlık hizmetine erişimden memnun musunuz?” sorusuna evet yanıtı veren bireylerin oranı Türkiye'de 2017'de %69 ile OECD ortalamasına (%71) neredeyse eş konumda iken, 2024'te %41'e gerilemiş ve OECD ortalamasının (%64) 23 puan altına düşmüştür (OECD, 2025). Yedi yıllık dönemde Türkiye'deki memnuniyet kaybı 28 puan, OECD ortalamasındaki kayıp 7 puan düzeyinde kalmış; Türkiye'nin düşüş hızı küresel trendin dört katına yakın seyretmiştir. 2024 itibarıyla Türkiye, 38 OECD ülkesi içinde sağlık memnuniyetinde sondan üçüncü sırada yer almakta; yalnızca Macaristan (%41) ile eş konumda bulunmakta, yalnızca Yunanistan (%27) daha düşük bir düzey sergilemektedir. Adalet sistemine güvenin son on beş yılda yaklaşık otuz puanlık bir kayıp yaşamasıyla sağlık memnuniyetinin yedi yılda yirmi sekiz puan düşmesinin eş zamanlı seyri, OECD'nin (2024) tanımıyla “köklü güvensizliğin” tekil bir kurumsal alanla sınırlı kalmadığını, kamu hizmetleri genelinde yaygınlaşan bir meşruiyet erozyonuna dönüştüğünü göstermektedir.

Şekil 11. Türkiye'de genç nüfusta ruh sağlığı riski ve sağlık sistemiyle ilişki

Kaynak: TÜİK, TEPAV hesaplamaları

Not: Sol panelde intihar hızı tüm nedenler toplamı üzerinden hesaplanmıştır. Sağ panelde 18–24 yaş grubunun sağlık hizmetlerinden memnuniyet düzeyi için ağırlıklı skor kullanılmıştır: “çok memnun” cevabı verenlerin oranı 2, “memnun” cevabını verenlerin oranı 1, “orta” ve “fikri yok” cevapları 0, “memnun değil” cevabı -1, “hiç memnun değil” cevabı -2 ile çarpılarak toplanmıştır.

Bu yapısal tablonun genç nüfus özelindeki karşılığı, raporun odak kümesi açısından özellikle kritiktir. Şekil 11'in sol paneli Türkiye'de 20–24 yaş grubunda intihar hızının 2002'deki 6,53/100.000 düzeyinden 2024'te 8,72/100.000'e çıkarak %33 artış gösterdiğini ortaya koymaktadır. Bu artış Türkiye genel intihar hızının (2024'te 5,22/100.000) %67 üzerinde seyretmektedir. 15–19 yaş grubunda intihar hızı yirmi iki yıllık dönemde görece sabit kalmıştır (6,21 → 6,29/100.000). Bu görünür sabitlik, ergenlerde tamamlanmış intihar oranının görece düşük seyretmesinin yanı sıra aile düzeyinde olayın saklanma olasılığının yüksekliğini de yansıtır olabileceği için dikkatle yorumlanmalıdır. Buna karşılık 2020 sonrasında 20–24 yaş grubunda gözlenen keskin yükseliş, erken çocukluk döneminde birikmiş kronik risklerin erken yetişkinlikte davranışsal düzlemde ete kemiğe büründüğünü düşündürmektedir.

Şekil 11'in sağ paneli ise aynı dönemde gençlerin sağlık sistemiyle ilişkisinde ayrışan iki eğilimi belgelemektedir. TÜİK Yaşam Memnuniyeti Araştırması'na göre 18–24 yaş grubunda sağlık kuruluşunda muayene olanların oranı 2013'teki %71,1 zirvesinden 2025'te %59,8'e gerileyerek on iki yıllık dönemde 11 puan düşmüştür. Buna karşılık aynı yaş grubunda sağlık hizmetlerinden memnuniyetin ağırlıklı skoru 2013'te +57,3 düzeyinde iken 2025'te +61,1'e ulaşmış, on iki yıllık dönemde görece stabil kalarak +48 ile +64 bandında dalgalanmıştır. Bu iki eğilimin ayrışması dikkat çekicidir. Hizmetten yararlanan gençlerde memnuniyet düzeyi korunurken sağlık sistemiyle temas frekansı yapısal olarak azalmaktadır. Bu analizin

yorumunda dikkatli olmak gerekmektedir çünkü memnuniyet skorunun yüksek seyretmesi bazı durumlarda seçim yanlılığına da işaret edebilmektedir. Hizmetten en az hoşnut olan gençlerin sistemden erken çıkması durumunda kalan grup üzerinden hesaplanan ortalama memnuniyet yapay biçimde yüksek görünebilmektedir. Bu örüntü, Bölüm 1.3’te OÇD çerçevesinde belgelenen risk birikimi argümanı ile doğrudan kesişmektedir. Felitti ve arkadaşlarının (1998) gösterdiği kümülatif risk-tepki ilişkisinde erken müdahalenin işlevsellik kazandığı tek koşul riskli bireyin sağlık sistemiyle temas hâlinde olmasıdır. Hizmet kullandıklarında memnun kalan ancak gittikçe daha az hizmet kullanan bir gençlik grubu, erken müdahale mantığının en temel önkoşulunu zayıflatmaktadır.

Şekil 10 ve 11’in birlikte ortaya koyduğu örüntü, kurumsal kopuşun öznel bir algı meselesinin ötesinde somut bir kurumsal kapasite sorunu olduğunu göstermektedir. OECD’nin (2024) “köklü güvensizlik” kategorisinin Türkiye’deki bir başka kurumsal kaynağı buradadır. Çocuk ailevi risk altyapısı taşıdığı anda dahi devletle karşılaşmanın koruyucu kapısı – çocuk-ergen ruh sağlığı sistemi – yapısal olarak açılmamaktadır. Bu kapının fiziksel, kurumsal ve güven boyutlarında aynı anda daralmış olması, yalnızca mevcut hastalık yükünün sağaltılabilmesi için değil, Bölüm 1.3’te belgelenen OÇD birikiminin ve Bölüm 2’de incelenecek şiddeti düşünülebilir hâle getiren koşulların da önlenmesi için temel bir kısıttır. Bölüm 4.3’te ele alınan çok kurumlu erken uyarı ve müdahale önerisi, bu kısıtın her iki boyutunu – mevcut tarama altyapısının aktif kullanımı ile yeni bir çocuk-ergen toplum ruh sağlığı ağının kurulması – hesaba katan iki bileşenli bir tasarıma dayanmaktadır.

2 NASIL DÜŞÜNÜLEBİLİR HÂLE GELİYOR?

2.1 Ahlaki Çözülme

Birinci bölümde açıklanan mekanizmalar, gerilim birikiminin, öznel yoksunluk duygusunun ve kurumsal kopuşun neden arttığını ortaya koymaktadır. Ancak bu üç koşulun bir arada bulunması şiddetin kaçınılmaz olduğu anlamına gelmez. Benzer koşullar altında yaşayan bireylerin büyük çoğunluğu şiddete başvurmamaktadır. O halde şiddet nasıl düşünülebilir, zihinsel olarak erişilebilir hâle gelir?

Albert Bandura’nın (1999) ahlaki çözülme teorisi bu soruya yanıt vermektedir. Teorinin çıkış noktası şudur: insanlar kendi davranışlarını değerlendirirken iç ahlaki standartlarına başvururlar ve bu standartlar çoğunlukla şiddete karşı koruyucu bir işlev görür. Ancak bireyler bu iç standartları çeşitli zihinsel mekanizmalar aracılığıyla devre dışı bırakabilirler. Bandura, bu mekanizmaları sekiz başlık altında tanımlamış ve üç grupta toplamıştır.

Birinci grup, davranışı yeniden çerçevelemedir. Bu grupta üç mekanizma yer almaktadır: ahlaki meşrulaştırma (şiddeti daha büyük bir amaç uğruna gerekli gösterme), örtmeceli dil (şiddeti

normalleştiren kelimeler kullanma) ve avantajlı karşılaştırma (kendi eylemini daha kötü örneklerin yanına koyarak küçümseme). İkinci grup, sorumluluğu dağıtmadır: bireyin sorumluluğu bir otorite figürüne ya da gruba yüklemesi. Üçüncü grup, kurbanı dönüştürmedir: zararı küçümseme, kurbanı suçlama ve kurbanı insanlıktan çıkarma mekanizmalarından oluşmaktadır. Bu sekiz mekanizmanın ortak işlevi aynıdır: bireyin iç ahlak sistemi ile gerçekleştirdiği ya da gerçekleştirmeyi planladığı eylem arasındaki gerilimi çözmek.

Bussey ve arkadaşlarının (2024) zorbalık davranışları üzerine yürüttüğü araştırma, bu mekanizmaların yalnızca failerde değil seyircilerde de işlediğini ortaya koymaktadır. Bir şiddet eyleminin etrafındaki bireyler müdahale etmemeyi meşrulaştırdıklarında, şiddeti olağanlaştıran kolektif bir zemin oluşmaktadır. Navas-Martínez ve arkadaşlarının (2025) güncel çalışması ise aile bağlamındaki ebeveyn eleştirisi ve reddinin ahlaki çözülme tetiklediğini ve bunun gençlik şiddetine uzanan bir zincir oluşturduğunu göstermektedir. Bağlanma güçlüğü yaşayan birey, hem iç standartlarını daha kolay devre dışı bırakmakta hem de dışarıdan sunulan meşruiyet kalıplarına daha açık hâle gelmektedir.

Dijital ekosistemin bu tabloya kattığı şey hem niteliksel hem de niceliksel bir dönüşümdür. Geleneksel toplumsal bağlamda ahlaki çözülme bireysel ve zaman alan bir süreçti. Birey bu mekanizmaları kendi kendine ya da küçük bir grup içinde inşa ederdi. Dijital platformlar bu süreci kökten değiştirmiştir. Hazır meşruiyet kalıpları artık kolektif olarak üretilmekte ve algoritmik olarak dağıtılmaktadır. Birey bu kalıpları inşa etmek zorunda değildir. Bulduğu yerde benimsemektedir. The Soufan Center’ın (2025) araştırması bu dönüşümün hızını belgelemektedir. Çevrim içi radikalleşme artık haftalar değil, günler içinde gerçekleşebilmektedir. Algoritmik içerik akışı, bireyi belirli meşruiyet kalıplarıyla çok kısa sürede ve yoğun biçimde buluşturabilmektedir.

Bu maruziyetin boyutları Youth Endowment Fund’ın (2024) araştırmasıyla somutlaşmaktadır. 13–17 yaş grubundaki bireylerin %70’i sosyal medyada gerçek yaşam şiddetiyle karşılaşmış. %56’sı dövüş görüntülerine, %35’i silah içeriklerine maruz kalmıştır. Bu içeriklerin sürekli akışı, şiddeti olağanüstü bir eylem olmaktan çıkarıp sıradan deneyimin bir parçasına dönüştürmektedir. “Meme” kültürü (internet ortamında hızla yayılan ve kullanıcılar tarafından kolayca dönüştürülen mizahi içerik akışı) bu süreçte ayrı bir işlev üstlenmektedir. Ağır ideolojik içeriği hafif ve paylaşılabılır biçime dönüştürerek ahlaki çözülme kolaylaştırmaktadır. Birgün ve Mor Çatı’nın (2026) aktardığı psikolog değerlendirmelerine göre “incel” (İngilizce “involuntary celibate” ifadesinin kısaltması; istem dışı bekâr olduğunu öne süren ve kadın düşmanlığını besleyen çevrim içi alt kültür) ideolojisi Türkiye’de Ekşi Sözlük, X ve Telegram üzerinden yayılmaktadır. Tam da bu mekanizma aracılığıyla normalleşmektedir.

Kahramanmaraş failinin dijital izleri bu sürecin bireysel düzeydeki yansımalarını belgelemiştir.

Failin profil görseli olarak ABD'li kitlesel saldırgan Elliot Rodger'in fotoğrafını kullanması, hazır bir meşruiyet kalıbının bireysel olarak benimsendiğine, başka bir deyişle ahlaki çözümlenin kolektif dijital ortamdan kişisel karara aktarıldığına işaret etmektedir (Demir, 2026). Olayın ardından Emniyet Genel Müdürlüğü'nün yürüttüğü operasyonlarda Telegram platformunda şiddeti teşvik ettiği değerlendirilen "C31K" gibi yapılanmalar da dâhil olmak üzere 111 grup kapatılmış, 411 kişi gözaltına alınmıştır. Türkiye'ye özgü bu ekosistem izi, dijital maruziyetin hem içerik hem de örgütlü topluluk boyutlarında somut biçimde belgelenebildiğini göstermektedir. Bu örüntünün Türkiye'ye özgü boyutları ise sistematik biçimde belgelenmemiştir. Karakuş'un (2024) bibliyometrik araştırması, kullanılan arama stratejisi çerçevesinde Web of Science veri tabanında Türkiye kaynaklı dijital şiddet çalışmasına rastlanmadığını raporlamaktadır. Maruziyetin boyutları görünürken mekanizmaların yerel işleyişi hâlâ ölçümsüz kalmaktadır.

2.2 Normatif Erozyon ve Cezasızlık Algısı

Ahlaki çözümler bireysel düzeyde işleyen bir mekanizmadır. Normatif erozyon ise bu mekanizmanın yapısal zeminidir. Bir toplumda hangi davranışın kabul edilebilir olduğuna dair uzlaşma çözüldüğünde, bireysel düzeyde devreye girmesi gereken ahlaki engeller baştan kırılabilir bir zemine oturmaktadır.

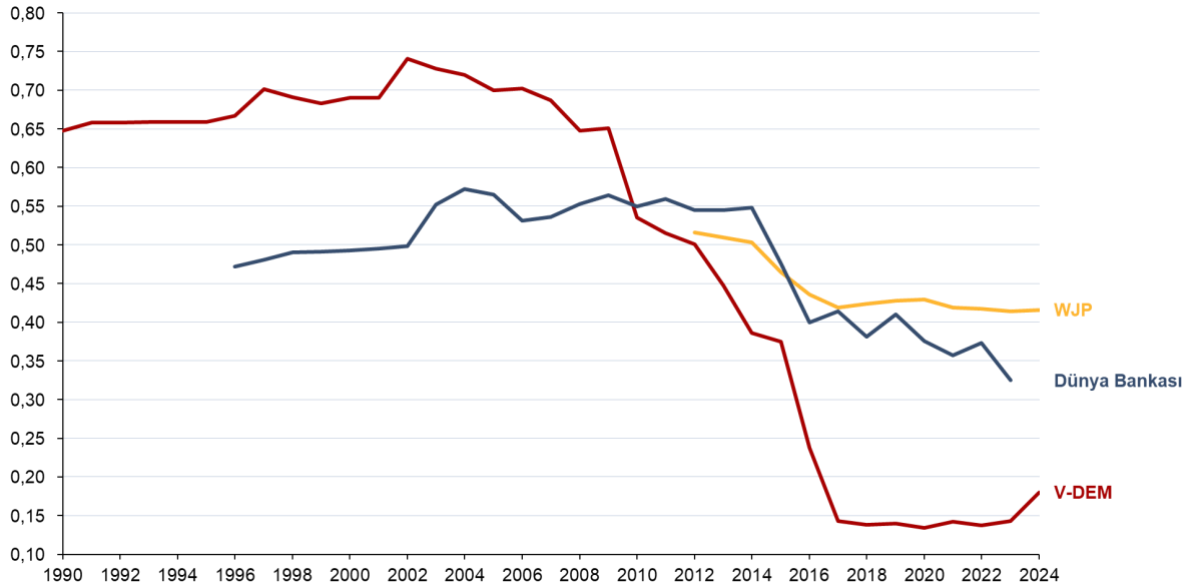
Gresham Sykes ve David Matza (1957), bireylerin bu yapısal zemini nasıl kullandığını tarafsızlaştırma teknikleri olarak kavramsallaştırmaktadır. Bu teknikler, bireyin suç ya da şiddet eyleminden önce ya da sonra devreye soktuğu zihinsel savunma mekanizmalarıdır. Beş teknik tanımlanmıştır: sorumluluktan kaçma ("koşullar beni buna zorladı"), zararı inkâr etme ("kimseye gerçek bir zarar vermedim"), kurbanı inkâr etme ("o zaten hak ediyordu"), kınayıcıları kınamak ("beni yargılayanlar daha kötü şeyler yapıyor") ve daha yüksek sadakat ("grubumu, mahallemi korumak zorundaydım"). Bu tekniklerin ortak özelliği, bireyin hem içselleştirilmiş normlara hem de toplumsal yaptırımlara karşı eş zamanlı savunma kurmasıdır.

Emile Durkheim'in (1897/1951) anomi kavramı bu bireysel mekanizmalara yapısal bir açıklama eklemektedir. Hızlı toplumsal dönüşüm dönemlerinde normlar çözülmekte, hangi davranışın sınır içinde hangisinin dışında olduğu belirsizleşmektedir. Türkiye'nin son yirmi, eş zamanlı işleyen birden fazla dönüşüm dinamiği barındırmaktadır: hızlı kentleşme, iç göç, ekonomik çalkantı ve dijital dönüşüm. Bu dinamiklerin her biri tek başına normatif belirsizlik üretme kapasitesine sahipken dördünün birden işlemesi, anomik zemini kalıcı bir koşul haline getirmektedir. Messner ve Rosenfeld'in (2007) kurumsal anomi teorisi bu tabloya ekonomik bir boyut eklemektedir. Ekonomik başarı hedeflerinin aile, okul ve hukuk gibi diğer kurumları tahakküm altına aldığı bir yapıda, bu kurumlar düzenleyici işlevlerini yitirmektedir. "Başarıya giden her yol mübahtır" algısı yerleşmektedir.

Bu kurumsal çözülme algısının Türkiye gençliğinin zihnindeki ampirik karşılığı Gençlik Barometresi (23 Araştırma, 2025) verisiyle belirginleşmektedir. 18–30 yaş grubuna Türkiye'nin en önemli sorunu sorulduğunda enflasyon ve hayat pahalılığında (%23) hemen sonra, %16 oranıyla liyakatsizlik ve yolsuzluk gelmektedir. Bu oran, eğitim sistemindeki sorunlardan (%12) ve göçmenlik meselesinden (%10) yüksek seyretmektedir. Gençler ülkenin temel sorununu ekonomik bir kısıttan ibaret değil kurumsal bir bozulma olarak adlandırmaktadır. Messner ve Rosenfeld'in tanımladığı "başarıya giden her yol mübahtır" örüntüsünün yerleşmiş olduğunu kurumsal diliyle teşhis etmektedir.

Mestrovic ve Lorenzo (2008), Durkheim'in kavramını çağdaş kurumsal bağlamda yeniden ele alarak "dérèglement" (düzensizlik) kavramını öne çıkarmaktadır. Bu perspektife göre kurumsal hiyerarşide kimin sorumlu olduğuna dair belirsizlik, etik sınırların kodlanmasındaki zayıflık ve koordinasyon kaybı, bireylerin değil kurumların kendisinin bir "zehirli iklim" (poisoned climate) üretmesine yol açmaktadır. Böyle bir iklimde normların ihlal edilmesi istisnai bir tercih değil öngörülebilir bir sonuç hâline gelmektedir. Türkiye'de hukuk devletinin uzun dönemli seyri, bu düzensizlik sürecinin açık bir ampirik karşılığını sunmaktadır (Şekil 12).

Şekil 12. Türkiye'de hukukun üstünlüğü: üç kaynaklı karşılaştırma, 1990–2024

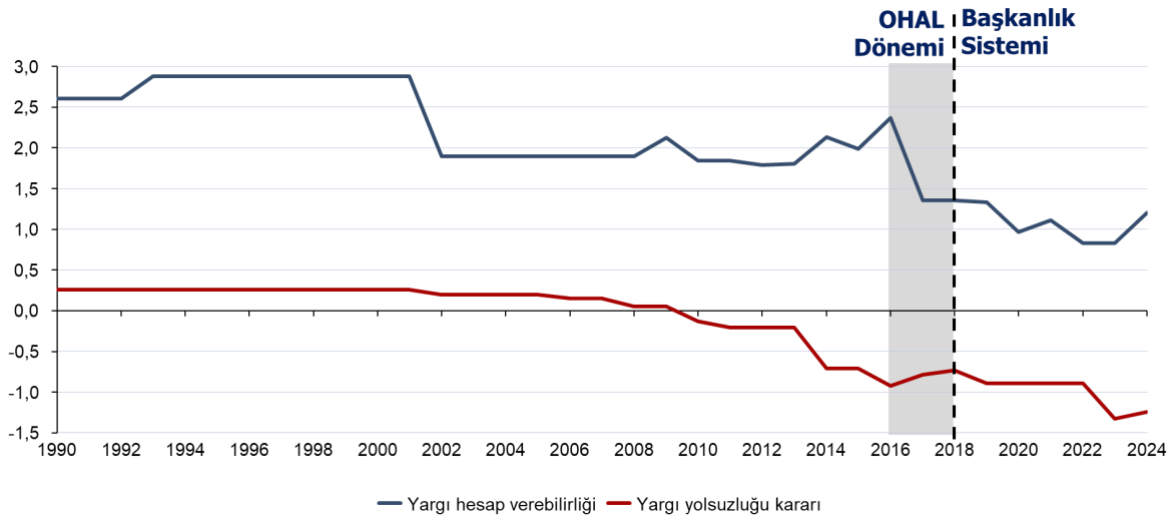

Kaynak: V-DEM, WPJ, Dünya Bankası, TEPAV görselleştirmeleri

Türkiye'de hukukun üstünlüğü birbirinden bağımsız üç uluslararası kaynaktan aynı yapısal örüntüyü izlemektedir. V-Dem'in (V-Dem Institute, 2025) Hukukun Üstünlüğü endeksi 2002'deki 0,74 zirvesinden 2024'te 0,18'e gerilemiş, endeksin üçte birinden azına düşmüştür. Aynı dönemde Dünya Bankası'nın Hukukun Üstünlüğü yüzdelik sırası 0,55'ten 0,33'e, World Justice Project'in 2013'ten itibaren ölçtüğü genel Hukukun Üstünlüğü endeksi ise 0,52'den 0,42'ye düşmüştür. Üç kaynağın aynı yönde ve birbirine yakın büyüklükte hareket etmesi,

gerilemenin tek bir ölçüm aracının metodolojik tercihinden kaynaklanmadığını, Türkiye'nin hukuk devleti altyapısındaki çözümlenin yapısal olduğunu göstermektedir. OECD'nin (2024) yaptığı ikili ayırım bu tablonun sosyal karşılığını işaret etmektedir. Kurumlara dair güvensizlik iki biçim alır: bozuk güven, kurumların yanlış bir kararı önemsemeden aldığına dair inancı ifade eder; köklü güvensizlik ise kurumların aktif biçimde zarar verdiği inancını. Köklü güvensizliğin baskın olduğu ortamlarda öfke, kurumsal kanallardan bireylere yönelmektedir. Şekil 12'nin uzun dönemli çöküş seyri, Türkiye'de ikinci tipin yerleşmekte olduğunun ampirik zeminidir. Hukukun üstünlüğündeki bu genel erozyon, cezasızlık algısının doğrudan kurumsal kaynağı olan yargının iç işleyişinde daha keskin bir biçimde görünmektedir.

Şekil 13. Türkiye'de yargıdaki aksaklık: hesap verebilirlik ve yolsuzluk kararı, 1990–2024

Kaynak: V-DEM, TEPAV hesaplamaları

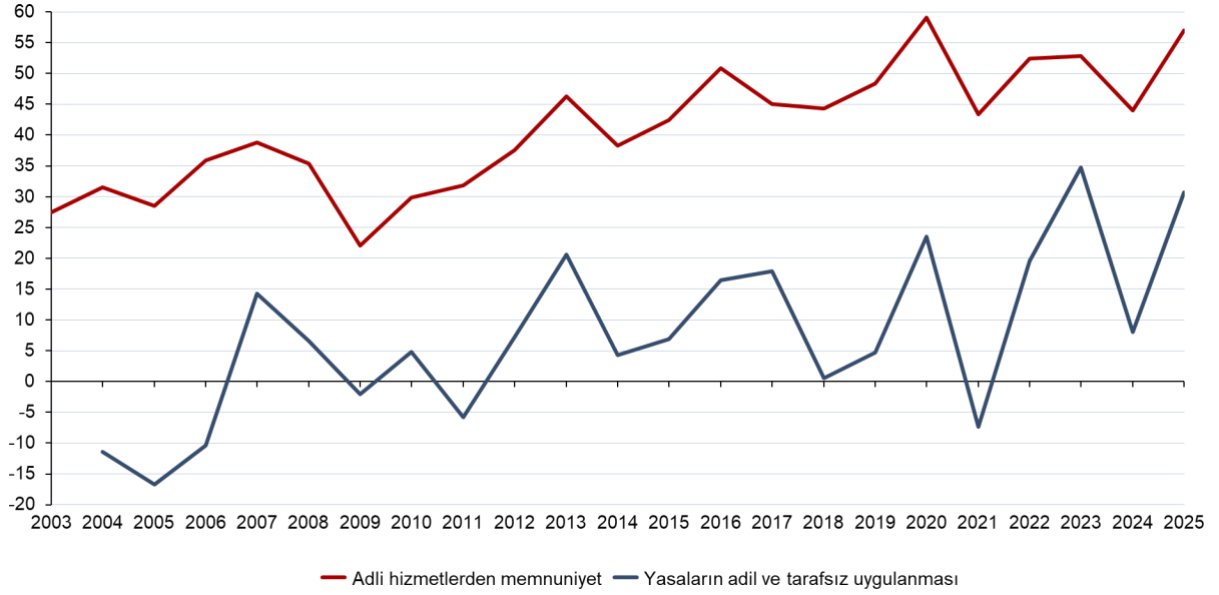
Not: Yüksek değerler daha iyi yargı hesap verebilirliği, düşük (negatif) değerler artan yolsuzluk kararı anlamına gelir.

Şekil 13, cezasızlığın kurumsal yapısını iki gösterge üzerinden haritalamaktadır. Yargı hesap verebilirliği skoru 1990'daki 2,60 düzeyinden 2000'li yıllarda 1,80–2,10 bandına, 2016'da ilan edilen OHAL dönemiyle başlayan keskin düşüşün ardından 2024'te 1,20'ye inmiştir. Yargı yolsuzluğu kararı skoru ise 1990'daki 0,26 pozitif değerinden aynı dönemde -1,24'e gerilemiş, 2010'ların ortasında sıfır eşliğini aşarak negatif bölgeye geçmiştir. İki göstergenin birlikte okunması, yargının hem dış denetim mekanizmalarından hem de iç bütünlük ölçütlerinden eş zamanlı koptuğunu göstermektedir. Cezasızlık bu koşulda soyut bir risk algısı değil, kurumun ölçülebilir bir hâline dönüşmektedir.

Bu yapısal zemin üzerinde cezasızlık algısı iki kanal aracılığıyla yerleşmektedir. Birinci kanal gerçek kanaldır. SETA'nın (2025) araştırması, caydırıcılığın nesnel ceza oranlarından değil bireyin cezalandırılacağına dair öznel inancından beslendiğini ortaya koymaktadır. OECD'nin

Kamuda Güven Anketi verisine göre Türkiye'de adalet sistemine duyulan güven 2006'daki %65 düzeyinden 2021'de %33'e gerilemiş, OECD ortalamasının yarısına inmiştir (OECD, 2024). FES Türkiye'nin (2024) araştırması bu güvensizliğin gençlerde daha yoğun olduğunu göstermektedir. Türk gençlerinde yargıya güven %11,9'da kalmaktadır.

Şekil 14. Türkiye'de 18–24 yaş gençlerde adli hizmet memnuniyeti ve yasaların adil uygulanması algısı, 2003–2025

Kaynak: TÜİK, TEPAV hesaplamaları

Not: 18–24 yaş grubunda "çok memnun / sorun yok" ×2, "memnun / az sorun var" ×1, "orta" ×0, "memnun değil" ×-1, "çok memnun değil / çok sorun var" ×-2 ile çarpılıp ağırlıklı oranlar toplanmıştır.

Gençlerin kendi deneyim boyutunda ise tablo daha ince bir ayrım içermektedir. 18–24 yaş grubunun adalet sistemine bakışı iki farklı boyutta ayrılmaktadır. Adli hizmetlerden alınan memnuniyet ağırlıklı skoru 2003'teki 27,5 düzeyinden 2025'te 57,0'a yükselmiştir. Bu yükseliş e-Devlet, UYAP ve dijital adalet altyapısının yaygınlaşmasıyla uyumlu bir operasyonel hizmet kalitesi artışını yansıtmaktadır. Buna karşılık yasaların adil ve tarafsız uygulanmasına dair algı aynı grupta 2004'teki -11,4 düzeyinden ancak 2025'te 30,7'ye çıkabilmiş; 2005'teki -16,7 dibini 2018'de 0,5 ve 2021'de -7,3 ile yeniden teğet geçmiştir. 2024 itibarıyla iki gösterge arasındaki yaklaşık 36 puanlık makas, gençlerin yargı kapısına geldiğinde hizmeti alabildiğini ancak yasaların adil bir biçimde uygulandığına inanmadığını göstermektedir. TÜİK (2025) Yaşam Memnuniyeti Araştırması'nda adli hizmetlerin her yıl en yüksek "fikrim yok" yanıt oranını alan kategori olması bu tabloyu tamamlamaktadır. Meşruiyet yalnızca çözülmüş değil bütünüyle belirsizleşmiş durumdadır. Cezasızlık algısı bu koşulda hizmet kalitesi sorunundan değil sistemik adalet inancındaki kronik erozyondan beslenmektedir. Caydırıcılık teorisi açısından bu belirsizlik, cezanın gelmeyeceği inancından belki de daha sorunludur. Ceza sisteminin nasıl işlediğine dair herhangi bir beklentinin kalmadığı koşulda, yaptırım tehdidi işlevini yitirmektedir.

Bu kurumsal meşruiyet krizinin okul özelindeki yansıması, James ve arkadaşlarının (2014) genel gerilim teorisine dayanarak yürüttüğü çalışmada ampirik olarak belgelenmiştir. Araştırmanın bulgusu şudur: bir öğrencinin okulda şiddete başvurma olasılığını belirleyen değişken, kuralların nesnel sertliği ya da yumuşaklığı değil, öğrencinin bu kuralları ve öğretmen muamelesini "adil" olarak algılayıp algılamadığıdır. Kendisine saygısız davranıldığını ya da kuralların taraflı uygulandığını düşünen öğrencilerde fiziksel kavgaya karışma ve okula silah getirme olasılığı anlamlı biçimde yükselmektedir. Bu ilişkide öğretmen adaletsizliği algısı, kural adaletsizliği algısından daha geniş bir şiddet yelpazesini tetiklemektedir. Bulgunun politika açısından önemli yanı, aynı çalışmanın ortaya koyduğu tampon etkisidir. Yetişkin sosyal desteği (öğretmen, rehberlik) bu ilişkiyi zayıflatırken akran desteğinin benzer bir koruyucu işlev görmediği saptanmıştır. Cezasızlık algısı bu bulgu ışığında soyut bir olgu değil, kurumun her gün temas edilen temsilcileri üzerinden deneyimlenen somut bir süreçtir.

İkinci kanal dijital kanaldır. Dijital içerik akışı, şiddeti kimi zaman cezasız, kimi zaman prestij kazandırıcı biçimde sunmaktadır. Lankford ve arkadaşlarının (2024) kitlesel şiddet üzerine yürüttüğü araştırma, şiddetin giderek oyunlaştırıldığını, saldırıların etki büyüklüğüyle ölçülen bir skor mantığına oturtulduğunu ortaya koymaktadır. Vision of Humanity'nin (2025) nihilistik şiddet ekosistemi raporu bu eğilimi daha ileri bir noktaya taşımaktadır. Belirli çevrim içi topluluklarda şiddet artık bir araç değil, kendi başına bir hedef hâline gelmektedir.

İki kanalın kesiştiği nokta, bulaşma olgusudur. Towers ve arkadaşlarının (2015) kitlesel şiddet vakalarını inceleyen araştırması, büyük çaplı bir saldırının ardından 13 günlük bir bulaşma penceresi oluştuğunu ve bu süre içinde benzer eylemlerin gerçekleşme olasılığının istatistiksel olarak anlamlı biçimde arttığını göstermektedir. Bu bulgu tartışmalıdır. Lankford ve Tomek (2018) aynı veriyi farklı yöntemle analiz ederek bulaşma etkisi saptayamadığını raporlamıştır. Mekanizma şöyledir: yoğun medya ilgisi failin kimliğini ve eylemini görünür kılarken, bu görünürlük hem normatif onay olarak algılanmakta hem de hazır bir eylem şablonu sunmaktadır. Türkiye'de arka arkaya iki gün yaşanan okul saldırılarının bu pencere içinde değerlendirilmesi gerekmektedir. Kamu otoritelerinin bu pencere boyunca kullandığı araçlar da normatif zeminin nasıl yeniden kurulacağı üzerinde belirleyici olmaktadır. 15 Nisan Kahramanmaraş saldırısının ardından RTÜK tarafından çıkarılan yayın yasağı, failin kimliğini öne çıkaran haber pratiğinin bulaşma etkisini sınırlamaya dönük bir müdahale olarak değerlendirilse de, kamusal tartışmanın daralması normatif uzlaşının yeniden inşa edileceği zemini de kısıtlayabilmektedir. Türkiye'de okul saldırılarının ardından failin kimliğini öne çıkaran haber pratiğinin ve bu tür düzenleyici müdahalelerin bulaşma penceresi üzerindeki rolü henüz sistematik biçimde ölçülmemiştir. Bu mesele hem bir araştırma hem de bir medya etiği sorusudur.

2.3 Kimlik Boşluğu ve Şiddetin Statü Aracına Dönüşmesi

Ahlaki çözüme ve normatif erozyon mekanizmaları şiddetin düşünülebilir hâle geldiği zemini hazırlamaktadır. Üçüncü mekanizma ise şiddete özgül bir motivasyon eklemektedir. Belirli koşullar altında şiddet, kimlik doğrulama ve statü kazanma aracına dönüşmektedir.

Eric Madfis (2014), bu mekanizmayı üçlü hakediş çerçevesiyle açıklamaktadır. Madfis'e göre kitlesel şiddet faileri çoğunlukla eş zamanlı üç hakediş iddiası taşımaktadır: sınıfsal hakediş (ekonomik başarıya layık olduğu inancı), cinsiyet temelli hakediş (toplumsal cinsiyet normlarının tanımladığı statüye layık olduğu inancı) ve bu iki iddiasının gerçekleşmemesiyle biriken öfke. Madfis, çerçevesini ABD bağlamında geliştirmiş olup ırksal hakediş bileşenini de içermektedir. Türkiye bağlamında bu bileşenin doğrudan karşılığı bulunmamakla birlikte, etno-kültürel hakediş olarak genelleştirildiğinde Kürt, Alevi ve Suriyeli gibi alt grupların kimlik hiyerarşisindeki konumlarına ilişkin bir okuma olanağı sunmaktadır. Sınıf ve cinsiyet bileşenleri ise Türkiye bağlamında hem geçerli hem de analitik olarak güçlüdür; etno-kültürel bileşenin Türkiye'de sistematik biçimde test edilmesi ise bu notun sonuç bölümünde belirginleşen araştırma boşluklarından biridir.

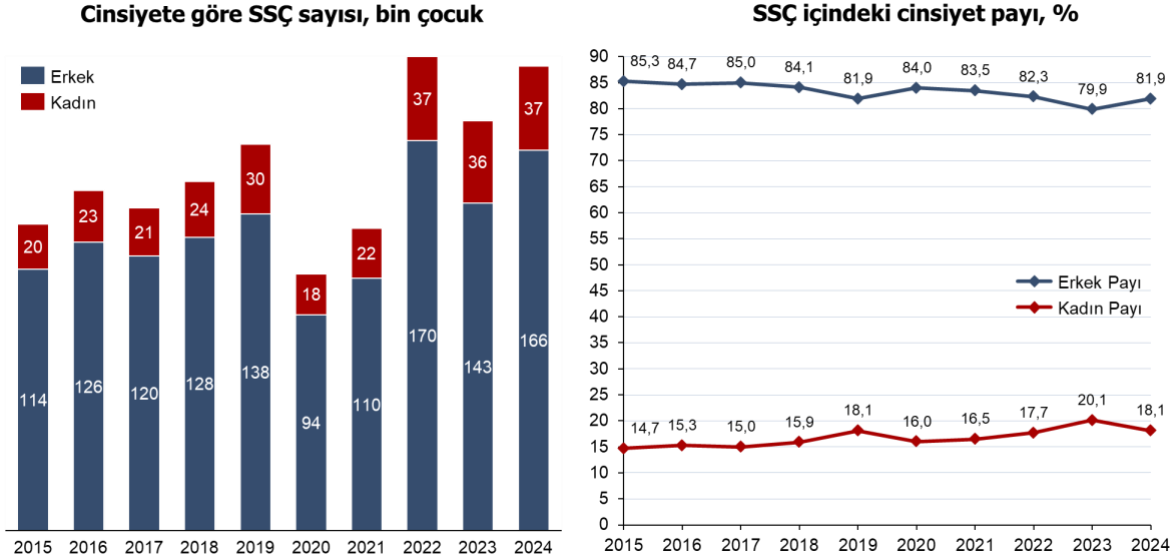
Madfis'in üçlü hakediş çerçevesi, Albert Cohen'in (1955) çok daha erken bir kavrayışıyla tarihsel olarak bağlantılıdır. Cohen, orta sınıf değerlerine ve statüsüne erişemeyen genç erkeklerin, bu değerleri tersine çevirerek kendi alt kültürlerinde saygınlık arama eğilimini statü hüsrancı (status frustration) olarak kavramsallaştırmıştır. Bu çerçevede şiddet bir hedef kaybı değil, kaybedilen statünün yerini doldurmaya yönelik alternatif bir tanınma aracı işlevi görmektedir. Madfis'in sınıf hakediş bileşeni, Cohen'in bu kavrayışının kitlesel şiddet bağlamına güncellenmiş bir biçimi olarak okunabilir. Aradaki fark, günümüzde statü kıyasının artık yerel ölçekte değil algoritmik olarak küreselleştirilmiş bir sahada kurulmasıdır.

Lars Gottzén (2025), bu çerçeveyi tamamlayan bir kavram sunmaktadır: yeniden erkekleşme. Gottzén, farklı ideolojik gruplardaki erkeklik hareketlerinde ortak bir örüntü saptamaktadır. Ekonomik güvencesizlik ya da toplumsal dışlanma deneyimi yaşayan erkekler, bu deneyimi bireysel bir başarısızlık olarak değil meşru erkeklik statüsünün kendilerine haksız biçimde reddedilmesi olarak anlamlandırmaktadır. Şiddet bu anlamlandırma içinde reddedilen statüyü zorla almanın, yeniden erkekliği kanıtlamanın yoluna dönüşmektedir.

Türkiye'ye özgü bağlam bu mekanizmayı hem tanıdık hem de özgün kılmaktadır. Türkiye'de hegemonik (toplumsal düzlemde egemen ve doğal sayılan) erkeklik normları tarihsel olarak askerlik kültürü, namus söylemi ve güç ile statü arasındaki doğrudan bağ üzerine kurulmuştur. Bu normlar, erkeğin aile ve topluluk önünde güçlü, koruyucu ve saygın görünme yükümlülüğünü taşımaktadır. Ekonomik belirsizlik, işsizlik ya da aile içi çözümlenin bu normları zorladığı koşullarda kimlik boşluğu derinleşmektedir. Suça sürüklenen çocuklar arasındaki

%82 oranındaki erkek baskınlığı (TÜİK, 2025) bu dinamiğin sayısal yansımasıdır. Şiddetin toplumsal cinsiyet boyutunu taşıması yapısal bir örüntüye işaret etmektedir.

Şekil 15. Türkiye'de suça sürüklenen çocukların cinsiyete göre dağılımı, %, 2015–2024

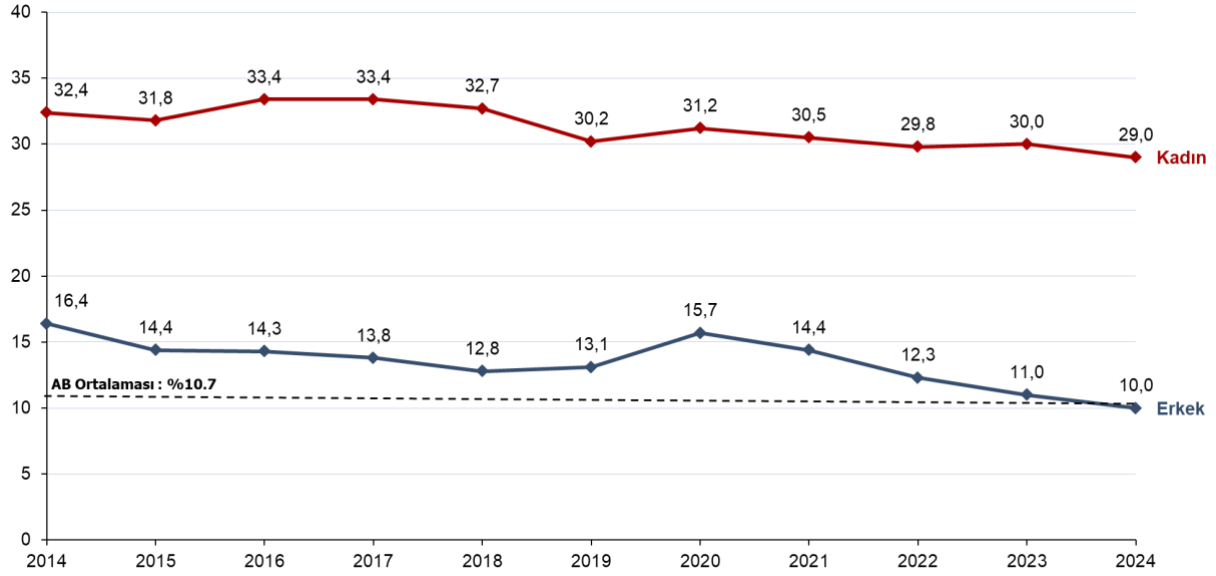

Kaynak: TÜİK, TEPAV hesaplamaları

Madfis'in cinsiyet temelli hakediş çerçevesinin Türkiye'deki SSÇ verilerine yansıması belirgindir. Son on yılda erkek çocukların toplam SSÇ içindeki payı %80 ile %85 arasında dar bir bantta seyretmiş, SSÇ sayısındaki büyük dalgalanmalardan (2020 pandemi düşüşü, 2022 zirvesi) bağımsız biçimde istikrarını korumuştur. Bu istikrar, Madfis'in çerçevesinde şiddetin cinsiyet bileşeninin konjonktürel bir olgu değil yapısal bir koşul olduğuna işaret etmektedir. Ekonomik ve normatif koşullar değişse bile şiddete yönelen nüfusun büyük çoğunluğunun erkek olması, Türkiye'de hegemonik erkeklik normlarının kimlik doğrulama mekanizması olarak güçlü bir işlev sürdürdüğünü düşündürmektedir.

NEET verisi bu dinamiği cinsiyet bazında daha net biçimde aydınlatmaktadır. UNFPA ve Hacettepe HÜNEE'nin (2024) araştırmasına göre Türkiye'de genç erkeklerde NEET oranı %10, genç kadınlarda ise %29'dur. Bu asimetrinin anlamı şudur: cinsiyet ayrımcılığının genç kadınların eğitim ve istihdamdan dışlanmasına yol açtığı bir yapıda, erkeklerin NEET oranı görece düşük kalmasına karşın farklı bir mekanizma işlemektedir. Erkekliliği büyük ölçüde ekonomik statü ve istihdam üzerinden tanımlayan bir normlar sisteminde iş bulamayan ya da kariyer kanalları kapanan erkek için hayal kırıklığı soyut değil kimliksel bir boyut kazanmaktadır. FES Türkiye'nin (2024) araştırması bu asimetriyi tutum düzeyinde de doğrulamaktadır. Genç erkeklerde yapısal hayal kırıklığı belirsiz ve ifade edilemez biçimde tezahür ederken, genç kadınlarda kaygılar somut ve doğrudan cinsiyet ayrımcılığına yöneliktir. Bu öfkenin yönelim asimetrisi şiddetin hedefini de belirlemektedir.

Şekil 16. Türkiye'de 15–24 yaş genç nüfusta NEET oranının cinsiyete göre dağılımı, %, 2014–2024

Kaynak: TÜİK, UNFPA & Hacettepe HÜNEE (2024), TEPAV hesaplamaları

Şekil 16'da gösterilen Türkiye'nin NEET örüntüsündeki cinsiyet asimetrisi (bkz. Bölüm 1.3) kimlik mekanizması açısından özgül bir analitik önem taşımaktadır. Genç erkeklerdeki %10 düzeyindeki görece düşük NEET oranı, bu kategoriye düşen erkek için hayal kırıklığının kitle deneyimi olmaktan çıkıp bireyselleştirilmiş ve damgalı bir konuma dönüştüğüne işaret etmektedir. Gottzén'in yeniden erkekleşme çerçevesi, bu tür bireysel damgalanma deneyimlerinin şiddet anlatıları üretmeye yatkın olduğunu belirtmektedir.

Dijital manosphere kültürü, bu yerel normların küresel bir ideolojik çerçeveye kaynaştığı platformu sunmaktadır. Roberts ve arkadaşlarının (2025) Andrew Tate'in çevrim içi söylemlerini inceleyen analizi, manosphere'in en yüksek takipçi sayısına sahip figürünün özcülük, cinsiyet hiyerarşisi ve bireyciliği yücelten bir ideolojik mimari kurduğunu, bu mimarinin de mizojiniyi mazur gösteren ve genç erkeklerin "ayrıcılıklarının sorgulandığı" bir bağlamı anlamlandırma çabasına hitap eden bir çerçeve sunduğunu belgelemiştir. The Soufan Center'in (2025) araştırması bu ideolojik çerçevenin ne karşıladığını açıklamaktadır. İzole genç erkekler bu topluluklarda güç ve aidiyet deneyimini ilk kez yaşamaktadır. Over ve arkadaşları (2025) ise manosphere maruziyetinin algoritmik öneri sistemleri aracılığıyla pasif kullanıcılara bile taşındığını ve genç erkeklerin cinsiyetçi tutumlarıyla ilişkili olduğuna dair ön bulguları özetlemiştir. Bu bulgu, dijital ideolojik maruziyetin fiziksel mekânlara nasıl taşınabileceğine işaret etmektedir.

Kahramanmaraş vakasının dijital izi, bu küresel ideolojinin yerel kimlik boşluğuyla kesiştiğini somutlaştırmaktadır. 2.1'de ahlaki meşruiyet kalıbı olarak ele alınan Elliot Rodger referansı,

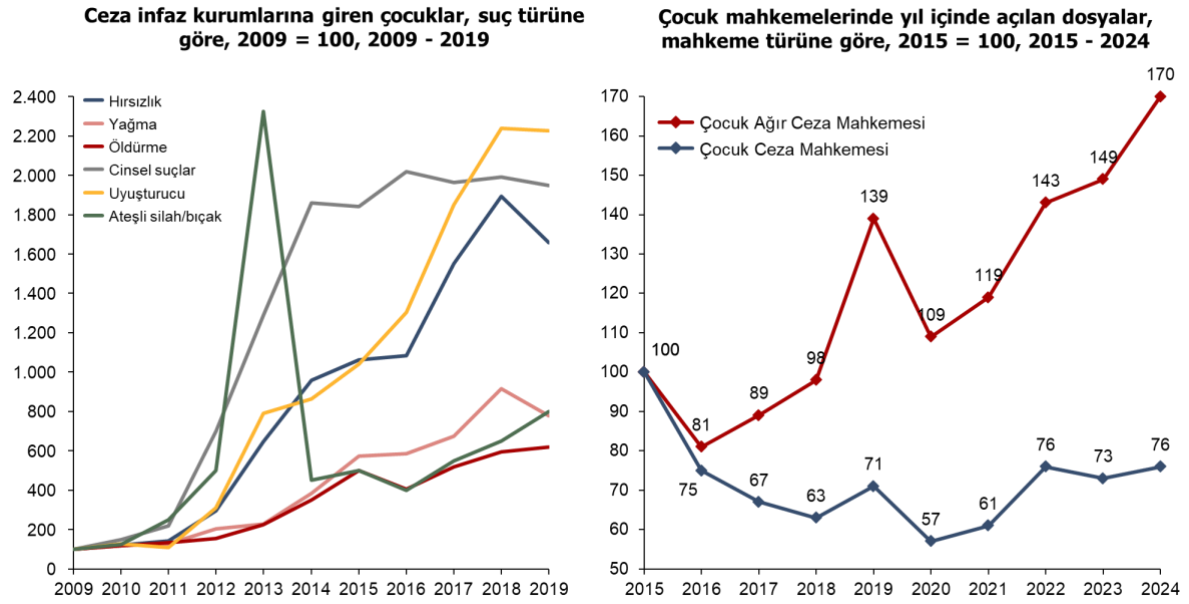
kimlik perspektifinden bakıldığında aynı zamanda belirli bir statü ve güç kimliğinin benimsenmesine işaret etmektedir. Rodger profili, hem "şiddet meşrudur" mesajını hem de "böyle biri olmak mümkündür" mesajını eş zamanlı taşımaktadır (Demir, 2026).

Bunlara ek olarak kimlik boşluğu olgusu sadece toplumun içinde bulundurduğu sosyal dinamiklerle açıklanamaz. Bu çalışma için gerçekleştirilen GYKA mikroveri analizi, tek ebeveynli hanelerdeki çocukların eşdeğer fert gelirinin (ÇKYE) iki ebeveynli hanelere kıyasla %37 daha düşük seyrettiğini ortaya koymaktadır. Tek ebeveynli hanelerde medyan 50.684 TL iken iki ve daha fazla ebeveynli hanelerde 80.268 TL düzeyindedir (TÜİK, TEPAV hesaplamaları). Bu gelir makası, Madfis'in üçlü hakediş çerçevesinde ekonomik hakediş bileşeninin özellikle tek ebeveynli hanelerin çocukları için hangi koşullarda oluştuğunu somutlaştırmaktadır. Kimlik boşluğu soyut bir motivasyon sorunu değil, hane gelirinin yapısına kazanmış maddi bir yoksunlukla iç içe geçmiş bir durumdur. Bu nedenle kimlik odaklı politikaların ekonomik politikalarla eş güdümlü tasarlanması gerekmektedir.

3 NASIL UYGULANABİLİR HÂLE GELİYOR?

Motivasyon ve meşruiyet, bir eylemin gerçekleşmesi için yeterli koşullar değildir. Lawrence Cohen ve Marcus Felson'ın (1979) rutin faaliyet teorisi, bir suçun üç koşulun eş zamanlı buluşmasını gerektirdiğini öne sürmektedir: motive edilmiş bir fail, uygun bir hedef ve yetersiz bir koruma. Bu üç koşuldaki herhangi birinin ortadan kalkması eylemi engelleyebilir. Ronald Clarke ve Pat Mayhew (1980), bu çerçeveyi politika pratiğine taşımaktadır. Bireyi değiştirmek yerine bireyin içinde hareket ettiği ortamı değiştirmek, kısa vadede doğrudan etki yaratabilmektedir.

Şekil 17. Türkiye'de çocuk suçluluğunda ağırlaşma: yargı akışının iki ucunda dönemsel değişim, 2009–2024

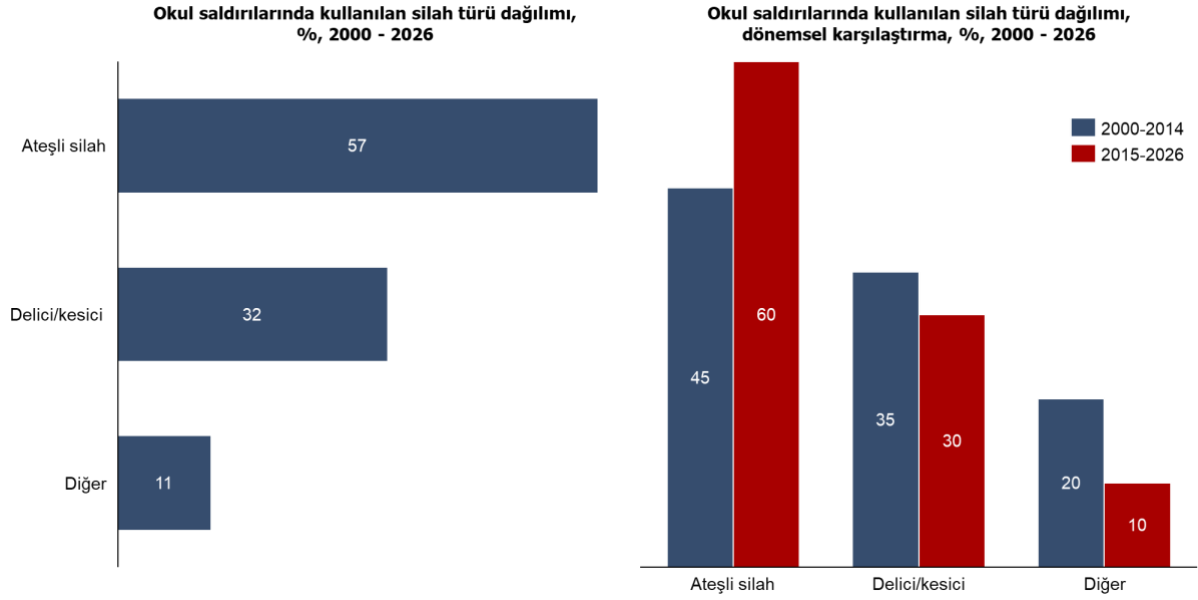
Kaynak: TÜİK, Adalet Bakanlığı, TEPAV hesaplamaları

Not: "Uyuşturucu" suçu, uyuşturucu madde imalatı ve ticareti ve uyuşturucu madde satın almak, kabul etmek veya bulundurmamak suçlarının toplamından hesaplanmıştır.

Cohen ve Felson'ın rutin faaliyet teorisinde tanımlanan fırsat yapıları Türkiye'de yalnızca hacim olarak değil ağırlık olarak da genişlemiştir. Bu ağırlaşma yargı akışının iki ayrı ucunda eş zamanlı izlenebilmektedir (Şekil 17). Sol panel, 2009–2019 arasında ceza infaz kurumuna giren çocuklarda uyuşturucuya bağlı suçların 22 kat, cinsel suçların 19 kat, hırsızlığın 17 kat, ateşli silah ve bıçak suçlarının ise 8 kat arttığını göstermektedir. Sağ panel ise bu ağırlaşmanın 2024'e kadar süregeldiğini mahkeme türü ayrımı üzerinden kanıtlamaktadır. 2015–2024 arasında öldürme, cinsel istismar, silahlı yağma ve organize suç gibi ağır suçları gören Çocuk Ağır Ceza Mahkemelerine yıl içinde açılan dosya sayısı %70 artarken, görece hafif suç sınıflarını gören Çocuk Ceza Mahkemelerine açılan dosya sayısı %24 azalmıştır. İki mahkeme türü arasındaki bu ters yönlü ayrışma, çocuk şiddet profilinin hafif uçtan ağır uca kaydığını ve fırsat yapılarındaki büyümenin yalnızca sayısal değil nitelik bakımından da derinleştiğini göstermektedir. Silah ve örgütsel ağ kanallarının iç içe geçmiş biçimde birlikte genişlemesi bu ağırlaşmanın doğrudan kaynağıdır. Aşağıda bu iki kanal ayrı ayrı incelenmekte, her birinin kendine özgü dinamikleri ele alınmaktadır.

Kahramanmaraş vakası bu teorik çerçevenin en doğrudan okumasını sunmaktadır. 14 yaşındaki fail, evden aldığı beş ateşli silah ve yedi şarjörle okula gelmiştir. Meşru bir sahiplik kanalından haneye girmiş ve orada çocuğun erişimine açık kalmıştı.

Şekil 18. Türkiye'de okul saldırılarında kullanılan silah türüne göre dağılım, %, 2000–2026

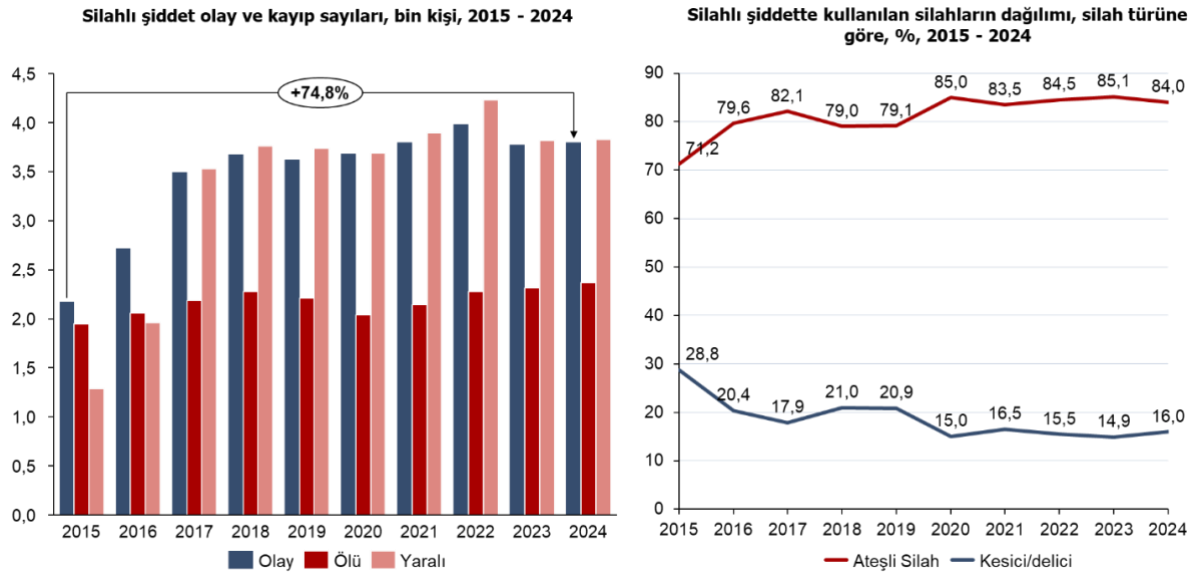

Kaynak: TEPAV hesaplamaları

Kahramanmaraş vakası münferit bir olay değildir. Türkiye'de okul saldırılarının silah tercihinde on beş yıllık bir ağırlaşma eğilimi izlenmektedir (Şekil 18). 2000–2026 döneminde gerçekleşen 60 okul saldırısının %57'sinde ateşli silah kullanılmış, bu oran 2015 öncesi %45 düzeyinden 2015 sonrası %60'a yükselmiştir. Ateşli silahın saldırı aracı olarak tercihinin artması, olay hacmindeki (bkz. Şekil 1) büyümeye eşlik eden bir ölümcüllük yoğunlaşmasına işaret etmektedir. Kesici alet gibi daha az ölümcül araçlardan ateşli silaha kayış, yalnızca saldırı sıklığının değil her saldırının potansiyel hasarının da büyümekte olduğunu göstermektedir. Bu iki boyutun birlikte ivmelenmesi, fırsat yapılarının müdahale önceliği olarak ele alınmasını zorunlu kılmaktadır.

Bu örüntü Türkiye'ye özgü değildir. Peterson ve arkadaşlarının (2024) kitlesel saldırıların epidemiyolojisini inceleyen araştırması, ABD vakalarında faillerin %80'inden fazlasının silahı yasal kanallardan ya da yakın çevreden edindiğini göstermektedir. Lankford ve arkadaşlarının (2024) ülkeler arası karşılaştırmalı çalışması ise hane içi silah erişim kolaylığı ile kitlesel saldırı olasılığı arasındaki ilişkiyi sistematik biçimde belgelemektedir.

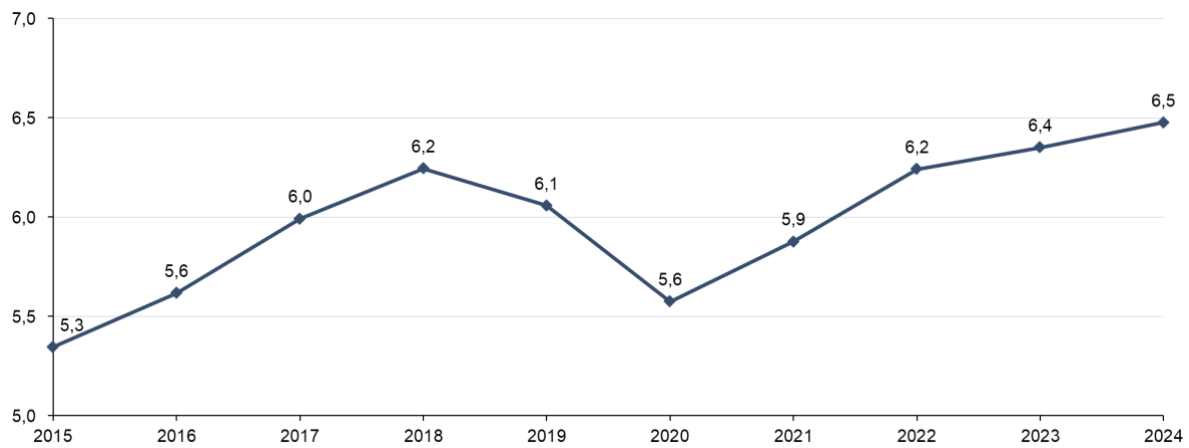
Şekil 19. Türkiye'de silahlı şiddet olay sayısı ve ateşli silah payı, 2015–2024

Kaynak: Umut Vakfı, TEPAV hesaplamaları

Okul saldırılarındaki silah türü kayması daha geniş bir toplumsal örüntünün parçasıdır. 2015–2024 arasında Türkiye'de genel silahlı şiddet olay sayısı %75 artarak neredeyse iki katına ulaşmış, bu artışa eşlik eden ateşli silah payı %71'den %80 üzerine yükselerek sabitlenmiştir. Şiddet hacminin ve araç ölümcüllüğünün eş zamanlı büyümesi, Lankford ve arkadaşlarının (2024) uluslararası çalışmasında belgelenen hane içi silah erişimi-kitlesele saldırı ilişkisinin Türkiye'deki makro yansımaları oluşturmaktadır. Fırsat yapısında sadece silah erişiminin genişlemediği, bu erişimin giderek daha ölümcül araçlara kaydığı anlaşılmaktadır.

Şekil 20. Türkiye'de silahlı şiddete bağlı günlük ortalama ölüm, kişi, 2015–2024

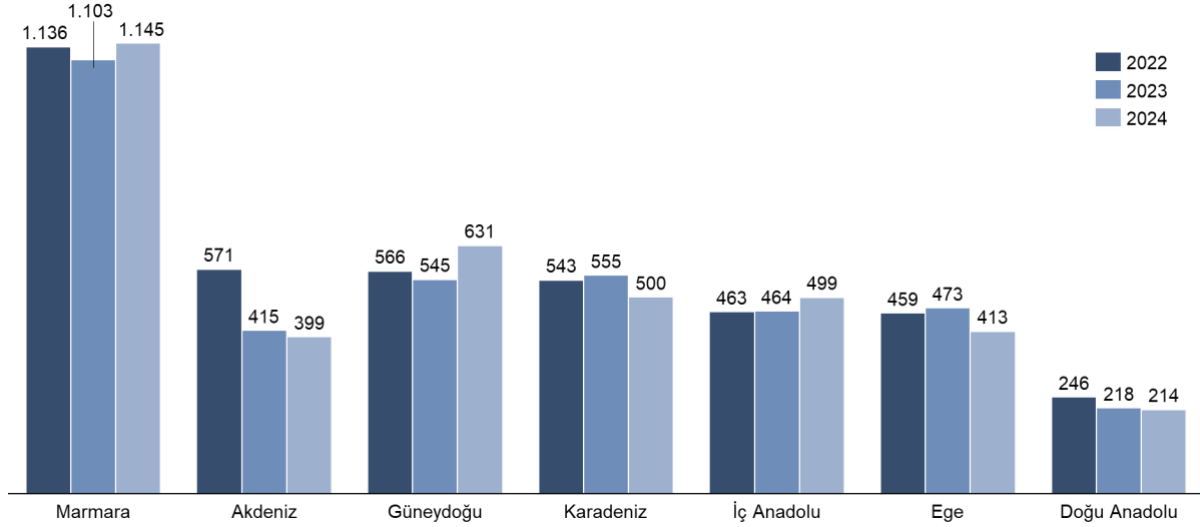

Kaynak: Umut Vakfı, TEPAV hesaplamaları

Olay sayısı verilerinin (Şekil 19) ardındaki insani maliyet günlük ölçeğe indirildiğinde somut bir görünüm kazanmaktadır (Şekil 20). 2015–2024 döneminde silahlı şiddete bağlı günlük

ortalama ölüm sayısı kademeli biçimde yükselerek 2024'te 6,48 kişiye ulaşmıştır. Bu rakam, Türkiye'de her dört saatte bir ateşli silahla bir kişinin hayatını yitirdiği anlamına gelmektedir. Fırsat yapısı tartışması bu sayısal ölçek üzerinden değerlendirildiğinde, silah erişimine yönelik politika müdahalelerinin yalnızca okul saldırıları gibi dramatik vakaları değil, günlük hayatta süregelen kayıpları da doğrudan etkileyeceği anlaşılmaktadır.

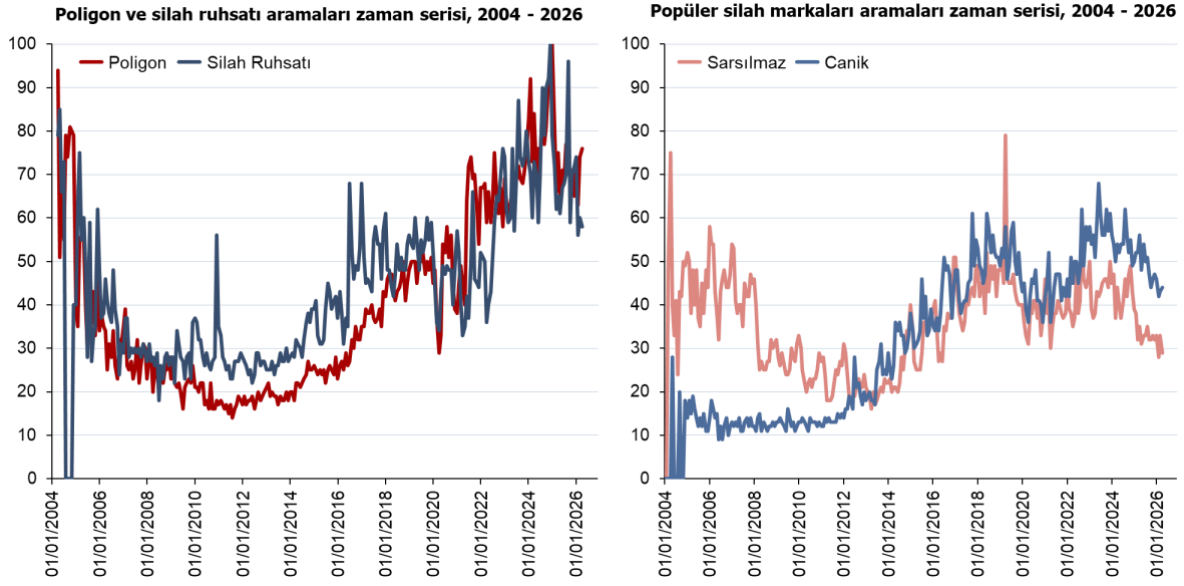
Şekil 21. Türkiye'de silahlı şiddetin coğrafi bölgelere göre dağılımı, %, 2022–2024

Kaynak: Umut Vakfı, TEPAV hesaplamaları

Silahlı şiddet Türkiye genelinde homojen dağılmamakta, coğrafi olarak yoğunlaşmaktadır (Şekil 21). 2022–2024 döneminde silahlı şiddet olaylarının büyük kısmı Marmara bölgesinde gerçekleşmiş, bunu Güneydoğu Anadolu ve Karadeniz bölgeleri izlemiştir. Burada belirtilmesi gereken bir metodolojik kısıt vardır: söz konusu dağılım mutlak olay sayısına dayanmakta olup nüfus büyüklüğüne göre normalize edilmemiştir; Marmara'nın ülke nüfusunun yaklaşık üçte birini barındırdığı düşünüldüğünde bölgenin başı çekmesi kısmen baz etkisini yansıtmaktadır. Yine de mutlak ölçek tek başına politika önceliği bakımından anlamlıdır. Bu dağılım, Şekil 9'de belgelenen mahalle güvensizliği algısıyla bütünüyle örtüşmemektedir. En çarpıcı kesişim İstanbul-Marmara ekseninde görünür hâle gelmekte, Güneydoğu Anadolu ise farklı kanallarla (örgütlü yapı yoğunluğu, sınır ötesi silah akışı) öne çıkmaktadır. Silahlı şiddet ile kurumsal kopuşun aynı coğrafyalarda birikmesi, iki mekanizmanın birbirinden bağımsız değil iç içe işlediğini düşündürmektedir. Cloward ve Ohlin'in diferansiyel fırsat teorisinin öngördüğü üzere, gayrimeşru araçlara erişim ve kurumsal denetim zayıflığı coğrafi olarak üst üste oturmaktadır. Bu örtüşme, politika müdahalelerinin ülke geneli yerine bölgesel düzeyde farklılaştırılmasının gerekliliğine işaret etmektedir.

Şekil 22. Türkiye’de silahla ilgili Google arama trendleri: ruhsat/poligon ve marka aramaları, 2004–2026

Kaynak: Google Trends, TEPAV görselleştirmeleri

Not: Google Trends endeks değerleri 0–100 arası ölçeklidir; dönemdeki maksimum arama hacmi 100 kabul edilir.

Sol panelde “silah ruhsatı” ve “atış poligonu” Google arama endeksleri 2004–2026 döneminde paralel bir seyir izlemiştir. 2006–2012 arasında 20–30 bandında seyreden aramalar, 2016 sonrasında çift haneli yükselişe 2020–2025 arası 60–100 bandına oturmuştur. İki aramanın 2022 sonrası eş hareketli bir tepe örüntüsü oluşturması, silah edinme niyetinin döngüsel değil yerleşik bir davranışa dönüştüğünü düşündürmektedir. Sağ panelde Türkiye’nin iki yerli silah markası olan Sarsılmaz ve Canik’e yönelik aramalar farklı örüntüler sergilemektedir. Sarsılmaz 2004’teki zirveden itibaren uzun süreli bir aşınma içindeyken, Canik 2013’teki düşük tabandan başlayarak 2015 sonrasında yükseliş trendine girmiş ve 2023’te Sarsılmaz’ı geride bırakmıştır.

İki panel birlikte okunduğunda, silah edinme niyetinin son on yılda hem sayısal ağırlıkla arttığı hem de yerli silah pazarının bu talebi karşıladığı görülmektedir. Bu davranışsal göstergenin piyasa karşılığı stok verisinde de izlenmektedir. EGM ve Umut Vakfı tarafından paylaşılan veriler neticesinde yapılan derlemelere göre Türkiye’de ruhsatlı sivil silah sayısının 2015–2024 arasında belirgin biçimde arttığını göstermektedir.

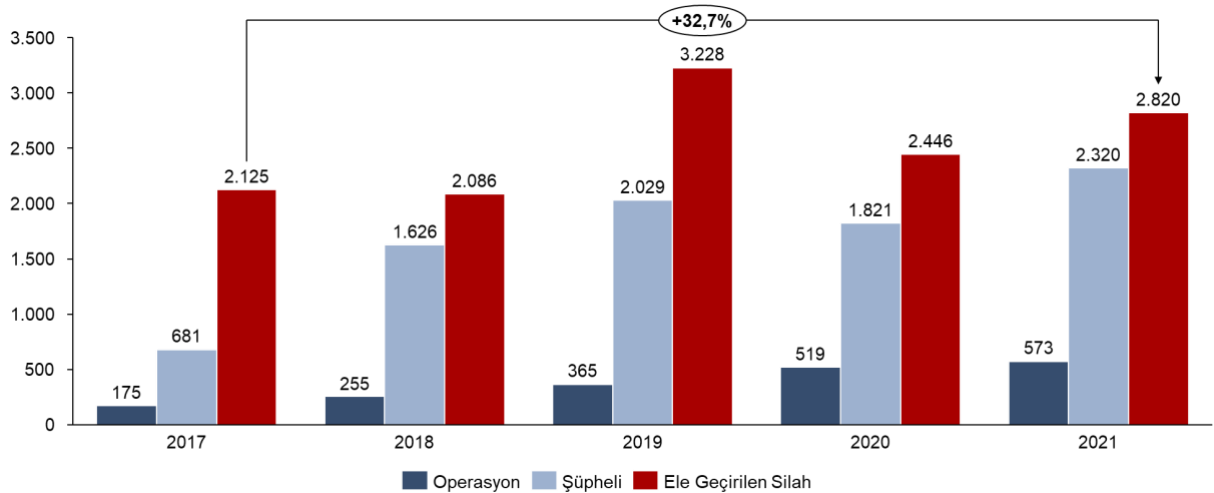
Türkiye’de güvenlik personelinin emeklilik sonrası silah bulundurma ayrıcalıkları, aynı hanede reşit olmayan bireylerin varlığında depolama standartlarıyla kesişmediğinde yapısal bir erişim riski doğurmaktadır. Ancak bu eğilimi hane bazında ölçen sistematik veri henüz mevcut değildir.

Fırsat yapılarının ikinci kanalı örgütseldir. Çeteler ve organize suç yapıları şiddeti iki ayrı düzeyde kolaylaştırmaktadır: somut araçlara erişimi sağlayarak ve ikinci bölümde ele alınan

kimlik boşluğunu dolduran aidiyet sunarak. Bu iki işlev birbirini beslemektedir. Kimlik boşluğu çeteye girişi kolaylaştırırken çete üyeliği şiddeti uygulanabilir kılmaktadır. TÜİK'in (2025) Suça Sürüklenen Çocuk İstatistikleri'nde uyuşturucu suçlarının %8,2'lik payı, çocukların örgütlü yapılar aracılığıyla şiddete taşındığı kanallardan birini sayısal olarak yansıtmaktadır. 2025 yılında TBMM gündemine giren yasa değişikliği tartışmaları, çocukları suça alet eden örgütlü yapıların siyasî düzeyde de tanınmaya başlandığına işaret etmektedir. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı'nın iddianamesine göre Daltonlar başta olmak üzere yeni nesil çete yapılanmaları, TikTok ve benzeri platformlar üzerinden 15 yaşına kadar inen küçükleri lüks ve para vaadi ile örgüte çekmekte; bu süreçte minörleri uyuşturucu dağıtım ve silahlı eylemler için araçsallaştırmaktadır (Türkiye Today, 2025). Resmî verilere göre 2025 yılı itibarıyla 74 çocuk, cinayet ve silahlı soygun dâhil olmak üzere çeşitli örgütlü suç eylemlerinde kullanılmıştır (Turkish Minute, 2025). Ancak bu kanalı coğrafi ve demografik olarak haritalayan araştırmalar Türkiye'de henüz yeterli değildir.

Cloward ve Ohlin (1960), bu örgütsel kanalın iç mekaniğini diferansiyel fırsat teorisi ile ayrıntılı biçimde açıklamaktadır. Teorinin temel önermesi şudur: bir gencin meşru araçlara erişememesi şiddete yönelmek için yeterli koşul değildir. Aynı zamanda gayrimeşru araçlara erişiminin de olması gerekmektedir ve bu erişim coğrafi olarak eşit dağılmamıştır. Organize suçun köklü olduğu mahallelerde suçlu alt kültür bir öğrenme yapısı sunmaktadır. Örgütlü ağların bulunmadığı ancak sosyal denetimin de zayıfladığı bölgelerde ise çatışma alt kültürü – şiddetin kendisinin statü aracı olduğu bir örüntü – öne çıkmaktadır. Mahalle güvensizliği algısının coğrafi dağılımı (bkz. Bölüm 1.3, Şekil 9) ile silahlı şiddetin bölgesel dağılımının (Şekil 21) kısmen örtüşmesi – özellikle Marmara ekseninde – iki alt kültür tipinin Türkiye'de iç içe geçmiş biçimde işlediğine işaret etmektedir. Politika müdahalelerinin mahalle düzeyinde farklılaştırılmasını gerektiren bir bulgudur.

Şekil 23. Türkiye'de silah kaçakçılığı istatistikleri, faaliyet türüne göre, 2017–2021

Kaynak: EGM, TEPAV hesaplamaları

Fırsat yapıları yasal kanalın yanı sıra kayıt dışı bir kanal üzerinden de genişlemektedir (Şekil 23). Silah kaçakçılığı operasyonları 2017'deki 175'ten 2021'de 573'e yükselerek beş yılda %227 artış göstermiştir. Yıllık yaklaşık 2.500 silahın ele geçirilmesi, yasal silah stokundaki büyümeyle paralel olarak kayıt dışı pazarın da ölçek büyüttüğünü ima etmektedir. Yasal ve yasa dışı kanalların eş zamanlı genişlemesi, silaha erişim boyutunun tek bir düzenleyici müdahaleyle (örneğin ruhsat sıkılaştırması) çözülemeyeceğini, çok katmanlı bir müdahale gerektirdiğini göstermektedir.

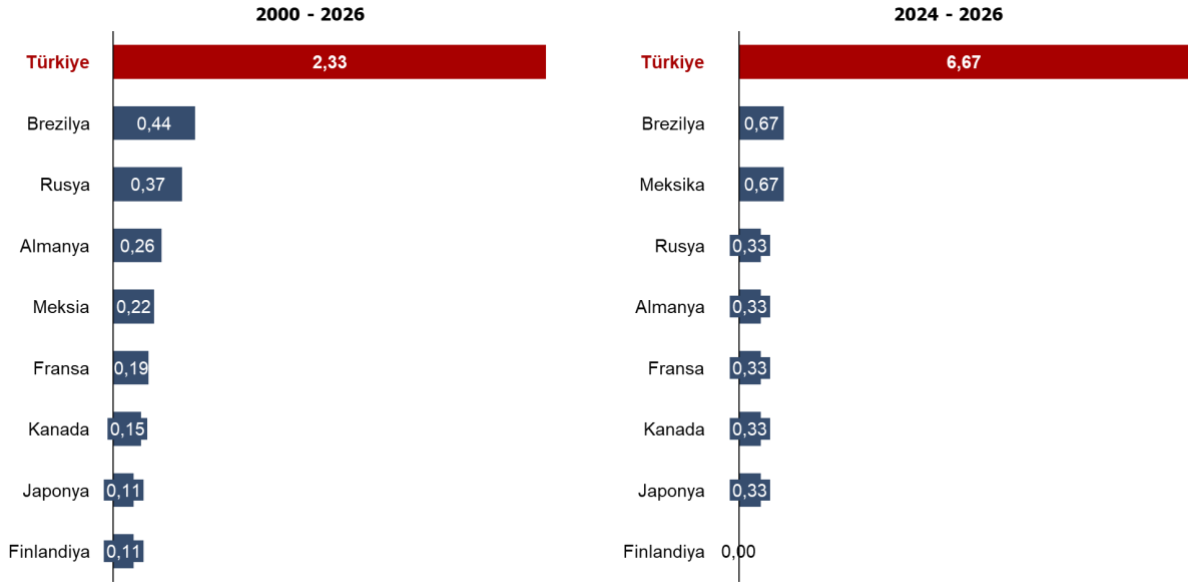
Yasal ve yasa dışı silah piyasasındaki bu eş zamanlı genişleme, örgütsel ağların ölçeğini yansıtan daha geniş bir tablonun parçasıdır. Küresel Örgütlü Suç Endeksi'nin (GI-TOC) 2021, 2023 ve 2025 dalgaları birlikte okunduğunda Türkiye üç göstergede belirgin biçimde öne çıkmaktadır. Silah kaçakçılığı skoru üç dalga boyunca 8,5–9,0 bandında seyrederek bu piyasa için kritik bir güzergâh konumunu korumakta; suç ağları skoru 2021'deki 7,5 düzeyinden 2025'te 8,0'a yükselerek en belirgin ağırlaşmayı kaydetmekte; genel suç yoğunluğu ortalaması 6,89'dan 7,20'ye çıkarak Türkiye'yi 193 ülkelik sıralamada onuncu sıraya yerleştirmektedir. Bu tablo, örgütsel ağlar kanalının Türkiye'de münferit vakalara indirgenemeyecek bir yapısal kapasiteye oturduğunu ortaya koymaktadır. Çocukların bu ağlara eklenmesi, büyük ölçekli ve zaman içinde ağırlaşan bir fırsat altyapısıyla karşı karşıya kaldıklarını düşündürmektedir.

Üçüncü kanal giderek artan bir ağırlık kazanmaktadır. The Soufan Center'ın (2025) araştırması, çevrim içi platformların yalnızca ideolojik içerik değil silah temini ve saldırı planlamasına ilişkin operasyonel içerik de dolaştırdığını ortaya koymaktadır. Dijital ekosistem bu işleviyle örgütsel ağların yerini almamaktadır. Ancak bu ağlara erişimi kolaylaştırmakta ve bilgi akışını hızlandırmaktadır. Türkiye'de bu kanalın hangi ölçekte işlediği belgelenmemiştir.

Türkiye'ye özgü veriler bu uluslararası örüntüyle örtüşmektedir. GI-TOC'un (Srbnovski ve Stojanovski, 2025) Türkiye, Bulgaristan ve Yunanistan'daki yasadışı silah piyasalarını haritalayan araştırması, COVID-19 pandemisi döneminde silah kaçakçılarının teslimat yöntemini kısmen kurye şirketlerine ve sosyal medya üzerinden yürütülen çevrim içi satışa kaydırıldığını belgelemiştir. Aynı rapor, 2022 ortasından itibaren İstanbul karaborsasında 3D baskıyla üretilmiş silahların (FGC-9 modeli) görünür hâle geldiğini ve bu silahların başlangıçta geleneksel el yapımı silahlardan yüksek fiyatla satıldığını ortaya koymaktadır. Örgütsel ağ kanalıyla dijital ekosistem bu noktada iç içe geçmektedir. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı'nın iddianamesine göre Daltonlar başta olmak üzere yeni nesil çete yapılanmaları TikTok üzerinden çocuk üyeler devşirmekte; Telegram ise hem örgütlenme hem de silah teminine ilişkin operasyonel içerik için birincil platform işlevi görmektedir (Türkiye Today, 2025). 14-15 Nisan 2026 saldırılarının ardından Emniyet Genel Müdürlüğü'nün yürüttüğü operasyonlarda yalnızca C31K yapılanmasına ait 111 Telegram kanalının kapatılması, bu platformun örgütsel

işlevinin kolluk tarafından da tescil edildiğini göstermektedir (Balkan Insight, 2026).

Şekil 24. Seçilmiş ülkelerde yıllık ortalama okul saldırısı sayısı, 2000–2026 & 2024 - 2026

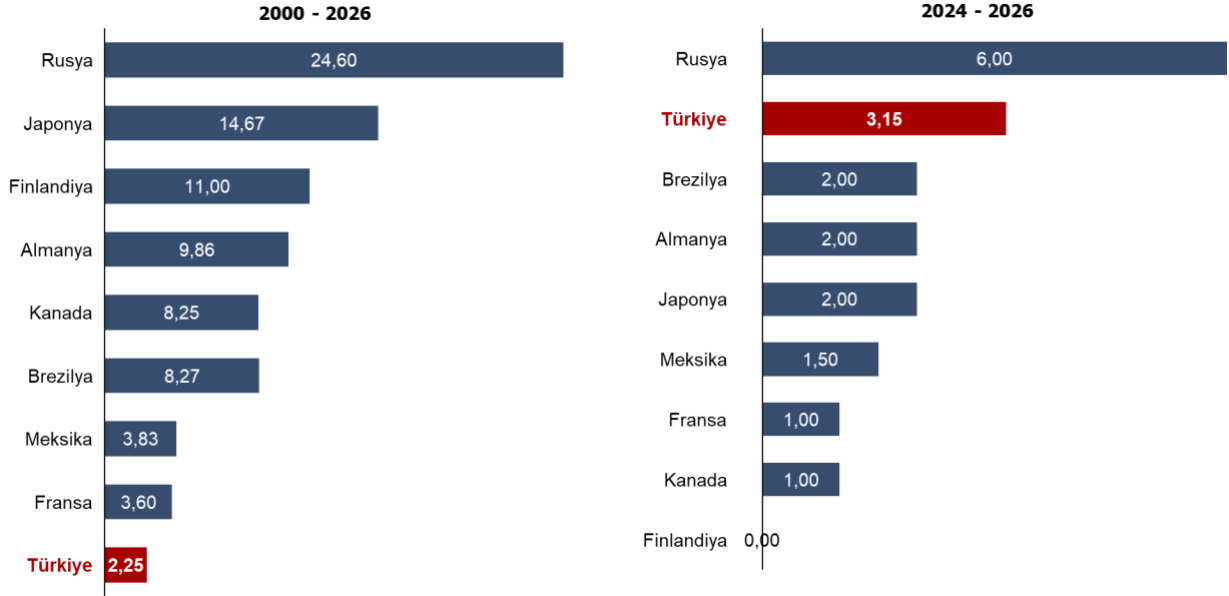

Kaynak: Violence Project K-12 Database, TEPAV hesaplamaları

Not: Şekil 24'te verilen karşılaştırmaya Çin ve ABD dahil edilse de görselleştirmede yaşanan ölçek problemleri dolayısıyla grafiğe eklenmemiştir.

Türkiye'nin okul saldırısı hacmi uluslararası bir çerçevede değerlendirildiğinde tablo daha da çarpıcıdır. 2000–2026 dönem ortalamasında Türkiye yılda 2,33 olayla grafikte yer alan 12 ülke arasında ilk sıradadır. Bu karşılaştırma düzleminde Türkiye, en yakın takipçileri olan Brezilya (0,44) ve Rusya'nın (0,37) yaklaşık beş katı düzeyindedir. Son dönem (2024–2026) ortalamasında ise Türkiye yılda 6,67 olayla Brezilya ve Meksika düzeyinin yaklaşık on katına çıkmıştır. Bu düzlemde Çin ve ABD incelendiğinde rakamlar boyut atlamaktadır. Çin için tüm dönem ortalaması 2,85, son dönem ortalaması 3,00. ABD için ise sırasıyla 26,00 ve 21,33 düzeyindedir. Bu iki ülke karşılaştırmaya dahil edildiğinde dahi Türkiye'nin son dönem ortalaması itibarıyla yalnızca ABD'nin gerisinde kaldığı, Çin'in ise iki katından fazla olay ürettiği görülmektedir. Bu karşılaştırma iki önemli sonucu birlikte göstermektedir. Bir yandan okul saldırılarının yalnızca Türkiye'ye özgü bir olgu değil, birçok ülkede belgelenen küresel bir örüntü olduğunu ortaya koymaktadır. Öte yandan Türkiye'nin bu küresel tabloda son dönemde öne çıktığını, karşılaştırmalı olarak son derece ağır bir konuma yerleştiğini göstermektedir. Diğer ülkelerin uyguladığı müdahalelerin - erken uyarı sistemleri, silah depolama standartları, çok kurumlu iş birliği gibi - Türkiye için öğrenme kaynağı olabileceği anlaşılmaktadır.

Şekil 25. Seçilmiş ülkelerde okul saldırılarının ölümcüllük oranı, olay başına ortalama kayıp, 2000-2026 & 2024-2026

Kaynak: Violence Project K-12 Database, TEPAV hesaplamaları

Not: Şekil 25'te verilen karşılaştırmaya Çin ve ABD dahil edilse de görselleştirmede yaşanan ölçek problemleri dolayısıyla grafiğe eklenmemiştir.

Olay sıklığının yanı sıra olay başına kayıp ölçeği de Türkiye'nin profilini anlamak bakımından kritik bir göstergedir. Türkiye'nin tüm dönem (2000–2026) olay başına ortalama toplam kayıp değeri 2,25 olup grafikte yer alan 12 ülke arasında en alt sırada bulunmaktadır. Şekil 24'te olduğu gibi bu karşılaştırmaya da Çin ve ABD ölçek nedeniyle grafiğe eklenmemiştir. Çin için bu değer 15,13, ABD için ise 1,97 düzeyindedir. Buna karşılık Almanya (9,86), Kanada (8,25) ve Brezilya (8,17) gibi ülkeler daha az sayıda ancak daha ağır vakalar üretmiş; Rusya 24,60 ile en yüksek değere ulaşmıştır. Finlandiya'nın 11,00'lik ortalaması Jokela 2007 ve Kauhajoki 2008 saldırılarının küçük bir baza yansımasıyla şekillenmiş bir uç değer olup karşılaştırmada hedef değil, dağılımın aykırı ucu olarak okunmalıdır.

Asıl uyarı sinyali son üç yıllık dönemde belirginleşmektedir. 2024–2026 yıllarında 20 olayda 19 ölü ve 44 yaralı kaydedilmiş, dönemin olay başına ortalaması 3,15'e çıkmıştır. Türkiye'nin tüm dönem ortalaması olan 2,25'e kıyasla yaklaşık %40'lık bir artış olduğu görülmektedir. Aynı dönemde Türkiye'nin grafikteki sıralaması da değişmiştir. Tüm dönemde 12 ülke arasında en alt sırada bulunurken son dönem ortalamasında üçüncü sıraya yükselmiş; önünde yalnızca İsveç (12,00; Örebro 2025 saldırısının küçük bir tabana yansıması) ve Rusya (6,00) kalmıştır. Bu sıçramanın önemli bir kısmını Kahramanmaraş'ta yaşanan ve on ölümlle sonuçlanan tek bir olay açıklamaktadır. Tek bir olayın bu ölçekte kayıp üretebilmesi başlı başına bir kapasite sorununa işaret etmektedir. Fırsat yapısı boyutundaki silah türü kaymasının ve ruhsatlı silah

stokundaki hızlı büyümenin somut sonucu, olay sayısının ötesinde olay başına kaybın da büyümesidir. Saldırı başına kayıp sayısı yalnızca bir karşılaştırma metriği değil, müdahale önceliğinin aciliyetini belirleyen yapısal bir uyarıdır.

Olay sıklığı boyutunda Türkiye'nin grafikteki ülkeler arasında en üst sırada konumlandığı, olay başına kayıp boyutunda ise tüm dönem itibarıyla en alt sırada bulunmakla birlikte son üç yılda dördüncü sıraya yükselen bir trende girdiği görülmüştür. Fırsat yapıları boyutu bu tablonun arkasındaki yapısal kapasiteyi akran ülkelerle karşılaştırmalı olarak görmeyi gerektirmektedir. GI-TOC'un (2025) 193 ülkeyi kapsayan ölçümüne göre Türkiye dört fırsat yapısı göstergesinin tamamında OECD ortalamasının belirgin biçimde üzerinde konumlanmaktadır. Silah kaçakçılığında 8,5 skoruyla 37 OECD ülkesi içinde Meksika'nın ardından ikinci sıraya, eroin ticaretinde 8,0 skoruyla birinci sıraya yerleşmekte; mafya tipi gruplar ve suç ağları göstergelerinde ise OECD ortalamasının yaklaşık iki katı düzeyinde seyretmektedir. Almanya, Fransa ve Birleşik Krallık gibi gelişmiş Avrupa ülkeleri bu göstergelerin tümünde belirgin biçimde düşük skorlar alırken, yakın komşu Yunanistan silah kaçakçılığı ve mafya boyutlarında Türkiye'nin çok gerisinde kalmaktadır. Bu karşılaştırma Türkiye'deki fırsat yapıları kapasitesinin tek başına ulusal bir mesele değil, bölgesel ve küresel bir transit konumlanmanın ürünü olduğunu ima etmektedir.

4 POLİTİKA ÖNERİLERİ

Bu raporun üç bölümü, gençlik şiddetini besleyen mekanizmaları yedi analitik düzlemde ele almıştır. Aşağıdaki öneriler bu düzlemlere karşılık gelmektedir. Bu bölümün üslubu, eylem odaklı yapısı gereği önceki analitik bölümlere kıyasla daha kısa ve doğrudandır. Yedi önerinin ortak varsayımı şudur: tek bir değişkeni hedef alan müdahale, birbirini besleyen mekanizmaları kesmek için yetersiz kalacaktır. Etkili politika eş güdümlü ve çok düzeyli olmak zorundadır.

4.1 Yapısal Ekonomik Müdahaleler

Gerilim birikimi mekanizmasının en kalıcı çözümü, gerilimin kaynağına müdahaledir. Bölüm 1.1'de belgelendiği üzere Türkiye gençliğinde umut ve mutluluk skorları 2011–2012 zirvelerinden 2021'de tarihsel diplerine inmiş, sonraki kısmi toparlanma zirve seviyelerinin yarısının altında kalmıştır. Gençlerin Gelecek Perspektifleri (2024) verileri bu tablonun bireysel düzeydeki yansımaları göstermektedir. 18–30 yaş grubunda ülkenin geleceğinden umutsuzluk oranı %58, kendi geleceğinden umutsuzluk ise son bir yılda %23'ten %34'e yükselmiştir. Bu birikim, Agnew'ün (1992) teorisinin öngördüğü üzere, bireysel baş etme kapasitesini aştığında şiddet davranışına uzanan kanallardan birine dönüşmektedir.

Bu tabloyu hedef alan müdahale iki ayak üzerinde yürümek zorundadır: hedeflere ulaşma

kanallarını genişletmek ve kaybedilen koşulları telafi eden güvenlik ağlarını güçlendirmek. Somut öncelikler gövde boyunca belgelenen kırılma noktalarına karşılık gelmektedir. Birincisi, okulu bırakan ya da NEET kategorisine düşen gençlerin sisteme yeniden kazandırılması için bireyselleştirilmiş rehberlik ve mesleki yönlendirme programlarıdır. Şekil 16'da gösterilen NEET oranının cinsiyete göre keskin asimetrisi, kadınlara yönelik özel kanalların gerekliliğini de ortaya koymaktadır. İkincisi, iç göçle büyük şehirlere taşınan hanelere yönelik ekonomik ve sosyal destek mekanizmalarıdır. Bölüm 1.3'te gösterildiği üzere bu haneler mahalle güvensizliği algısını coğrafi olarak yoğunlaştıran kesimleri oluşturmaktadır. Üçüncüsü, sosyal hareketlilik kanallarını kapatan yapısal engellerin – özellikle coğrafi eşitsizliklerin – ekonomi politikasının gündemine alınmasıdır. Bu önerinin zaman ufku diğerlerine kıyasla en uzundur ve elde edilecek sonuçlar ancak diğer önerilerle birlikte anlam kazanacaktır.

4.2 Dijital Okuryazarlık: Kıyas Mekanizması Farkındalığı

Görelî yoksunluk mekanizmasına yönelik bu öneri, içerik filtreleme ya da ekran süresi kısıtlamasından farklı bir hedef taşımaktadır. Bölüm 1.2'de belgelendiği gibi görelî yoksunluğun dijital güncellemesi, kıyas çerçevesini yakın çevreden sınırsız bir vitrine taşımakta; algoritmik içerik seçimi bu kıyası sürekli ve yoğun kılmaktadır. Lu ve arkadaşlarının (2025) 39 ülkeyi kapsayan çalışması görelî yoksunluk ile problemlî sosyal medya kullanımı ve okulda şiddet arasındaki ilişkinin bağlamsal eşitsizlikle güçlendiğini belgelemektedir. Gençlik Barometresi (23 Araştırma, 2025) verilerinde Türkiye'deki gençlerin yarıdan fazlasının "sosyal medya üzerimde olumsuz bir psikolojik etki bırakıyor" ifadesine katılması, bu dinamiğin öznel düzeyde somut biçimde yaşandığını göstermektedir.

Bu tablo karşısında önerinin asıl amacı, gençlerin sosyal medyadaki kıyas dinamiklerini ve algoritmik içerik seçimini anlama ve bu içeriklerin duygusal etkisini yönetme kapasitesini geliştirmektir. Mevcut dijital okuryazarlık programlarının büyük bölümü yanlış bilgiyi tanıma ya da mahremiyeti koruma üzerine odaklanmaktadır. Bu öneri ise özgül olarak "neden bu içeriği görüyorum ve bu içerik bende ne hissettiriyor?" sorularını müfredatın merkezine almaktadır. MediaSmarts'ın (2024) travma ve şiddet odaklı dijital medya okuryazarlığı el kitabı, teknoloji aracılı şiddet mağdurlarıyla yürütülen istişareler temelinde hazırlanmış ve uygulamaya yönelik somut bir model olarak öne çıkmaktadır. Dijital ekosistem yedi mekanizmanın tamamında yatay bir güçlendirici unsur olarak işlediğinden, bu kapasite katmanı tek başına yeterli olmasa da diğer önerilerin etkili çalışabilmesi için zorunlu bir önkoşul niteliği taşımaktadır.

4.3 Çok Kurumlu Erken Uyarı ve Müdahale

Sosyal dışlanma ve kurumsal kopuş mekanizmasına yönelik bu öneri, birden fazla kurumun paylaşılmış veri ve protokol temelinde birlikte çalışmasını gerektirmektedir. Amaç, risk altındaki gençleri yalnızca suç işledikten sonra değil, risk örüntüleri belirginleşmeye başladığında tespit

etmek ve koruyucu müdahaleyi erken aşamada devreye sokmaktır. Buka ve Earls'ün (1993) belgelediği gibi, şiddete yönelen risk faktörleri – aile içi çatışma, ihmal, erken bilişsel güçlükler, ebeveyn reddi – yaşamın ilk yıllarında filizlenmekte ve zaman içinde kademeli biçimde birikmektedir.

Bu birikim sürecini en kapsamlı biçimde belgeleyen çerçeve, Felitti ve arkadaşlarının (1998) Olumsuz Çocukluk Deneyimleri (OÇD/ACEs) çalışmasıdır. Yedi kategori altında tanımlanan deneyimler yaşam boyu sağlık ve davranış sonuçları üzerinde kümülatif ve doz bağımlı bir etki üretmektedir: ACE puanı arttıkça depresyon, intihar girişimi, madde bağımlılığı ve şiddet davranışı gibi sonuçların görülme olasılığı katlanarak yükselmektedir. Bu doz-tepki ilişkisi, müdahalenin erken yaşta ve birden fazla risk faktörü kümelenmeden devreye girmesinin neden kritik olduğunu ortaya koymaktadır.

Türkiye için bu çerçevenin ampirik altyapısı Sofuoğlu ve arkadaşlarının (2014) Avrupa Birliği 7. Çerçeve Programı kapsamındaki BECAN çalışmasıyla güçlü biçimde belgelenmiştir. İzmir, Denizli ve Zonguldak'ta 11, 13 ve 16 yaş gruplarındaki 7.540 öğrenciyle yürütülen ve uluslararası geçerli ICAST-CH ölçeğini kullanan bu çalışma şu yaşam boyu prevalans oranlarını saptamıştır: psikolojik OÇD %70,5, fiziksel OÇD %58,3, ihmal %42,6. Hane içi şiddete tanıklık etmiş çocukların oranı %30,9, birden fazla OÇD kategorisine eş zamanlı maruz kalmış çocukların oranı ise %78,6 düzeyindedir. Fiziksel OÇD erkek çocuklarda, ihmal ise kız çocuklarda istatistiksel olarak daha yaygın olup OÇD sıklığı yaşla birlikte artmaktadır. Karatekin ve Hill'in (2019) sentezlediği üzere bu örüntü yalnızca üç ile sınırlı değildir. WHO Avrupa Bölge Ofisi koordinasyonunda Türkiye'nin de dâhil olduğu sekiz Doğu Avrupa ülkesinde 10.696 üniversite öğrencisiyle yapılan çalışmada katılımcıların yarısından fazlası en az bir OÇD bildirmiştir. BECAN'ın saha çalışması 2009–2012 döneminde yürütülmüş ve bulguların ulusal düzeyde temsil gücüne sahip yeni bir saha çalışmasıyla güncellenmesi gerekmektedir.

Bu prevalans oranlarının taşıdığı politika anlamı şudur: Türkiye'de OÇD bireysel bir aile sorunu değil, nüfusun büyük bölümünü kapsayan bir kamu sağlığı meselesidir. Bölüm 1.3'te belgelenen kurumsal güvensizlik tablosu ile birleştirildiğinde, hane düzeyindeki bu erken risk birikimi koruyucu kurumsal temasla dengelenememekte ve şiddete yönelimin önemli bir altyapısını oluşturmaktadır. Bu nedenle erken uyarı sisteminin yalnızca ergen yaş grubunu değil, okul öncesi dönemi de kapsayacak biçimde tasarlanması kritik önemdedir; tarama protokollerinin ICAST-CH ya da ACE-TR (Gündüz ve arkadaşları, 2018) gibi Türkiye'de geçerlik-güvenirliği yapılmış ölçekler üzerine kurulması uygulanabilirlik açısından önceliklidir.

Öte yandan Bölüm 1.4'te belgelendiği üzere, erken uyarı ve müdahale önerisinin uygulanabilirliği yalnızca bir program tasarım sorunu değil, mevcut kurumsal altyapının

kapasitesine ilişkin bir fizibilite sorunudur. Türkiye'nin sağlık ve eğitim sistemlerindeki tarama altyapısı – 74.040 okul, 28.845 aile hekimliği birimi ve 238 Rehberlik ve Araştırma Merkezi (RAM) – risk taraması ve erken tespit işlevini taşıyabilecek geniş bir temas ağı oluşturmaktadır (MEB, 2025; Sağlık Bakanlığı, 2025). Buna karşılık sevk sonrası tanı ve tedavi kapasitesi, özellikle çocuk-ergen özelinde, aynı kapsamda değildir. URSEP 2021–2023 verilerine göre (referans yılı 2020) Türkiye'de 100.000 kişiye düşen çocuk-ergen psikiyatristi oranı 1,63 düzeyinde olup DSÖ Avrupa ortalamasına (1,5) yakındır; ancak genel psikiyatri uzmanı yoğunluğu 9/100.000 ile Avrupa OECD ülkelerinin yaklaşık 19/100.000 düzeyindeki ortalamasının yarısının altındadır. Türkiye genelindeki on psikiyatri hastanesi bünyesinde çocuk-ergen ruh sağlığına ayrılmış yatak sayısı yalnızca 199 olup bunun 50'si madde bağımlılığı tedavisine tahsis edilmiştir. Hâlen faaliyetteki 163 Toplum Ruh Sağlığı Merkezi'nin (TRSM) tamamı yetişkin hastalarına yönelik kurulmuş olup çocuk ve ergenlere özel toplum temelli ruh sağlığı ağı bulunmamaktadır. Kahramanmaraş vakasında failin bir süredir tedavi görmekte olduğu ancak son dönemde tedaviyi aksattığı, olaydan bir gün önce ise jilette kendini yaralama biçiminde bir psikolojik girişim yaşandığı ileri sürülmüştür. Bu tablo, hizmete temas eden bir risk profilinde dahi sürekliliğin sağlanamadığı ve erken müdahale penceresinin fiilen kaçırıldığı bir örüntüye işaret etmektedir.

Bu yapısal tabloyu gözeterek bir müdahale tasarımı iki bileşenli olarak kurulmalıdır. Birinci bileşen tarama ve erken tespit altyapısıdır. Mevcut okul rehberlik hizmetlerinin, aile hekimliği ağının ve RAM sisteminin standardize edilmiş tarama protokolleriyle ortak bir risk değerlendirme çerçevesi üzerinde çalışır hâle getirilmesi. İkinci bileşen çocuk-ergen ruh sağlığı tedavi ağıdır. İstanbul Kadıköy Belediyesi bünyesinde 2011'den bu yana faaliyet gösteren Çocuk Koruyucu Ruh Sağlık Merkezi'nin model olarak alınıp beş pilot ilde (İstanbul, Ankara, İzmir, Diyarbakır ve Erzurum) uyarlanarak ülke geneline yaygınlaştırılması, sevk sonrasında hizmet alınabilecek kurumsal bir ağ oluşturmanın en somut yoludur. Uluslararası deneyimler bu iki bileşenin birlikte nasıl kurumsallaştırılabileceğini göstermektedir. Almanya'nın NETWASS modeli okul temelli tehdit değerlendirmesi üzerine, Finlandiya'nın Ankkuri modeli ise polis, sosyal hizmetler, okul ve sağlık arasındaki çok kurumlu iş birliği üzerine inşa edilmiş olup her iki model de tarama aşamasını tedavi kanalına bağlayan entegre yapılar sunmaktadır. Eşzamanlı olarak Sağlık Bakanlığı'nın çocuk-ergen ruh sağlığı verilerini Sağlık İstatistikleri Yıllığı'nda ayrı bir başlık altında yıllık olarak yayımlaması, politika çevriminin izleme-değerlendirme ayağını da işler hâle getirecektir.

4.4 Onarıcı Adalet

Ahlaki çözüme mekanizmasına yönelik bu öneri, cezalandırma odaklı okul disiplin uygulamalarının sorumluluk ve restorasyon odaklı bir yaklaşımla desteklenmesini içermektedir. Bölüm 2.1'de ele alındığı üzere Bandura'nın (1999) çerçevesinde ahlaki çözüme

sekiz başlık altında toplanmakta; bunların önemli bir kısmı – ahlaki meşrulaştırma, örtmeceli dil, zararı küçümseme ve kurbanı dönüştürme – failin verdiği zararı bilişsel olarak silmesine hizmet etmektedir. Onarıcı adalet uygulamaları, fail ile mağduru bir araya getiren diyalog süreçleri aracılığıyla bireyin verdiği zararı somut olarak kavramasını ve bu zararı gidermede aktif rol üstlenmesini hedeflemekte; böylece ahlaki çözümlenin tam da bu bilişsel silme mekanizmasını doğrudan hedef almaktadır.

WestEd'in (2023) ABD'deki 265.000 öğrenciyi kapsayan araştırması, onarıcı adalet programlarının okuldan uzaklaştırma oranlarını anlamlı ölçüde düşürdüğünü göstermektedir. James ve arkadaşlarının (2014) bulguları bu yaklaşımı güçlendirmektedir. Öğrencilerin öğretmen muamelesini ve kural uygulamalarını adil olarak algılaması, şiddet davranışının en güçlü tampon mekanizmalarından biridir ve yetişkin sosyal desteği bu algıyı inşa eden temel kanaldır. Onarıcı adalet, cezalandırıcı disiplinin aksine, bu tampon mekanizmayı kurumsallaştıran bir çerçeve sunmaktadır.

Navas-Martínez ve arkadaşlarının (2025) güncel bulgusu, aile bağlamındaki eleştiri ve red deneyiminin ahlaki çözülmeyi tetiklediğini ve bunun gençlik şiddetine uzanan bir zincir oluşturduğunu göstermekte; okul içi onarıcı adalet müdahalelerinin, hane düzeyinde başlayan bu zincirin okul aşamasında kırılması için bir fırsat penceresi sunduğunu ima etmektedir. Uygulama açısından kritik nokta, onarıcı adaletin mevcut disiplin yönetmeliğinin yerine değil, ona eklenen bir süreç olarak tasarlanmasıdır. Bölüm 1.3'te ele alınan kurumsal kopuş tablosu göz önünde bulundurulduğunda, öğretmen ve rehberlik öğretmeni kapasitesinin arabuluculuk eğitimi ile desteklenmesi, önerinin fiilen uygulanabilir olmasının ön koşuludur.

4.5 Adalet Reformu ve Sorumlu Habercilik Protokolleri

Normatif erozyon ve cezasızlık algısı mekanizmasına yönelik bu öneri iki bileşenden oluşmaktadır. Birinci bileşen adalet sistemine ilişkindir. Bölüm 2.2'de belgelendiği üzere Türkiye'de hukukun üstünlüğü üç bağımsız uluslararası kaynakta aynı yönde gerilemiş, 18–24 yaş gençlerde adli hizmet memnuniyeti ile yasaların adil ve tarafsız uygulandığına ilişkin inanç arasında yaklaşık 36 puanlık bir makas oluşmuştur. Bu makas, sorunun hizmet kalitesinden değil sistemik meşruiyet algısından beslendiğine işaret etmektedir. Caydırıcılığın nesnel ceza oranlarından değil bireyin cezalandırılacağına dair öznel inancından beslendiği bilindiğinden, erken tahliye mekanizmalarının ve fiili yaptırım oranlarının gözden geçirilmesi, özellikle gençlik mahkemelerinde adil ve öngörülebilir işleyişin güçlendirilmesi önceliklidir. Şekil 17'de gösterilen Çocuk Ağır Ceza Mahkemelerine açılan dosya sayısının 2015–2024 arasında %70 artması, bu kapasitenin hem nicelik hem usul boyutunda yeniden değerlendirilmesi gereğini somut biçimde ortaya koymaktadır.

İkinci bileşen medya pratiğine ilişkindir. Towers ve arkadaşlarının (2015) belgelediği 13 günlük

bulaşma penceresi, şiddet haberlerinin failin kimliğini ve eylemini ön plana çıkaran biçimde işlenmesinin kopya saldırı riskini artırdığını göstermektedir. Peterson ve arkadaşlarının (2024) araştırması ise yoğun medya kapsamının saldırganı örnek alan taklitçilere zemin hazırladığını ortaya koymaktadır. Yayıncılar ve basın kuruluşları için "sorumlu habercilik" protokollerinin geliştirilmesi, bu pencereyi daraltmaya yönelik en hızlı uygulanabilir araçtır. Protokol, failin adını ve görüntüsünü öne çıkarmayan, mağdur odaklı ve önleyici kaynaklara yer veren haber çerçevelemesini standart hâle getirmeli; yayın kuruluşları, basın konseyi ve RTÜK arasında imzalanan çok taraflı bir metin biçiminde kurumsallaşmalıdır. Bu iki bileşen birlikte çalıştığında, birincisi bir olayın ardından ortaya çıkan meşruiyet açığını kurumsal düzeyde, ikincisi ise bulaşma penceresini pratik düzeyde daraltmış olacaktır.

4.6 Kimlik Kanallarını Açmak

Kimlik boşluğu ve şiddetin statü aracına dönüşmesi mekanizmasına yönelik bu öneri, genç erkeklere yönelik aidiyet ve anlam programlarını kapsamaktadır. Bölüm 2.3'te ele alındığı gibi Gottzén'in (2025) çerçevesinde manosphere, geleneksel erkeklik çerçevesinin çözülmesiyle ortaya çıkan boşluğa yerleşen ve erkeklığe hem açıklama hem program sunan bir kültürel formdur; The Soufan Center'in (2025) verileri bu içeriğin ana akım tarafından benimsenme hızını göstermektedir. Madfis'in (2014) "üçlü hakediş" çerçevesi, bu boşluğun nasıl şiddet biçiminde dışavurulduğunu açıklamakta: erkek olmak, beyaz olmak ve hak ettiği statüyü alamamak algısı, yaşanan başarısızlığın dış bir düşmana yüklenmesine ve intikam fantezisine dönüşmesine zemin hazırlamaktadır.

Çevrim içi manosphere kültürünün sunduğu güç ve statü anlatılarının yerini dolduracak yapılar kurulmadan, dijital içerik kısıtlamaları tek başına bu boşluğa yerleşmeye hazır alternatifleri engelleyemez. Somut öncelikler şunlardır: spor, sanat ve topluluk hizmeti gibi alanlarda genç erkeklere yapısal başarı ve aidiyet deneyimi sunan programlar; erkek kimliği ve hegemonik erkeklik normlarını eleştirel biçimde ele alan ve alternatif erkeklik anlatıları geliştiren okul tabanlı programlar; bu alanda çalışan sivil toplum kuruluşlarının desteklenmesi. FES Türkiye'nin (2024) saptadığı öfkenin yönelim asimetrisi – genç erkeklerde öfkenin dışarıya, genç kadınlarda içeriye yönelmesi – programların cinsiyete göre farklı biçimde tasarlanmasını gerektirmektedir.

Bu öneri, Bölüm 2.1'de ele alınan ahlaki çözümme ve Bölüm 1.3'teki kurumsal kopuşla birlikte değerlendirildiğinde, yalnızca kültürel bir müdahale değil aynı zamanda kimlik inşasının olağan yetişkin kanallarının – aile, okul, işyeri – zayıfladığı bir dönemde ikame kanalların kurumsallaştırılmasına dair yapısal bir müdahaledir.

4.7 Fırsatı Kısıtlamak

Fırsat yapıları mekanizmasına yönelik bu öneri iki kanalı hedef almaktadır. Birinci kanal hane içi silah erişimidir. Bölüm 3'te gösterildiği üzere Cohen ve Felson'ın (1979) rutin faaliyet teorisi, bir suçun gerçekleşmesi için motive failin yanı sıra uygun hedef ve yetersiz korumanın eş zamanlı buluşmasını gerektirmekte; Kahramanmaraş vakasında on dört yaşındaki failin babasının silahlarıyla okula gitmesi, bu üç koşulun kritik bileşeninin hane içindeki erişilebilirlik olduğunu ortaya koymaktadır. Lankford ve arkadaşlarının (2024) uluslararası karşılaştırmalı çalışması hane içi silah erişim kolaylığı ile kitlesel saldırı olasılığı arasındaki ilişkiyi sistematik biçimde belgelemekte; yapılan analizler Türkiye'de ruhsatlı sivil silah sayısının 2015–2024 arasında belirgin biçimde artmış olduğunu göstermektedir. Bu tabloya uygun müdahale, hanede reşit olmayan bireylerin bulunması durumunda ateşli silahların kilitli ve erişimi engellenmiş biçimde depolanmasını zorunlu kılan yasal düzenlemenin hayata geçirilmesidir. ABD'de uygulanan Çocuk Erişim Önleme (CAP) yasaları, ihmalkâr depolamayı yasal sorumluluk kapsamına alan somut bir model sunmaktadır.

İkinci kanal örgütsel ağlardır. Bölüm 3'te belgelendiği üzere suça sürüklenen çocukların bir bölümünün Daltonlar benzeri yapılar tarafından araçsallaştırıldığı, bu yapıların 18 yaş altı failleri ceza indirimi avantajı nedeniyle tercih ettiği bir örüntü mevcuttur; Demir'in (2026) aktardığı gibi son dönem vakalarında failin örgütlenme eğilimi sinyalleri eylem öncesinde kayıt altına girmiş ancak harekete geçirilmemiştir. Bu yapılara karşı cezai yaptırımların güçlendirilmesinin yanı sıra, ağların henüz içine çekmediği risk altındaki gençlere yönelik toplum temelli erken müdahale programları geliştirilmelidir. İki kanal – fiziksel araç (silah) ve sosyal araç (örgütsel ağ) – ancak birlikte daraltıldığında fırsat yapısının bütünsel olarak kısıtlanması mümkün olacaktır. Bu nedenle öneri, Bölüm 4.3'teki erken uyarı sistemiyle bir arada uygulanmak zorundadır.

SONUÇ

Bu rapor, Türkiye'de gençlik şiddetinin tek bir nedenle açıklanamayacağını göstermektedir. Gerilim birikimi, görelî yoksunluk ve kurumsal kopuş şiddet eğiliminin zeminini hazırlarken, ahlaki çözülme, normatif erozyon ve kimlik boşluğu bu eğilimi eyleme taşıyan psikolojik ve kültürel koşulları oluşturmaktadır. Fırsat yapıları ise bu iki katmanın kesiştiği noktada şiddeti somut olarak uygulanabilir kılmaktadır. Yedi mekanizma birbirinden bağımsız işlemez. Her biri diğerlerini güçlendirmektedir. Kurumsal güvensizlik kimlik boşluğunu derinleştirmekte, kimlik boşluğu çevrim içi manosphere topluluklarına girişi kolaylaştırmakta, bu topluluklar ahlaki çözülme hızlandırmaktadır. Dijital ekosistem bu döngülerin tamamında yatay bir güçlendirici olarak işlemektedir.

Politika açısından bunun anlamı açıktır: soruna tek bir müdahale noktasından yaklaşmak

yeterli olmayacaktır. Silah depolama standardı fırsat yapısını kısıtlar ama gerilim birikimini çözmez. Dijital okuryazarlık eğitimi görelî yoksunluk mekanizmasını hafifletir ama kurumsal güvensizliği gidermez. Etkili bir politika yaklaşımı, farklı kurumları ortak bir çerçevede bir araya getiren ve yedi mekanizmayı eş güdümlü biçimde hedef alan bir yapı gerektirmektedir.

Bu tablonun içinde belki en önemli bulgu, önleme penceresinin gerçekliğidir. Demir’in (2026) okul saldırıları üzerine yürüttüğü araştırma, vakaların %75’inde failin eylemden önce çevresine sinyal verdiğini ortaya koymaktadır. Şiddet çoğu durumda kaçınılmaz değil, önceden fark edilebilir ve önlenelirdir. Bu bulgu, erken uyarı mekanizmalarına yapılan yatırımın yalnızca etik değil ekonomik bir öncelik olduğunu da göstermektedir.

Notun kapandığı noktada üç araştırma alanı eksikliği belirginleşmektedir. Birincisi, dijital kolaylaştırma mekanizmalarının Türkiye’ye özgü ölçümüdür: çevrim içi meşruyet kalıplarının nasıl yayıldığı, hangi platformların hangi yaş gruplarında hangi içeriklere maruz bıraktığı henüz sistematik biçimde belgelenmemiştir. İkincisi, medya pratiğinin bulaşma penceresi üzerindeki etkisidir: şiddet haberlerindeki fail odaklı çerçevelenmenin Türkiye’deki kopya saldırı riski üzerinde ölçülebilir bir etkisi olup olmadığı araştırılmamıştır. Üçüncüsü, manosphere içeriklerinin Türkiye’deki yayılım örüntüsü ve bu içeriklere maruziyetin tutum ve davranış üzerindeki etkisidir. Bu üç alan, hem bağımsız araştırma kuruluşları hem de kamu kurumları için öncelikli bir gündem oluşturmaktadır.

KAYNAKÇA

- Aazami, A., Valek, R., Ponce, A. N., & Zare, H. (2023). Risk and protective factors and interventions for reducing juvenile delinquency: A systematic review. *Social Sciences*, 12(9), Article 474. <https://doi.org/10.3390/socsci12090474>
- Agnew, R. (1992). Foundation for a general strain theory of crime and delinquency. *Criminology*, 30(1), 47–87.
- Anadolu Ajansı. (2026a, 14 Nisan). *Siverek’te okula düzenlenen silahlı saldırıda 16 kişi yaralandı.*
- Anadolu Ajansı. (2026b, 15 Nisan). *Kahramanmaraş’ta okulda silahlı saldırı.*
- Balkan Insight. (2026, 17 Nisan). *Turkey cracks down on social media, detains hundreds following deadly school shootings.* <https://balkaninsight.com/2026/04/17/turkey-cracks-down-on-social-media-detains-hundreds-following-deadly-school-shootings/>
- Bandura, A. (1999). Moral disengagement in the perpetration of inhumanities. *Personality and Social Psychology Review*, 3(3), 193–209.
- Batman, H., Demirel, A. C., Derin, M., & Tapan, M. G. (2025). Understanding pathways to recidivism among children in Türkiye. *Child & Family Social Work*.

<https://doi.org/10.1111/cfs.70196>

- Birgün & Mor Çatı. (2026, 18 Nisan). Münferit değil, sistemin kendisi sorgulanmalı. *Birgün Gazetesi*.
- Buka, S. L., & Earls, F. J. (1993). Early determinants of delinquency and violence. *Health Affairs*, 12(4), 46–64.
- Bussey, K., Luo, A., & Jackson, E. (2024). The role of moral disengagement in youth bullying behaviour. *International Journal of Psychology*, 59(6), 1254–1262. <https://doi.org/10.1002/ijop.13254>
- Çağlar, T. (2025). Children who offend in Turkey: The case of the Ankara Child Education Center. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 69(1), 102–118. <https://doi.org/10.1177/0306624X221148123>
- Clarke, R. V., & Mayhew, P. (1980). *Designing out crime*. HMSO.
- Cloward, R. A., & Ohlin, L. E. (1960). *Delinquency and opportunity: A theory of delinquent gangs*. Free Press.
- Cohen, A. K. (1955). *Delinquent boys: The culture of the gang*. Free Press.
- Cohen, L. E., & Felson, M. (1979). Social change and crime rate trends: A routine activity approach. *American Sociological Review*, 44(4), 588–608.
- Demir, H. (2026). *Okullardaki cinayet-intihar vakaları bize ne diyor?* (No. N202643). TEPAV. [https://tepav.s3.eu-west-1.amazonaws.com/upload/files/1776412697951-0.Okullardaki CinayetIntihar Vakalar Bize Ne Diyor.pdf](https://tepav.s3.eu-west-1.amazonaws.com/upload/files/1776412697951-0.Okullardaki%20CinayetIntihar%20Vakalar%20Bize%20Ne%20Diyor.pdf)
- Durkheim, E. (1951). *Suicide: A study in sociology* (J. A. Spaulding & G. Simpson, Çev.). Free Press. (Orijinal eserin yayın tarihi 1897)
- Euronews Türkçe. (2022). *Z kuşağı araştırması: Türkiye gençliğinin kurumsal güven profili*.
- Felitti, V. J., Anda, R. F., Nordenberg, D., Williamson, D. F., Spitz, A. M., Edwards, V., Koss, M. P., & Marks, J. S. (1998). Relationship of childhood abuse and household dysfunction to many of the leading causes of death in adults: The Adverse Childhood Experiences (ACE) Study. *American Journal of Preventive Medicine*, 14(4), 245–258. [https://doi.org/10.1016/S0749-3797\(98\)00017-8](https://doi.org/10.1016/S0749-3797(98)00017-8)
- FES Türkiye. (2024). *Türkiye gençlik araştırması 2024*. Friedrich-Ebert-Stiftung. <https://turkey.fes.de>
- Gallup. (2025). *Gallup World Poll* [Veri seti]. Gallup, Inc. <https://www.gallup.com/analytics/318875/global-research.aspx>
- 23 Araştırma. (2024). Gençlerin Gelecek Perspektifleri: 2.157 katılımcı üzerinden kapsamlı bir analiz (Araştırma Raporu). <https://yirmiuc.org>
- 23 Araştırma & Galata Anket Araştırma. (2025). Gençlik Barometresi: Haziran–Temmuz 2025, 12 İBBS bölgesi, n = 2.010 (Araştırma raporu). <https://yirmiuc.org>

- Google. (2026). *Google Trends* [Veri tabanı]. Google LLC. <https://trends.google.com/trends/>
- Gottzén, L. (2025). Exploring the link between masculinity and violent extremism. *Sociology Compass*. <https://doi.org/10.1111/soc4.70100>
- Global Initiative Against Transnational Organized Crime (GI-TOC). (2021, 2023, 2025). Global Organized Crime Index. <https://ocindex.net/>
- Gündüz, A., Yaşar, A. B., Gündoğmuş, İ., Savran, C., & Konuk, E. (2018). Çocukluk Dönemi Olumsuz Yaşantılar Ölçeği Türkçe formunun (ACE-TR) geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 19(Ek 1), 1–7.
- Gurr, T. R. (1970). *Why men rebel*. Princeton University Press.
- Habitat Derneği & Infakto RW. (2025). *Türkiye’de gençlerin iyi olma hali araştırması 2025 (6. Dalga)*. Habitat Derneği. <https://www.habitatderneği.org/yayinlar>
- Hirschi, T. (1969). *Causes of delinquency*. University of California Press.
- Hürriyet. (2026, 16 Nisan). *Kahramanmaraş’ta okula saldırı detayları*.
- Institute for Health Metrics and Evaluation. (2024). *Global burden of disease study 2023: Results*. IHME.
- James, K., Bunch, J., & Clay-Warner, J. (2014). Perceived injustice and school violence: An application of general strain theory. *Youth Violence and Juvenile Justice*, 13(2), 169–189.
- Karakuş, M. (2024). Dijital şiddet ve sosyal medya üzerine bibliyometrik araştırma. *TRT Akademi*, 9(20), 204–227.
- Karatekin, C., & Hill, M. (2019). Expanding the original definition of adverse childhood experiences (ACEs). *Journal of Child & Adolescent Trauma*, 12(3), 289–306. <https://doi.org/10.1007/s40653-018-0237-5>
- Lankford, A., Allely, C. S., & McLaren, S. A. (2024). The gamification of mass violence: Social factors, video game influence, and attack presentation in the Christchurch mass shooting and its copycats. *Studies in Conflict & Terrorism*. Çevrimiçi ön yayın. <https://doi.org/10.1080/1057610X.2024.2413184>
- Lankford, A., & Tomek, S. (2018). Mass killings in the United States from 2006 to 2013: Social contagion or random clusters? *Suicide and Life-Threatening Behavior*, 48(4), 459–467. <https://doi.org/10.1111/sltb.12366>
- Lu, Z. Z., Liu, Z., & Lin, D. (2025). The association of relative deprivation, interpersonal relationships, and problematic social media use in 39 countries/regions: Does school contextual inequality matter? *Journal of Behavioral Addictions*, 14(4), 1546–1562. <https://doi.org/10.1556/2006.2025.00091>
- Madfis, E. (2014). Triple entitlement and homicidal anger. *Men and Masculinities*, 17(1),

67–86.

- MEB. (2025). *Örgün eğitim istatistikleri 2024/25*. Millî Eğitim Bakanlığı.
- MediaSmarts. (2024). *Trauma- and violence-informed digital media literacy education: A handbook for facilitators*. <https://mediasmarts.ca/digital-media-literacy/workshops/resilience-through-digital-smarts>
- Merton, R. K. (1938). Social structure and anomie. *American Sociological Review*, 3(5), 672–682.
- Messner, S. F., & Rosenfeld, R. (2007). *Crime and the American dream* (4. baskı). Wadsworth.
- Mestrovic, S. G., & Lorenzo, R. (2008). Durkheim's concept of anomie and the abuse at Abu Ghraib. *Journal of Classical Sociology*, 8(2), 179–207.
- Navas-Martínez, M. J., Contreras, L., & Cano-Lozano, M. C. (2025). Mediating role of moral disengagement mechanisms in the relationship between perceived parental warmth and youth violence. *Children*, 12(2), Article 246. <https://doi.org/10.3390/children12020246>
- OECD. (2023). *Health at a glance 2023: OECD indicators*. OECD Publishing.
- OECD. (2024). *Survey on drivers of trust in public institutions*. OECD Publishing.
- OECD. (2025). *Health at a glance 2025: OECD indicators*. OECD Publishing.
- Over, H., Bunce, C., Konu, D., & Zendle, D. (2025). Editorial perspective: What do we need to know about the manosphere and young people's mental health? *Child and Adolescent Mental Health*, 30(3), 272–274. <https://doi.org/10.1111/camh.12747>
- Peterson, J. K., Densley, J. A., Hauf, M., & Moldenhauer, J. (2024). Epidemiology of mass shootings in the United States. *Annual Review of Clinical Psychology*, 20(1), 125–148. <https://doi.org/10.1146/annurev-clinpsy-081122-010256>
- Roberts, S., Jones, C., Nicholas, L., Wescott, S., & Maloney, M. (2025). Beyond the clickbait: Analysing the masculinist ideology in Andrew Tate's online written discourses. *Cultural Sociology*. Çevrimiçi ön yayın. <https://doi.org/10.1177/17499755241307414>
- SETA. (2025). *Cezasızlık meselesinde algılar ve olgular* [Perspektif yazısı]. Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı. <https://www.setav.org>
- Sofuoğlu, Z., Oral, R., Aydın, F., Cankardeş, S., Kandemirci, B., Koç, F., Halıcioğlu, O., & Akşit, S. (2014). Türkiye'nin üç ilinde olumsuz çocukluk çağı deneyimleri epidemiyolojik çalışması (BECAN AB 7. Çerçeve Programı). *Türk Pediatri Arşivi*, 49(1), 47–56. <https://doi.org/10.5152/tpa.2014.838>
- Srbnovski, A. & Stojanovski, T. (2025). *Neighbours of conflict: Arms trafficking in Türkiye, Bulgaria and Greece*. Global Initiative Against Transnational Organized Crime (GI-TOC). <https://globalinitiative.net/analysis/neighbours-of-conflict-arms-trafficking-in-turkiye-bulgaria-and-greece/>

- Stouffer, S. A., Suchman, E. A., DeVinney, L. C., Star, S. A., & Williams, R. M., Jr. (1949). *The American soldier: Adjustment during army life* (Cilt 1). Princeton University Press.
- Sykes, G. M., & Matza, D. (1957). Techniques of neutralization. *American Sociological Review*, 22(6), 664–670.
- T.C. Adalet Bakanlığı. (2025). *Adli istatistikler 2024*. Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü. <https://adlisicil.adalet.gov.tr/>
- T.C. İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü. (2022). *Türkiye suç istatistikleri 2017–2021*. Asayiş Daire Başkanlığı.
- T.C. Sağlık Bakanlığı. (2025). *Sağlık istatistikleri yıllığı 2024*. Sağlık Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü.
- T.C. Sağlık Bakanlığı Ruh Sağlığı Daire Başkanlığı. (2021). *Ulusal ruh sağlığı eylem planı 2021–2023* [URSEP].
- TBMM. (2025). *Türk Ceza Kanunu ile bazı kanunlarda değişiklik yapılmasına dair kanun (11. Yargı Paketi) – Kanun No. 7562*. Resmî Gazete, Sayı: 33118 (25 Aralık 2025). Türkiye Büyük Millet Meclisi.
- The Soufan Center. (2025, Eylül). *The online radicalization of youth* [Intel brief].
- The Violence Project. (2025). *Mass shooter database & K-12 school shooting database* [Veri tabanları]. <https://www.theviolenceproject.org/>
- Towers, S., Gomez-Lievano, A., Khan, M., Mubayi, A., & Castillo-Chavez, C. (2015). Contagion in mass killings and school shootings. *PLoS ONE*, 10(7), Article e0117259. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0117259>
- Turkish Minute. (2025, 3 Aralık). *Turkey says gangs used 74 minors in murders and armed robberies*. <https://www.turkishminute.com/2025/12/03/turkey-says-gangs-used-74-minors-in-murders-and-armed-robberies/>
- Türkiye Today. (2025, 23 Ekim). *How Gen Z gangs redefine power, crime, youth culture in Türkiye*. <https://www.turkiyetoday.com/nation/how-gen-z-gangs-redefine-power-crime-youth-culture-in-turkiye-3208856>
- TÜİK. (2025a). *Gelir ve yaşam koşulları araştırması mikro veri seti 2024* (Yayın No. 4765). Türkiye İstatistik Kurumu.
- TÜİK. (2025b). *İntihar istatistikleri 2024*. Türkiye İstatistik Kurumu.
- TÜİK. (2025c). *Suçta sürüklenen çocuk istatistikleri 2024*. Türkiye İstatistik Kurumu.
- TÜİK. (2025d). *Yaşam memnuniyeti araştırması 2024*. Türkiye İstatistik Kurumu.
- TÜİK. (2025e). *Yaşam memnuniyeti araştırması 2024–2025*. Türkiye İstatistik Kurumu.
- Türkiye İlaç ve Tıbbi Cihaz Kurumu. (2025). *Yıllık antidepresan tüketim verileri (ATC-N06A)*.
- Umut Vakfı. (2025). *Türkiye’de bireysel silahlanma raporu 2024*. Umut Vakfı Silahsızlanma

Çalışmaları. <https://umut.org.tr/>

- UN DESA. (2025, Aralık). *The erosion of trust* (Policy Brief No. 184). United Nations.
- UNFPA & Hacettepe HÜNEE. (2024). *2023 Türkiye gençlik araştırması*. UNFPA Türkiye.
- V-Dem Institute. (2025). *Varieties of Democracy (V-Dem) dataset v15* [Veri seti]. University of Gothenburg. <https://www.v-dem.net/data/the-v-dem-dataset/>
- Vision of Humanity. (2025). *Nihilistic violent extremism ecosystem*. Institute for Economics and Peace.
- Wang, B., & Niu, M. (2026). Examining the impact of relative deprivation on the tendency toward violence with the mediation of perception of social justice (Case study: Youth in Hengyang, China). *Journal of Interpersonal Violence*, 41(5–6), 1429–1455. <https://doi.org/10.1177/08862605251398536>
- WestEd. (2023). *Restorative justice in U.S. schools*.
- World Bank. (2024). *Worldwide governance indicators* [Veri seti]. The World Bank Group. <https://www.worldbank.org/en/publication/worldwide-governance-indicators>
- World Justice Project. (2024). *WJP rule of law index 2024*. <https://worldjusticeproject.org/rule-of-law-index/>
- Xu, L., & Li, L. (2024). Upward social comparison and social anxiety among Chinese college students: A chain-mediation model of relative deprivation and rumination. *Frontiers in Psychology*, 15, Article 1430539. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2024.1430539>
- Yılmaz, B., & Özkan, Y. (2025). Excessive technology use and social media disorder among Turkish adolescents: A holistic perspective. *Child and Adolescent Social Work Journal*. Çevrimiçi ön yayın. <https://doi.org/10.1007/s10560-025-01017-x>
- Youth Endowment Fund. (2024). *Children, violence and vulnerability* [YEF Annual Report].
- YouthREX. (2024). *Trauma- and violence-informed digital media literacy education*.
- Yu, X., Xiao, G., & Zhang, Y. (2025). The effect of social exclusion on aggressive behavior among Chinese college students: The mediating role of relative deprivation and the moderating role of upward social comparison. *Frontiers in Public Health*, 13, Article 1632073. <https://doi.org/10.3389/fpubh.2025.1632073>